

SÕDUR

NR. 35-36

*sõja-
asjanduse
ajakiri*

10·IX·1932

Suur Fotoateljee

AUGUST FERDINAND VANNAS

Viru tän. nr. 3, Tallinn

(A. S. K. Lembergi ja Kr. Saar & Ko. peal)

Teatan lugupeetud päevapildikunsti ja päevapilditehniliste tööde tarvitajatele, et olen avanud suurema ja moodsama fotokunsti ja fototehnilise ettevõtte, mis oma seadeldise ja viimistlemise suhtes on **parimaid Tallinnas.**

Minu fotoateljee moodsaim aparatuur ja minu isiklik kauaaegne praktika Tallinnas ja kogemused vabapildistuse (filmitehnika eeskujul) alal Berliinis garanteerivad lugupeetud klientuuri täieliku rahulduse.

Jään oma endiste ja uute klientide teenistusse

täie lugupidamisega

AUGUST FERDINAND VANNAS.

**PABERIKAUPADE, KIRJAÜMBRIKKUDE, KÖITMISE
JA LINEERIMISE TÖÖSTUS**

Gustav Pihlakas

TALLINN, VAKSALI PUIESTEEL 2, KÕNETR. 434-79, 429-65

Valmistab ja müüb: **ümbrikke igas suuruses ja värvis, ilupabereid mappides**, postkaardi- ja amatöör-albumeid suures valikus, alates lihtsamatest kuni kõige paremate nahk-köideteni. Kontorraamatud igas liniatuuris. Kopeerraamatud. Registraatorid. Kiirõmblejad. Aktikaaned. Kaustikud. Dokumentide-mapid. Teadaannete-lehed igas kaustas. Kirjablokid. Block-notes. Paberikorvid. Kuldkirjatrükk. Postpaberid lihtsad ja linased.

Töö võistlemata headuses.

Jällemüüjatele protsendid.

Hinnad mõõdukad.

Huvitavaid katseid rootsi jalaväes organisatsiooni ja kraamivarustuse aladel.

Nagu näha meile rootsi sõjaväe esindaja poolt saadetud andmeist, on rootsi sõjaväes, alates 1931. a. suvest, käimas intensiivsed katsed eesmärgiga lähemalt uurida eeskätt jalaväe organisatsiooni ja varustamisega seotud küsimusi. Kuna nimetatud katsed on mitmeti huvitavad ka meie juhtkonnale, siis toome neist alljärgnevas üldise kokkuvõtte.

Katsete üldise eesmärgina mainitakse organisatsiooni alal: leida niisugune jalaväe liigitus, mis võimaldaks lahingus saavutada maksimaalset liikuvust ja kiirust edasijõudmises, soodustades ülemal määral nende mitmekesiste looduslike tõkete ja muude raskuste kõrvaldamist, mis takistavad jalaväe tegevust. Ühtlasi otsitakse teid ja viise, kuidas jalaväge pealetungil, ilma suur-
tükiväe kaasabit, ainult tema enda rasketel relvade toetusel, võimalikult kaugemale edasi viia, soodustades sellega otsustavate tagajärgede saavutamist veel enne, kui vastane on suutnud organiseerida pideva tulesüsteemi. Kõige selle juures peetakse teravalt silmas rootsi maastiku iseäraldusi, mis on peamiselt märgine, läbi lõigatud orgude ja kuristikudega ning kaetud metsadega, mis raskendab üldiselt vaatlust ja suur-
tükitule toetuse andmist jalaväele. Sealjuures maastik võimaldab kergetele, kiiresti liikuvaile osadele häid võimalusi haaravaks tegevuseks, mis vastasele seotud igasugu üllatustega. Katsete lõppsihina märgitakse üldiselt püüet tõsta rootsi jalaväe pealetungi jõudu ja iseseisvat teotsemisvõimet, jättes sealjuures enam-vähem kõrval võimalusi tuleabinõude kasutamise küsimuse, nagu seda nõuab pealetung vastasele, kes on endale loonud pideva tulesüsteemi. 1931. a. katsetati jalaväe pataljoni organisatsiooni, tegevust ja varustust. 1932. a. on peamine tähelepanu pöördud jalaväe

rügemendi ja mõne operatiivüksuse katsetamisele. Katsete lõputulemused kulmineeruvad manöövrites, mis sel aastal korraldatakse septembri lõpul Stockholm ja Uppsala vahel.

1. Pataljonikatsed.

Katsetamise otstarbel loodi kahte tüüpi pataljone. Raskus katse organisatsiooni loomisel seisis õige proportsiooni leidmises nii relvastuse kui muu varustuse alal, pidades silmas pataljoni liikuvuse ja ta tulevõimsuse suhtes ülesseatud nõudeid.

Üks pataljon, nimetame ta tüüp „A“, organiseeriti 8. jal. rügemendi juures. See pataljon erines harilikust rootsi sõjaväes maksvusel olevast koosseisust peamiselt sellega, et temale oli määratud suuremal määral raskeid relvi, mis kõik allusid patulile. Selle pataljoni juurde oli ühtlasi koondatud niisugusel määral abinõusid, nii isikliku koosseisu kui tehniliste vahendite mõttes, kui seda üks juht ülepea suudab juhtida. Selle pataljoni täppis koosseis oli järgmine:

1. Pataljoniülem — 1.
2. Adjutante — 2.
3. Staabikompani, kuhu kuulus:
 - kompani staap;
 - siderühm — 8 raadiojagu;
 - õhukaitserühm — 2 õhukaitse kuulip;
 - saatesuurtükikide rühm — 2 suurtükki;
 - sanitarirühm.
4. 4 laskurikompanit à 3 rühma à 4 jagu à 1 kk.
5. 1 rk kompani — 4 rühma à 3 rasket kuulipildujat.
6. Miinipildujate kompani — 4 rühma à 2—8 cm miinipildujat.
7. Lahinguvõor nii pataljonil kui kompanitel.

Kokku pataljoni koosseisu kuulus:

Ohvitserid	33
Allohvitsereid	174
Sõdureid	993

Kokku: 1200 m.

Hobuseid	181
Kärusid	109
Vankreid	12
Mootorrattaid	1
Jalgrattaid	27
Täake (lahingujõud)	480
Kergeid kuulipildujaid	48
Raskeid kuulipildujaid	8
Jalaväe suurtükke	2
Miinipildujaid	8
Õhukaitsekuulipildujaid	2

Teine pataljon, tüüp „B“, organiseeriti 1. jalaväerügemendi juures. See üksus pidi kujutama kerge tüüpi pataljoni. Isiklik koosseis temas oli vähem, kuna juurdeantud rasked relvad olid osalt ära jaotatud kompanite vahel. Eesmärgiks oli: saavutada jalaväe juhtimise ja tema kätte antud abinõude detsentraliseerimist, luues juba laskurikomponentide kasutuses niisuguseid segaüksusi, mis nii pealetungil kui kaitsel võiksid teatava iseseisvusega lahendada mitmesugusi lahinguvälisandeid. Peale selle patul oma staabikompani koosseisus oli saanud ka enda käsutusse teatava arvu raskeid relvi ja muid abinõusid, millede kasutamine võis kujuneda vajalikuks peamiselt selles suunas, kus taheti moodustada raskuspunkt. Selle pataljoni täppis koosseis kujunes järgmiseks:

1. Pataljoniülema — 1.
2. Adjutant — 1.
3. Staabikompani, kuhu kuulusid kaks rühma: staabirühm ja jalaväe saaterühm.

Staabirühma koosseis:

- staabi jagu;
- sidejagu — 8 raadiojagu;
- õhukaitse jagu — 2 õhukaitse rk;
- gaasi ja suitsujagu;
- sanitarijagu.

Saaterühma koosseis:

- rk jagusid — 2 à 2 rk;
- rk varu — 3 jagu à 2 rk;
- miinipildujate jagu — 2 miinipildujat;
- laskemoona jagu.

4. 3 laskurikompanit à 1 staabirühm, 3 laskurirühma à 4 jagu à 4 lk;

Kompanite staabirühma kuulus:

- staabijagu;
- rk jagu — 2 rk;

- miinipildujate jagu — 2 miinipildujat;
- gaasi ja suitsujagu.

5. Lahinguvõr — kompanites ja pataljonis.

Kokku pataljoni koosseisu kuulus:

Ohvitserid	32
Allohvitsereid	171
Sõdureid	849

Kokku: 1052 m.

Hobuseid	159
Kärusid	117
Vankreid	8
Mootorrattaid	1
Jalgrattaid	18
Täake (lahingukoosseis)	360
Kergeid kuulipildujaid	36
Raskeid kuulipildujaid	10
Miinipildujaid	8
Õhukaitsekuulipildujaid	2

Raskete relvade arvu suurendamine sundis loomulikult vedama kaasa ka suuremal hulgal laskemoona, suurendades seega ühtlasi pataljoni voori.

Voori liikuvuse tõstmiseks pataljonivõr varustati kahehobuse vankrite asemel ühehobuselt veetavate kärukäruka. I/1 sai rügemendi kärukompantist ühe kärukäru rühma, meeskonnaga. See rühm oli määratud mitte ainult laskemoona vaid ka toiduainetete veoks.

Katsed mõlemate pataljonidega seisid mitmesuguste lahinguvälisannete täitmisel, kusjuures välised tingimused mõlemale pataljonile olid võimalikult ühesugused. Seda saavutati sel teel, et pataljonid teotseid kordamööda. Teotsemisel suur arv eriala vahekohtunikke märkis üles kõik oma tähelepanekud, mis hiljem koondati kokku materjalina. Kuigi kogutud andmed pole veel suudetud lõpuliikult läbi töötada, tähendatakse, et katsetes on siiski üldiselt selgunud, et katsetavad organisatsioonid, võrreldes maksuga, kummalgi juhul pole vähendanud ei pataljoni liikuvust ega ta kohaldamisvõimet mitmesugustele taktikalistele oludele. Peale selle loetakse üldiselt soovitatavaks jalaväe pataljon varustada relvadega niisugusel määral, nagu see esines katsetel. Mõlemast pataljonist eelistanakse silmnähtavalt tüüp „B“. Selgus nimelt, et laskurikompani, mille organisatsiooni kuuluvad nii rasked kuulipildujad kui miinipildujad, omab nende relvade kasutamiseks laskuriosade toetamiseks palju suuremaid võimalusi, kui kompani, mille koosseisu nad orgaaniliselt ei kuulu. Pidades silmas miinipilduja tehnilisi oma-

dusi, vajab viimane eriti eellaskmisel väga head koostööd raskekuulipildujaga, mille ülesandeks sel ajal on vastase relvade köitmine ja mahasurumine.

2. Katsed jalaväerügemendi ja operatiivkoondisega.

Pataljoni katsete alusel koostati 1931/32. talvel organisatsioon katserügemendile ja operatiivkoondisele. Need kaks osa tulevad katsetamisele peamiselt selle aasta maanöövritel.

Mis puutub operatiivkoondisse, siis see on kujundatud kahel viisil. Ühe moodustab iseseisev brigaad, mille koosseisu kuulub peamiselt 2 jalaväerügementi à 4 pataljoni, peale selle suurtükiväerügement — 9 patareid. Teise moodustab jalaväediviis, kuhu kuulub 3 jalaväerügementi à 3 pataljoni, peale selle 12 patareid suurtükiväge, milledest 6 haubitsa patareid — 3 kerget ja 3 rasket.

Hanjutused katsetel jagunevad kahte perioodi, kusjuures üksused teotsevad mõlemal perioodil kordamööda.

Jalaväerügement katseteks koosneb staabist, ühest luure, pioneri ja sidekompanist ning esimesel perioodil — 4-st ja teisel — 3-st pataljonist. Pataljonide koosseisu kuulub luurerühm, 3 laskuri ja 1 raskete relvade kompani (rk ja miinip.).

Suurtükiväerügement katsetel koosneb staabist ja esimesel perioodil: 2-st — 7 cm grupist à 3 patareid + haubitsa segagrupp à 2—10,5 cm ja 1—15 cm patareid; teisel perioodil: sama koosseis, välja arvatud, et segagruppi kuulub: 1—10,5 cm ja 1—15 cm patareid. Kõik patareid on 4-suurtükilised.

3. Katsed jalaväe kraami- ja voorivarustusega.

Need katsed teostatakse koos katsetega organisatsiooni alal.

Nende eesmärgiks on:

- leida kergemat riietust ja rakmeid ja jalaväelase isiklikuks varustamiseks;
- katsetada uusi telke;
- kergendada jalaväe voori varustusel olevaid vankreid.

Tähtsaks tuleb lugeda saavutist, et neil katsetel on läinud korda jalaväelase üldist, senist koormat — 31 kg — vähendada: suvel — 23,3 kg ja talvel — 23,7 kg. Nimetatud tagajärg on saavutatud peamiselt kahel teel. On vähendatud kõigepealt peaaegu iga artikli kaalu, mis kuulus jalaväelase isikliku varustuse hulka. Ühtlasi on asutud jalaväe

riietuse koostamisele sootul teissugustel põhimõtetel, kui see sündis seni, eesmärgiga muuta riietus kaalult kergemaks. Uue vormiriide suhtes on seatud üles järgmised nõuded:

- vormiriietus peab võimaldama sõdurile täiesti vabalt liikumist igasuguse tegevuse juures; ühtlasi ta peab olema hõlpsasti kohaldatav mitmekesistele kliimaatilistele nõuetele;
- riide kaal peab olema võimalikult väikene;
- sõduri riietus peab võimalikult paremini kaitsma keha sõjagaaside mõju ja vihma eest.

Vastavalt neile nõuetele koostatud katseriietus on ömmeldud ühes tükis ning nõopide asemel on suletav hammasketi abil. Riie ise on väga õhuke. Vastavalt t^o vahe tusele suvel ja talvel kasutatakse mitmesugust aluspesu ühes villase või trikoos allriietusega. Riie on niiviisi impregneeritud, et ta laseb läbi õhu, kuid absorbeerib sõjagaase, vähemalt kui neis viibida lühemat aega. Riie on hõlpsasti puhastatav gaasidest. Katsetel läbiproovitud riietus on osutunud tõesti kõigiti otstarbekohaseks ning on soovitatud alaliseks tarvitamiseks kõigi nende poolt, kes teda katsetel on kannud. Sealjuures on võidetud riietuse üldkaalus 1,04 kg.

Sõduri rakmed rootsis seniajani valmistati peamiselt nahast. Katsetamisel on tarvitatud erilist riidematerjali, n.n. „Canvas“, millega rakmete pealt on võidetud 2,62 kg. Endise nahast ranitsa asemele, mis kaalus 2,46 kg, on katsetatud seljakotti, kaaluga 1,25 kg, mis on osutunud kõigiti otstarbekaks. Samuti on alandatud kõigi muude asjade kaalu, mida sõdur kannab endaga kaasas. Kaasaskantav labidas ja kirves, terase asemel, on otsustatud valmistada erilisest kergest metallist, mis võib täiel määral asendada terase.

Jalaväe jaoks katsetatud uued telgid on kahesugused — 40 ja 20 mehe jaoks. Suurem on valmistatud täiesti ühes tükis. Mõlemad on varustatud tulekoldega ja suitsuruumiga. Ka on mõeldud valgustusele telgis.

Jalaväe vooris on juba varem võetud tarvitusele kärud. Praegu on katsetamisel kaoks uut tüüpi kärusid, neist üks kuulilaagritel. Käruraskus on: vana tüüp — 278 kg, uued 200 ja 170 kg. 200 kg raskel kuulilaagritega kärul, mille rataste läbimõõt on võrdlemisi suur, võib hõlpsasti ära vedada 600 kg raskust nii teedel kui maastikul.

Püüdes lühidalt hinnata ülaltoodud katseid nende lühikeste, kokkuvõtlikkude materjalide põhjal, mis on meie käsutuses, peab kõigepealt tähendama, et sellised, kindlate eesmärkide ja kavade alusel, läbiviidud eksperimendid moodustavad sõjaväes rahuajal ainukese võimaluse kriitiliselt hinnata seda mis on olemas, et selle põhjal avastada uusi teid ja abinõusid. Selliste katsete suurele väärtusele vaatamata peab nende tulemusi, eriti organisatsiooni ja taktikalise tegevuse aladel, võtma siiski võrdlemisi kõige suurema ettevaatlikkusega, neid kontrollides ja korrigeerides vaatlustega, mis tehtud pikema aja jooksul. Vastasel korral võib hõlpsasti juhtuda, et puht juhuslikke nähteid võetakse reeglipärastena ning nende põhjal ehitatakse üles põhimõtteid, millel lahingu realiteediga pole midagi ühist.

Meie kaitseväge ülaltoodud katsed huvitavad eeskätt sellest küljest, mis puutub jalaväe varustust. Sest peab avameelselt tähendama, et ka meie jalaväe relvastus, rakme, kraami ja voorivarustus pole kaugeltki täiuslik. Kuigi palju sellest on vabandatav meie ainelise kitsikusega, siis kahtlemata tuleb vähemalt osa olemasolevaist puudustist kinjutada lihtsalt selle anvele, et sellekohased katsed ja proovitööd pole mitte

korraldatud küllalt põhjalikult. Võtame, näiteks, kas või meie jalaväelase isiklikult kaasaskantava varustuse hulga, mille üldkaal on tõusmas ka juba 28—29 kilogrammile. Et see kaal ähvardab matta kinni meie jalaväelase hinge, rõõvides temalt iga-sugu liikuvuse, on päris selge. Samuti juhtub meil pahatihti, et väeosadele väljaantavad varustusesemed ei vasta küllalt nõuetele. See tuleb nähtavasti sellest, et meie väga vähe paneme rõhku varustusesemete tehnilisele katsetamisele, korraldades viimaseid mitte küllalt põhjalikult. Kahtlemata mitmekülgsed ja põhjalikud tehnilised katsed on seotud võrdlemisi suurte kuludega; kuid veel suuremat kulu riigilt nõuab uute esemete massiline muretsemine, mis pärast liigne ettevaatus ja põhjalikkus katsetamisel on küll alati õigustatud.

Kuigi oma jalaväe hooldamise ja varustamise alal meie vististi ei jõua kunagi rootsi sõjaväe tasemeni, peame siiski püsivalt püüdma parandada ja täiendada ka oma jalaväe rakmeid ja riietust.

Meil enam kui vististi kuskil mujal maailmas on õige põhimõtte, et kõige kallimaks relvaks sõjas on inimene, mida peame alati pidama silmas selle relva hooldamisel ja varustamisel.

A. I.

Desarmeerimise konverents Genfis lõppes.*)

Tööorganid ja nende tegevus.

Tööorganiteks olid: 1) konverentsi büroo, kuhu kuulusid juhatause esimees A. Henderson, auesimees — Motta (Helveetsia liidu president) ja 14 abiesimeest, kellest 7 suurriikide ja 7 väikeriikide poolt ja komisjonide esimeestest; 2) komisjonid: a) üldkomisjon — esimees A. Henderson, abiesimees N. Politis ja aruandja Benesh; b) poliitiline komisjon — sama juhatausega, mis üldkomisjoni; d) tehnilised komisjonid: maaväe, mereväe, õhujõudude ja eelarveliste kulude arutamiseks.

Üld- ja poliitiline komisjon tegelesid peamiselt üldsisuliste probleemidega omades samal ajal ülesande suunata teiste komisjonide tööd. Seepärast on huvitavam jälgida tehnilistes komisjonides peetud läbi-

rääkimisi, kuna nende töökavades seisis juba konkreetseid küsimusi desarmeerimise alalt.

1. Maaväekomisjon. Tähtsamatest probleemidest, mis olid komisjonis kõne all, tuleb ära märkida suurtükiväe, soomusjõudude ja kindlustiste küsimusi.

Suurtükiväe alal tuli avalikuks lahkarvamisi; komisjoni liikmed jagunesid kolme gruppi, milledest esimene arvas, et maksimaalseks ning tsiviilelanikkudele kardetavaks suurtüki kaliibriks võiks olla 100 mm, teise arvamuse järgi see arv ei tohiks ületada 155 mm, kuna kolmas grupp luges võimalikuks leppida kaliibritega kuni 220 mm. Pärast pikemaid vaieldusi komisjon tuli otsusele, et tsiviilelanikkonnale kõige ohtlikumaks on suurtükid, millede kaliiber tõuseb üle 200 mm ja laskekaugus üle 25 km. Kuid ühes sellega leidis komisjon ka vajalikuks protokollida mõnede delegatsioonide eriarvamused küsimuse koh-

*) Artikli algus vt. „Sõdur“ nr. 33/34 s. a.

Kindralmajor T. Rotberg 50-aastane.

9. septembril s. a. pühitseb Varustusevalitsuse ülem kindralmajor T. Rotberg oma 50-dat sünnipäeva.

Tõnis Rotberg sündis 9. sept. 1882. a. Viljandi vallas Viljandimaal. Üldhariduse sai Keiserlikus Vene Tehnika Seltsi Käsi-töökoolis Peterburis, mille lõpetas 1900. a. Mõni aasta hiljem astus Vilno junkrukooli, mille lõpetas 1906. a. esimeses järgus.

1912. a. astus leitnandina Sõjaväe Intendandi Akadeemiasse. Mobilisatsiooni puhul 1914. a. läkitati T. Rotberg 4. armee staabi vormeerimisele. 1916. a. lõpetas Intendandi Akadeemia. Maailmasõjast võttis osa 4. armee staabis, 24. korpuses ja intendandina 188. jalaväediviisis.

Vabadusesõja ajal astub T. Rotberg Eesti rahvaväkke. 23. nov. 1918. a. määratakse ta käskudetäitjaks vanemaks ohvitseriks Sõjaväe Varustusevalitsusse. 1. jaan. 1919. a. kuni 1. dets. 1919. a. on T. Rotberg 1. diviisi intendandiks. 1. dets. 1919. a. määratakse tema Sv. Varustuse Ülema administratiiv abiks. Alates 1. okt. 1920. a. on T. Rotberg Varustusevalitsuse ülemaks. Kõrgendatud kindralmajoriks 24. veebruaril 1928. a. Oli 1929. ja 1930. a. Vabariigi Ohvitseride Keskkogu juhatuse abiesimeheks ning on praeguses juhatuses laeka-hoidjaks.

Kindral Tõnis Rotbergi teeneid Vabadusesõjas on hinnatud 1. liigi 2. järgu Vabaduse Risti ja rahalise autasu annetamisega.

Kindralmajor T. Rotberg.

Peale selle on temal Poola „Polonia Resstitututa“ 4. kl. aumärk ja endisest vene väest Püha Anna ja Püha Stanislause II ja III j. aumärgid.

ta ja nimelt, et ohtlikud on juba suurtükid kal. üle 100 mm laskekaugusega üle 15 km ja teiseks, et tsiviilelanikkonnale on eriti kardetavad suurtükid, mis tulistavad rohkem kui 50 km peale, milline kaugus umbes vastab lahinguvälja sügavusele. Lõpuks, pärast pikemaid vaieldusi, luges komisjon tarvilikuks veel üles märkida ühe delegatsiooni arvamuse, kus toonitatakse, et suurtükkide ohtlikkuse piir kaliibrите järgi on üldse relatiivne mõiste ja oleneb väga mitmesugustest asjaoludest mida pole kerge arvestada.

Umbes samasugusteks kujunesid maaväe komisjoni töötulemused ka soomusjõudude ja kindlustiste piiramise küsimustes. Soomusrelvade alal nõudsid mõned delegatsioonid nende tunnustamist ohtlikuks tsiviilelanikkonnale, kuna sellevastu teised leidsid, et soomusrelvad on kahjutud ning tsiviilelanikkudele mitte kardetavad; kolmandad jälle võtsid omaks mingi kompro-

miss-seisukoha, tunnistades offensiiivseteks ainult need lahingumasinad, mis kaaluvad rohkem kui 25 tonni. Kindlustiste alal leivad saksa delegaadid lubamatuks permanent fortifikatsioonilised ehitised riigi piiril, mis võiksid toetada vägede tungimist teise riigi territooriumile. Sellele vaidlevad vastu peamiselt prantsuse esindajad juhtides tähelepanu, et kindlustistes esineb kaks elementi: garnison ja suurtükid; seega tuleks asuda küsimuse juure hoopis teisest seisukohast, vaadeldes igapäevast neid elementidest eraldi. Tuuakse esile teisigi arvamusi, mis sisult ei taha sobida nendega, mis avaldatud ülalpool. Kõikjal ilmnevad tõsised vastuolud, kuna iga riigi esindajad lähtuvad kõige pealt oma rahva huvide seisukohalt, missugused aga tihti käivad otse risti vastu naaberriigi huvidele.

2. Merejõudude komisjon arutas järgmisi küsimusi: a) sõjalaevade vanusepiirid; b)

laevade asendamise reeglid; d) sõjalaevade kõlbmatuks muutmise reeglid; e) konventsiooniga igale riigile määratavas üldtoonaažis mittearvestatavad laevad (bâtiments exempts); g) mõningate olemasolevate sõjalaevade alalhoidmine kaitse otstarvetel, mis neile ei võimalda mereleminekut. Kokkuleppele jõutakse vaid mõningates teisejärgu tähtsusega asjades, kuna kardinaalsetes küsimustes, eriti mis puutub merejõudude offensiivsete relvade määramist, komisjonil tuleb leppida vaid mitmesuguste delegatsioonide lahkumisevate seisukohtade konsulteerimisega komisjoni aruandes.

3. Ohujõudude komisjonis olid arutamisel küsimused: a) üldised põhimõtted õhurelvade offensiivse iseloomu kohta; b) õhurelvade mõjukus riigikaitse vastu; d) õhurelvade ohtlikkus tsiviilelanikkonnale; e) eralennuasjanduse internatsionaliseerimine.

Komisjoni aruanne nende küsimuste all sisaldab terve rea vaielustel esile toodud eriarvamusi.

Nii, näiteks, õhurelvade offensiivse asjus deklareerisid komisjoni koosolekul mõned delegatsioonid, et kogu sõjaväe lennuasjandus kannab offensiivset iseloomu ning sisaldab hädaohtu tsiviilelanikkudele; teised aga leidsid, et see on öeldud liialt tagasihoidlikult ja lisasid omalt poolt juure, et ka eralennukid on hädaohtlikud rahulikkudele kodanikkudele, kuna tarvituduse puhul neid võidakse vabalt kasutada sõjaliste ülesannete täitmiseks; kolmandad jälle — peamiselt muidugi nende riikide esindajaist, kus lennuasjandus on hästi arenenud — vaidlesid nendele väidetele vastu, kusjuures muuseas selgus, et Saksamaa, kes loeb offensiivseteks relvadeks sõjaväelennukeid, ei näe mingit hädaohtu eralennuaparaatide ega loe neid kardetavaks tsiviilelanikkonnale. Lõpuks võetakse küsimuse kohta vastu mingi ebamäärane kompromissotsus, mis kõlab umbes järgmiselt: Eralennuaparaadid võivad olla mitmesugusel määral kasutatavad sõjalisteks otstarveteks, seda mööda kuidas nad liidetakse mõnesuguse riigi sõjajõududega.

Õhurelvade mõjukuse asjus riigikaitse vastu tuli komisjoni enamusele, et see oleneb lennukite nettokandevõimest ja võimest jõuda sihile; kuid varsti edaspidistel läbirääkimistel selgus tarvidus täiendada seda resolutsiooni märkusega, et lennukite emalaevadel või sõjalaevadel asuvate lennukite nettokandevõim suureneb nende laevade liikumise tõttu, millise lisatudusega ei taha aga — arusaadavatel põhjustel — leppida P. A. Ühendriigid. Ühe de-

legatsiooni poolt esitatakse koguni uus redaktsioon, mille järele õhurelvade mõjukus oleneb „materjaalsest tagajärjest, mida nad esile kutsuvad“, (nagu oleks need tagajärjed täpsalt määratavad). Teiste riikide esindajad tulevad välja oma tekstiga, mille järele on olemas tehniliselt määratavad piirjooned, millest — esimesest — ülespoole lennukid omavad offensiivse iseloomu, teine — millest allapoole nad ei oma sellist omadust. Esimest piirjoont võiks määrata lennukite tühikaaluga 1500—1600 kg, teist kolme omadusega: tühikaal 600 kg, mootorijõud kuni 200 HP ja kandepindade suurus 25 m². Lennukite suhtes, mille omadused langevad nende kahe piirjoone vahele, ei olevat võimalik kindlasti öelda kas on nad offensiivsed või ei. Ühe riigi delegatsioon täiendab seda teksti seega, et ta teeb ettepaneku üldnimetatud kahe piirjoone vahele langevad lennukid anda Rahvasteliidu käsutada.

Õhurelvade ohtlikkuse küsimuse arutamisel loeb komisjon, et kõige kardetavamad tsiviilelanikkonnale on: a) sarnased võitlusevahendid kui surmavad gaasid, bakterriad ja süüte ning lõhkevahendid; b) lennuaparaadid, mis on määratud teotsema igasuguste õhust lastavate võitlusevahenditega, kusjuures lennuaparaadi kardetavus on proportsionaalne tema nettokandevõimele ja võimele jõuda sihile. Mida lageda nettokandevõime? Selle probleemi lahendamisel tulid avalikuks tõsised lahkelid komisjoni liikmete vaadetes. Allkomitee aruanne näeb ette kolm kriteeriumi lennukite nettokandevõime määramiseks: 1) kaal tühjalt; 2) mootorijõud; 3) mootorijõu suhe kandepindade pinnasuursele; dirizaablitel: 1) maht, 2) mootorijõud. Sellega ei oli peri terve rida delegatsioone ja asi lõpeb sellega, et komisjon ei saagi teha tarvilisi järeldusi teatavate õhurelvade keelu või kaotamise sihis.

Ühes küsimuses valitseb siiski üksmeel komisjoni liikmete hulgas ja nimelt, et põmitus õhust moodustab tõsise hädaohu tsiviilelanikkonnale ning võib omada suure mõjukuse riigikaitse vastu, kuigi samas mõnedelt delegatsioonidelt toonitatakse, et riigikaitse vastu kõige mõjuvamad õhurelvad on ühtlasi ka kõige paremad riigikaitseks. Nii siis uuesti lahkuminekud ning vastuolud.

Eralennuasjanduse internatsionaliseerimise asjus ei suudeta samuti jõuda kokkuleppele, mis paistab ka loomulikuna, kuna jäi otsustamata sõjaväe lennuaparaatide küsimus, mille hulka sisult

kuulub ka eralennuväe asi. Mõistagi olid need riigid, kus lennuasjandus hästi arenenud, eralennukite internationaliseerimise vastu, kartes sellest takistust eralennuasjanduse arenemisele ja võib olla ka mõnel teisel põhjusel. Üks suurriikidest esines siiski ettepanekuga: a) keelata täieliselt bakteriooloogilised ja süüiteõhusõjavahendid; b) keelata pommitamine õhust väljaspool lahinguvälju, lennubaase ja kaugelaske suurtükkide asupaiki; d) määrata kindlaks sõjalennuaparaatide maksimaaltonnaaz ja kontingentteerida seda ületavad aparaadid; andes nad Rahvasteliidu käsutada; e) kaubandusliku transportlennuasjanduse kontinentaalseks internationaliseerimiseks; g) samal alusel maksimaaltonnaazi määramiseks internationaliseerimata eralennukite kohta; h) vastavate abinõude tarvitusele võtmiseks relvade erakaubanduse ja valmistamise suhtes. See ettepanek, mis sisaldab andmeid mitte ainult eralennuasjanduse alal, vaid ka teistes küsimustes, kutsus esile elavaid vaielusi, mis ei annud konkreetseid tulemusi küsimuse sel või teisel viisil lahendamise mõttes.

4. Eelarvekulude komisjon ei suutnud jõuda kaugemale mitmesuguste selle küsimuse valdkonda kuuluvate üldise iseloomuga küsimuste käsitlemisest, mis on ka arusaadav, kuna riikide kaitseväe kulude dokumentatsioonide läbivaatamine nõuab palju aega, keskmiselt 3—4 päeva iga riigi peale; seega oleks võidud eelarve küsimuse juure konkreetset asuda alles augusti või septembrikuus.

Koosseisude alal tulid ette tõsised raskused mõõdupuu leidmisel riikide poolt koosseisude kohta esitatud andmete läbisõelumiseks. Kes kuuluvad koosseisude mõiste alla? Kuna see küsimus on tihedalt seotud väljaõppega enne sõjaväeteenistust, siis loodeti küsimust sellega lahendada, et otsustati lugeda koosseisudesse kuuluvaid neid, kes on 18 a. vanad ja rohkem; alla 18 aasta vanuste väljaõpe enne sõjaväeteenistust loetakse eelväljaõppeks ja neid ei võeta arvesse koosseisude arvulisel kindlaksmääramisel. Sellega ei olnud nõus mõnede riikide esindajad, jättes omale õiguse eriarvamuse avaldamiseks; üks riikidest koguni esitas tungiva nõudmise, et komitee teeks selge vahe sõjaväeteenistuse ja sõjaväeliseltsel organiseeritud formatsioonide vahel ja et kõigis riigis seaduseandlikul teel keelataks ära ühingute tegevus, kes annavad õpetust sõjaväelistes küsimustes. Nii siis oli koosseisude komitee jõudnud ummikusse, kuna temal ei läinud korda leitud

kriteeriumi ehk koosseisude definitsiooni, mis oleks olnud vastuvõetav kõikidele delegatsioonidele ning moodustanud aluse koosseisude küsimuse arutamiseks.

Keemiliste ja bakterioloogiliste kallaletungirelvade asjus edenesid läbivõtmised üldiselt edukamalt kui teistel seni käsitletud aladel. Pärast pikemaid diskussioone otsustati ära keelata: a) igusugu mürgised, lämmatavad, pisaraid ja põletust tekitavad, ärritavad või muul viisil organismile kahjulikult mõjuvad gaasid ja ained, välja arvatud harilikult tarvitataavad lõhkeained ja mittekahjulikud suitsukatte ained; b) bakterioloogilised sõjavahendid täies ulatuses; d) süüterelvad ja vahendid, milliseid kui eriti hävitavaid ning kardetavaid lugeda tingimusteta offensiivseteks. Ühe riigi esindajad arvasid siiski, et pisargaasid oleksid teatavatel tingimustel lubatavad, kuna jälle teise riigi omad tõtsid üles süüterelvade tarvitamise küsimuse kaitse ülesandega lennuaparaatide vastu. Nii viisi ka siin ei läinud korda saavutada täielist üksmeelt.

Nii viisi oli kujunenud olukord desarmeerimise konverentsil, kui Ameerika delegatsioon 22. juunil tegi üldkomisjonis teatavaks n.n. Hoover'i ettepaneku, mis lähtub ühepoolt — kokkuhoiu tarvidusest riigieelarvetes ja teisest küljest — vastastikuse usalduse ning julgeoleku süvendamise vajadusest. Ettepanek näeb ette: a) kvalitatiivse desarmeerimise alal: tankide, keemiliste relvade ja raskete suurtükkide kaotamise, v. a. kindluste suurtükivägi; pommitamislendukite ja õhupommituse täielist keeldu, allveelaevade kogutonnaazi piiramist kõigis riigis 35.000 tonniga, üksuste arvu 40-ga ja üksiku laeva tonnaazi 1200 tonniga; b) kvantitatiivse desarmeerimise alal: vähendada maaväge — v. a. politseivägi — ühe kolmandiku võrra, liini- ja allveelaevu samuti kolmandiku ja teisi laevu, nagu: lennukite emalaevad, ristlējad, miiniristlējad — neljandiku võrra.

Hoover'i ettepanek, mis nii sirgjooneliselt tahab lahendada sisult kaunis keeruka ning delikaatse desarmeerimise küsimuse, oli „pätklaks“ Genfi konverentsile, kuna ta seadis üles uued põhimõtted relvastuse vähendamise alal, millede elluviimine on kindlasti kaunis raskeks ülesandeks, sest kui näiteks ei ole raske öelda, et kõik riigid vähendagu oma kaitsejõude kolmandiku võrra, siis ometi tegelikus elus pole see sugugi mitte lihtis teostada, mida võisime tähele panna jälgides konverentsi tööd. Ettepaneku kohta võtsid sõna kõikide täht

samate riikide esindajad, kusjuures selgus, et leidub siiski ka neid riike, kellele see on vastuvõetav täies ulatuses; teised suhtusid ettepanekusse väga tagasihoidlikult, kolmandad leiaksid võimalikuks temaga leppida teatavatel tingimustel, kuna neljandad jälle võtsid ettepaneku ainult teatavaks, jättes omale õiguse avaldada selle kohta mõtteid pärastpoole.

Pärast ameeriklaste esinemist konverents töötas veel kuu aega. Pikemate kaalumiste ja läbirääkimiste järele, milles juhtivat osa etendasid suurriigid, leiti võimalikuks fikseerida järgmised otsused: a) sõjajõudude tunduv piiramine, miihästi kvantitatiivne kui kvalitatiivne, tuleb teostada; b) igasugune kallaletung õhust tsiviilelanikkudele tuleb täiesti ära keelata, samuti tuleb ära keelata õhust pommitamine üldse teatavatel eeldustel (eralennuasjanduse kontroll, lennuvägede piiramine j.n.e.); d) keemia- ja bakterioloogiline sõda ja süütepommide tarvitamine on keelatud; e) konverentsi otsuste täitmise kindlustamiseks asutatakse alaline kontrollkomisjon.

Ligi pool aastat väldanud pineva töö

tulemusena, millest võtsid osa rohkem kui viiekümne riigi nimekamaid mehi, tunduvad need ülaltoodud tagajärjed küll kaunis väikestena, eriti veel kui võtta arvesse, et konverentsi lõpuotsused sisult esinevad rohkem sooviavaldustena kui nõudmistena, mida kõik aktiivsed allakirjutanud riigid on kohustatud täitma vastuvaidlemata korras.

Tahtmatult kenkib küsimus, mida on konverents siis suutnud korda saata? Näiliselt küll vähe, kuid sisult siiski kaunis palju, nagu meil oli juhus seda väita käesoleva lühida ülevaate sissejuhatavas osas. Konverentsi tähtsamaks saavutiseks on kahtlemata see, et ta pani aluse edaspidiseks rahvaste ühiseks tööks relvastuse vähendamise ja rahu säilitamise alal. Kui palju sel alal suudab korda saata järgmine desarmeerimise konverents, mis kavatab astuda kokku jaanuarikuus tuleval aastal, on küsimus, millele praegu pole kerge vastata. Kuid seniste kogemuste najal peaks küll arvama, et tema töö saab olema väga raske, eriti kui arvesse võtta mõningaid aktiivseid poliitilisi tegureid, mis on praegu kogunemas Lääne-Euroopas.

V. Kts.

Lahingumasinate kasutamisest.

Avaldatakse vaieluse korras.
Toim.

Meie ametlikud eeskirjad (LE ja JE) annavad lahingumasinate kasutamiseks võrdlemisi puudulikke ja iganenud näpunäiteid. Need võisid kohased olla ehk Maailmasõjas, kuid nüüdisaja lahing esitab lahingumasinatele palju mitmekesisemaid nõudeid. Maailmasõja lõpupäevil nähti tankis peamiselt vastase kindlustatud positsioonide läbimurderelva. Kõik teised ülesanded, mis lahingumasinatele oleks võinud täita, jäid neile andmata. Osalt oli see tingitud sõja iseloomust, mis surus tankide kasutamise võimalused äärmiselt kitsastesse raamidesse. Pealegi olid tankid ainult ühe sõdiva poole käsutada, mis etendas juba pealetungija osa. Tankide kasutamist piiras ka veel asjaolu, et nad ilmusid lahinguväljale „uue“ relvana, mille omadusi ega võimeid täpsalt ei tuntud. Maailmasõjale järgnevad vaenulised tegevused ja rahuaegsed katsed näitasid, et lahingumasinate võib edukalt kasutada väga mitmesugustes lahingutingimustes ja vormides. Sõjaaegsed tõepäevad on ümber hinnatud ja lahingumasinate kasutamise

põhimõtted märksa laiendatud. Võib olla tuleks ka meil see küsimus kaalumisele võtta. Mõistagi ei saa eeskirjad anda kindlaid retsepte iga üksiku juhtumi jaoks, kuid üldise idee lahingumasinate kasutamiseks igas lahinguvormis peaks nad siiski sisaldama. Vastasel korral võib tekkida igal juhul oma tõekspidamine, oma doktriin lahingumasinate kasutamise suhtes, arvestamata nende omadusi, võimeid ja ülesandust, mis nad täita suudavad. Pole kahtlust, et iga juht katsub teatud olukorras teosteda oma parima arusaamise järele, kuid kõik need head soovid võivad saageli mööduda üldisest eesmärgist. Selle ärahoidmiseks peabki ametlik eeskiri suunanäitajaks olema. Kui teatud juht teeb eksisammu lahingumasinate kasutamisel, siis ei olene see alati tema nõrgast ettevalmistusest, vaid rohkem sellest, et ta ei tunne peensusteni lahingumasinate omadusi ja võimeid. Võimata on ju inimeselt nõuda, et ta oleks eriteadlane igal alal. Vaevalt hoiavad eksisamme ära ka eriteadlaste nõuanded, sest juht võib neid mitte arvestada. Tüliküsimustes mõõduandvateks võivad olla

eeskirjade näpunäited, mis rajatud lahingumasinade omaduste ja võimete peale. Meil maksivad eeskinjad kriipsutatavad alla, et tankid on peamiselt pealetungirelvad. Ka selleks, kuidas neid mainitud lahinguvormis kasutada, antakse mõningad näpunäited, mis omased rohkem positsioonisõja olukorrale. Lühidalt on loetletud ka ülesanded, mis tankid pealetungil täita võivad. Kuidas kasutada lahingumasinaid luurel, kaitsel, edu arendamisel j.n.e. ei anna eeskirjad reaalseid juhtnõure. Paistab nagu nendes lahinguvormides lahingumasinaid kasutada ei saagi. Relva ülehindamine on kahjulik, kuid veel kahjulikum, eriti meie oludes, on ta alahindamine, kus igalt relvalt tuleb nõuda maksimum tema võimetest. Arvan, et meie eeskirjad esitavad lahingumasinadele liiga vähe nõudeid, võrreldes nende ülesannetega, mis nad iseseisvalt ja koos teiste väeliikidega täita võivad. Juba luure teostamisel ja kontakti võtmisel avaneb tankidele laialdane tegevuseala, mille tagajärjel nii mõnigi inimelu alal hoitakse. Suure tähtsuse omavad lahingumasinad kaitsel. Nad on juhi käes tugevaks kiirestiliikuvaks tulerusikaks, millega võib tõsisemad vastase pealetungi katsed purustada. Nad võivad vastasele iseseisvalt valusaid lööke anda kaitsepositsiooni eelserva ees, kui vaenlane on asumas pealetungi või rünnaku lähtealusele. Raske on oletada, et niisugused olukorrale vastavalt organiseeritud löögid soovitavaid tagajärgi ei anna. Kui nad muud ei suuda ära teha, siis vähemalt paiskavad segamini vastase osad ja desorganiseerivad tema automaatrelvade tulesüsteemi, mis loodud pealetungi läbiviimiseks. Arvan, et seegi juba kergendab tublisti kaitsja seisukorda. Ei saa ka eitada, et lahingumasinad vastulöökid ja vastupealetungide teostamiseks mõjuvamaid abinõusid on. Siin võivad tankid isegi edukamalt toetseda kui harilikul pealetungil, sest vaevalt suudab vastane korrapärase tankivastase kaitse luua, mida tõsiselt tuleks arvestada, mõistagi kui ettevõtted õigel ajal läbi viiakse. Kaitsel vastase lahingumasinade rünnaku likvideerimiseks on tankid kohasemad relvad. Neid võib kiiresti koondada ohtlikku kohta vastase lahingumasinade ilmumise puhul. See kiire koondamise võimalus on meie laialdel rinnetel eriti tähtis. Tankid, olles relvastatud suurtükkide ja kuulipildujatega, võivad edukalt võidelda mitte ainult vastase tankidega, vaid hävitada ka tema jalaväe, mis tankidele järgneb. Vähe seda, tankid oma kiire liikuvuse tõttu kergendavad vastase lahingumasinatega võitlust kaitsepositsiooni

sügavuses. Jälitades vastase tanke, nad atakeerivad neid kuni lõpliku hävitamiseni. Oleks ekslik, kui arvaksime, et suudame vastase lahingumasinad hävitada kaitsepositsiooni eelserva ees. Kahtlemata tungivad nad positsiooni sisemusse, kus neid hävitada tuleb. Järelikult ei saa loota ainult nende tankivastaste relvade peale, mis asetatud eelserva, vaid kogu sügavus tuleb kindlustada relvadega. Kui palju see relvi nõuab, kui nad liiguvad pole, on enesest mõistetav. Kas niisugune relvade arvu asetamine otsarbekohane, on rohkem kui küsitav. Tuleb silmas pidada, et paigalseisvatele relvadele, mis määratud tankide vastu võitlemiseks, ei saa teisi ülesandeid anda. Vastasel korral ei suuda nad korralikult täita ei ühte ega teist. Nagu sellest lühikesest ülevaatest näha, ei etenda tankid kaitsel sugugi väiksemat osa kui pealetungil. Asjasse süvenedes võib ütelda, et nende tegevuse võimalused selles lahinguvormis on isegi märksa avaramad. Kui veel arvestada seda, et vastane võib rünnata oma lahingumasinatega korraga kogu kaitsepositsiooni sügavust, tõuseb tankide kui kaitsevahendi väärtus veelgi kõrgemale. Mis alusel neid nimetada ainult pealetungi relvadeks, on küll arusaamata.

Kohtamislahingus, eduarendamisel, taandumisel, igasuguste esemete vallutamisel ja õisetel rünnakutel on lahingumasinade teotus niivõrt mõjuv, et temast äräütlemine oleks suur arusaamatus. Kuidas lahingumasinaid kasutada, missuguseid ülesandeid nad peavad täitma nendes lahinguvormides, on probleem, mille üksikasjaline analüüs viiks meid siin liiga kaugemale. Tahaks lühidalt puudutada ainult neid ülesandeid, mis tankid võivad täita õisetel rünnakutel.

Peamisteks tankide ülesanneteks õistel rünnakutel on oma jalaväele läbipääsu tegemine traattõketest, vastase tulepesade hävitamine, määratud punktide oma alla võtmine ja vaenlase vasturünnakute tagasilöömine. Olgu tähendatud, et õiste operatsioonide läbiviimine on üldse suurte raskustega seotud, tankide omad aga eriti. Edu peale võib ainult siis loota, kui nad põhjalikult ettevalmistatakse ja teostatakse hästi tuntud maastikul. Kasutades oma liikuvust, ronimisvõimet ja murdejõudu, võivad tankid ilma suurema vaevata oma jalaväele nõutavatele kohtadele nõutava arvu läbipääse teha vastase traattõketest, mille tegemine ilma tankide abita on suurte raskustega seotud ja nõuab teistelt väeliikidelt suuri kaotusi ja materjalseid kulusid. Pealegi kannatab selle all ootamatuse printsiip.

Vastase tulepesi hävitavad tankid oma tule- ja murdejõuga. Õise tulistamise tagajärjed pole küll kuigi suured, kuid teatud vilumise ja ettevalmistamise juures on nad siiski kaunis rahuldavad. Katsed näitasid, et tabavuste protsent kõigub keskmiselt 8—14 vahel. Soodsatel tingimustel tõuseb see isegi kuni 23%. Võttes õõsi oma alla ühes jalaväega mõned tähtsad punktid vastase kaitsepositsiooni eelserval või sisemuses, kergendavad tankid üldist pealetungi, kui see peaks algama koidikul. Niisugusel juhtumil vallutatud punktides olevad tankid algavad tegevust vastase kaitsepositsiooni sisemuses. Vaenlase vasturünnakute tagasilöömisel võivad tankid ka oma jalaväge edukalt toetada, eriti aga siis, kui vastane kasutab lahingumasinaid. Puutumata jättes, kuidas tankid ühte või teist ülesannet täidavad, olgu tähendatud, et nende tegevus öösel on suurte raskustega seotud, kuid need ei ole mitte ülepeaaesematud. Õistel ettevõtetel on ka oma soodustused, mis laevad eelistada nende kordaminekut. Kõigepealt on pimeduse kätte all tankide vastu võitlemine äärmiselt raske. Nende tegevust võivad takistada peamiselt passiivsed kaitseabinõud. Kui aga viimased on hästi tunda õpitud, siis pole nad ka nii väga kardetavad. Igatahes õiseid rünnakuid tuleb eelistada vastase vastu, kes rikkalikult varustatud tehniliste võitlusevahenditega. Siin ehk kerkib arvamus, et kõiki loetletud ülesandeid võivad täita lahingumasinad, millel suur liikumiskiirus, kõrge tulevõime,

lähiminekuvõime j.n.e. Mõistagi on neil omadustel määratu tähtsus. Kahtlemata 1932. aastal konstrueeritud tank täidab kõik need ülesanded kergema vaevaga, kui remini ja võib olla edukamalt kui Maailmasõjast päritolev lahingumasin. Kuid ekslik oleks arvata, et viimane neid ülesandeid üldse täita ei suuda. Tuleb silmas pidada, et sõjaväe ümberrelvastamine uuemate lahingumasinatega on väga kallis lõbu. Seda ei suuda keegi teha iga aasta. Vaadeldes lahingumasinate tüüpe, millistega tänapäeva armeed relvastatud, näeme, et suurem osa neist on kõik pärit Maailmasõja lõpupäevilt. Uuemaid tüüpe leidub võrdlemisi vähe, välja arvatud Inglismaa ja Am. Ühendriigid. Lugeses välismaade ametlike eeskirju, näeme, et nad pole sugugi nii tagasihoidlikud nõuete ja ülesannete esitamisega lahingumasinatele, vaatamata sellele, et viimased on „vananenud“. Vaevalt on meilgi kasulik teisiti talitada.

Kokkuvõetult lahingumasinad on muutunud „igapäevaseks“ relvaks. Nende võimed on sõdades ja rahuajal katsetatud. Ülesandeid tuleb lahingumasinatele anda vastavalt nende omadustele ja võimetele. Lahingumasinate kasutamise põhimõtted igas lahinguvormis tuleks fikseerida ametlikkudes eeskirjades. Samuti peaks andma eeskirjades näipunäiteid lahingumasinate koostööst teiste väeliikidega j.n.e. Eeskiri peaks nõudma teatud relvalt kõik, mis ta anda suudab.

J. L.

Riigivanem ja väliskülalised kaitseväge laagrites.

Laagriperiood on kaitseväes intensiivsemaks õppeajaks. See õigustab ka seda huvi, mida tuntakse kaitseväge vastu eriti sel perioodil. Seetõttu toob laagriperiood palju külaskäike, nii oma riigitelasil kui välisriikide sõjaväelastelt, kelle ühiseks eesmärgiks on saada otsest informatsiooni meie kaitseväge suvisest õppetegevusest. Lõppeval laagriperioodil olid selles mõttes külalisrohketeks päevadeks äsjamöödunud augustikuu 15. ja 16. kuupäevad 2. diviisis, mil diviisi külastasid hra Riigivanem ühes Kaitseministriga ja ühtaegu sellega paljud meil akkrediteeritud välisriikide sõjaväelised esindajad ühes mitme samal ajal Eestis tutvumismatkal viibiva kõrgema sõjaväelasega naaberriikidest.

Riigivanem K. Eimund ühes Kaitseminister A. Keremiga, van. käskud. ohv. kol. Jakobseni saatel saabus Petserisse raudteel 15. augusti hommikul. Jaamas võttis kõrged külalisi vastu diviisiülema kindral Reek ühes oma staabi ohvitseridega ja aueskadron ratsarügemendist. Petserist Riigivanem koos saatjaskonnaga siirdus autodel diviisi Põhjalaagrisse Värskas, kus päeva jooksul tutvus kohapealsete väeosadega ja laagri eluga. Riigivanema peatudes Põhjalaagris jõudsid sinna ka väliskülalised, kes olid rongidega sama päeva varahommikul koondunud Tartu, kus neid võttis vastu diviisiülema abi kolonel Marder. Järgides kavstaabi kutsele olid asunud ekskursioonile diviisi laagritesse meil akkrediteeritud välisriikide

Riigivanem 2. diviisi õppeväljal vestlemas Kaitseministri ja diviisülemlaga. Kolonel Marderist paremal külalisena õppustel viibiv Läti Zemgalesi diviisi ülem kindral Dankers.

sõjaväelistest esindajatest ja nende abidest, kelle üldine arv ulatub 15-ni, kokku 10 esindajat 9 riigist. Saabunud olid Rootsi esindaja rittmeister Juhlin-Dannfelt, Ungari

kapten Radomski. Ühes nendega saabusid Eestis lühiaegsel tutvumismatkal viibivad Rootsi ihukaitseväe grenaderirügemendi ülem kolonel Falkman ja sealse sõjaakade-

Väliskülalised 2. diviisi õppeväljal.

es. major Géza de Lány, Leedu es. kolonel Jakutis, Norra es. kapten Lorange, Poola es. kol. altn. Liebich, Inglise es. major Firebrace, S.N.V.L. es. hra Mazaloff, P. Ameerika Ühendriikide es. major Shipp, Prantsuse es. abi major Chabanier ja Poola es. abi

abia ülem kol. altn. Högberg. Meie kavstaabi esindajana külalisi saatis kapten Kristian. Pärast lühiaegset tutvumist Tartu linna vaatamisväärsimate kohtadega, E.R. muuseumiga ja ülikooli raamatukoguga, väliskülalised asusid s.l. „Tartul“ teele 2. diviisi

Põhja-laagrisse. Saabudes laagri ja esitlenud diviisiülemale, külalised asusid ajaviimatult laagri vaatlemisele, mis kestis kuni õhtuse loenduseni. Õhtusel loendusel leidis aset väliskülaliste esitlemine Riigivaneemale. Vaatamata aja vähesusele, Riigivaneamal siiski jätkus aega sõbralikuks vestluseks nii ühe kui teise võõraga.

Loenduse tseremoonia laagris on mitmeti suurejoonelisem kui väeosade alalistes asupaikades. Seekordset tseremoonia pidulikkust suurendas veelgi Riigivanema, Kaitseministri ja väliskülaliste osavõtt. Loendu-

tõstis loendusest osavõtjate ühine kaasalaul. Lõppsignaal fanfaaridelt... ja laagri lipp hakkab langema, saadetud kahuripaugust. Järgnes loendusest osavõtnud väeosade defileerimine paraadikorras, mis oma hoogsuselt ja korralt pealtvaatajaile jättis parima mulje.

Loenduselt külalised ühes kõigi laagrisviibivate ohvitseridega siirdusid ühisele õhtusöögile laagrikasiinosse. Siin 2. diviisile sai osaks Riigivanema tänu selle eduka töö eest, millega diviis on tulnud toime oma suuremas tsentrumis — Põhja-laagris. Sa-

2. diviisi õppeväljal viibivaid külalisi ja sõjaväe esindajaid.

Seisavad vasakult: Poola sv. esindaja kol. Liebich, Inglise sv. esind. Firebrace, Rootsi kuningliku ihukaitse grenaderi rügemendi ülem kol. Falkman, Leedu sv. esind. kol. Jakutis, Rootsi sõjakadeemia ülem kol. Högberg, S.N.V.L. sv. esind. hra Mazaloff, Prantsuse sv. esindaja abi major Chabanier, Norra sv. esindaja kapten Lorange.

sel viibivate väliskülaliste arv oli vahepeal suurenenud veel ühe võrra: juba pärastlõunat oli teiste väliskülalistega ühinenud ka meie liitriigi, Läti, Zemgales'i diviisi ülem kindral Dankers, keda laagri juhatusel õnn oli olnud külalisena vastu võtta juba mõni päev varem. Sellega esindatavate välisriikide arv tõusis kümneni, mahutades endasse nüüd ka meie liiduväe.

Loenduse tseremoonia toimus suure korrapärasusega. Alanud fanfaaride helidega, loenduse sisuline osa lõppes laagri korrapidaja ohvitseri ettekandega Riigivanemale loenduse tulemustest. Siis — lühike koraal, mida kuulati paljastatud peadega, ja lõppeks hümn, mille südamlikku viisi mõjusalt

mal ajal Riigivanem kasutas juhtu, et lühikeses lauakõnes öelda oma südamlik tere tulemast kõigile väliskülalistele. Õhtusöögi lõppedes sellele üllatava ootamatusena järgnes suurejooneline tulevärk.

Sünnuspäev ja huviküllane päev lõppeks pidi siiski andma ruumi öisele puhkusele. Tänu diviisi hoolitsevale käele, viimane kujuneski küllalt kosutavaks selleks, et saabuv hommik võis leida eest sama huviküllaseid vaatele ja sündmuste uuri- ja nagu see oli eelmiselgi päeval.

Pärist kehakinnitust külalised siirdusid diviisi õppeväljale, Riigivanem saatjaskonnaga — autodel, väliskülalised — ratsa. Õppeväljale jõuti ajal, mil üks diviisi järje-

korralisi lahinguharjutusi, mis tegelikult algas juba öösi, oli jõudmas oma huvitava vammase lõppfaasi — kallaletung kaitseleasunud vastasele. Õppuse jälgides külalised ilmselt elasid kaasa arenevatele sündmustele — kuni õppuse lõppsignaal selle lõpetas.

Õppeväljalt külalised lahkusid, Riigivanim koos saatjaskonnaga, et külastada vahepeal laagri majapidamist õppevälja tsentrumis Mustoja talus; väliskülalised — et jätkata ratsarännakut Lõuna-laagrisse.

Vastu võetud 7. rügemendi juhatuselt eesotsas rügemendiülema kolonel Kruusiga, külalised peatselt orienteerusid ka Lõuna-laagris valitsevas olukorras. Kuna aeg lubas väliskülalised ei jätnud kasutamata ka

juhtu, külastada mitmeti omapärast ja kuulsat Petseri kloostrit.

Külaskäigu ametlikuks lõpposaks kujunes ühine õhtusöök koos Riigivanemaga Lõuna-laagri kasiinos, mil Riigivanem leidis ka juhu tänada 7. rügemendi tehtud tööde eest. Õhtusöögi lõppedes osa külalisi, eesotsas Riigivanemaga, veel samal õhtul lahkus laagrist, et rutata tagasi Tallinna. Teine osa, väliskülalisi Riist ja kaugemalt, kasutas veel järgneva ööks 7. rügemendi külaliskust, et tagasisõitu oma alalitesse asukohtadesse alata saabuval varahommikul. Külalisrohked päevad olid möödunud, jättes endast vaid rea armsaid ja püsivaid mälestusi!

A. K.

Ameerika rahudoktriin.

Georg Meri.

Kui augustis 1928 Pariisis kirjutati alla Kellogg'i paktile, siis vähesed oskasid täies ulatuses hinnata seda värsket lisandust rahvusvahelisele õigusele. Uuele lepingule heideti ette, et sõja kui riikliku poliitika abinõu hukkamõistmise kõrval temas ei sisaldu ühtegi määrust selle kohta, kuidas teostada rahu alalhoidmist. Õiguslikud normid, mille täitmist ei kindlusta ükski karistus, on kaasaegsele juriidilisele mõtlemisele võõrad. 17. sajandil üldiseks saanud õiguse definitsioon tema allika ja sanktsiooni järgi on eriti rahvusvahelise õiguse alal tekitanud hulga arusaamatusi. Kui ma kümne aasta eest kõnelesin sellest küsimusest ühe üldiselt lugupeetud, nüüd juba surnud riigikohtu liikmega, ütles viimane, et tema pole elades tundnud rahvusvahelise õiguse vastu huvi, sest tema silmis polevat see üldise õigus, nii kaua kui teda ei kindlusta karistusnormid. Õigusteaduse ajalugu uuemal ajal teeb niisuguse seisukoha arusaadavaks, ilma et temal oleks vastuvaidlematu tõe väärtus. Sest nagu seda tundsid ära geniaalsed Rooma juriskonsuldid, võib õigust mõista mitte ainult tema tavaliste väliste tundemärkide, vaid ka seismise otstarve ja põhjenduse järgi. Sellelt seisukohalt oli rahvusvaheline õigus, oli kõigi tavaliste formaalsetega allakirjutatud Kellogg'i pakt sama õiguslik norm, nagu iga teine õigluse või ühiselu nõuete kohaselt maksmapandud määrus.

See tohiks eriti selge olla nüüd, kus, nagu näitab Ameerika riigisekretär Stimson'i poolt 9. augustil s. a. peetud kõne, Kellogg'i paktist on kasvanud välja Ameerika rahudoktriin.

Kellogg'i pakti maksmapanemisest saadik ei kaotanud see rühm ameerika juriste, kelle algatusel Briand tegi Ühendriikidele oma esialgse ettepaneku, oma lootust pakti jätkajarguliseks laiendamiseks. Pakt oli tarvilik sillaks Ameerika ning Rahvasteliidu rahusüsteemi vahel. Kuid sel kujul, nagu ta tuli allakirjutamisele, ta veel ei kindlustanud seda kooskõla Rahvasteliidu ning Ühendriikide vahel, mis on nõutav rahvusvaheliste rahuaktsioonide edukaks läbiviimiseks. Ta ei määranud kindlaks lepinguosaliste kohustusi pakti riikkumisel. Kui mõni riik Kellogg'i pakti kiuste korraldab kallaletungi teisele riigile, siis on tõenäolik, et tema vastu tuleb panna liikvele Rahvasteliidu sanktsioonide mehhanism. Aga Ühendriigid ei kuulu Rahvasteliitu; nad järelikult võivad jääda erapooletuks. Need, kes on jälginud Maailmasõja ajalugu, teavad kui raske oli sõdivatel pooltel säilitada häid vahekordi Ühendriikidega, kes nõudsid oma erapooletuse tingimatut austamist. 1915. ja 1916. aastal oli silmapilke, kus Ühendriikide saadik Londonis Page oli sunnitud panema kaalule oma sõprusevahekordi president Wilson'iga, et ära hoida suuremaid konflikte Wašingtoni ja

Londoni vahel. Kui viimaks Ühendriigid kuulutasid sõda Saksamaale, siis sündis see otse erapooletute õiguse kaitseks Saksa piiramata alveesõja vastu. Seepärast oli arusaadav, et Kellogg'i pakti algatanud ameerika ringid, keda mõjukalt toetas oma propagandistliku tegevusega inglise patriark Wickham Steed, püüdsid pakti eeskätt täiendada erapooletu mõiste uue tõlgitsemise suunas. Väevalt oleks pakti laiendamine nii ruttu teostunud, kui mitte mõned rahvusvahelised sündmused poleks riigisekretär Stimson'i sundinud Ameerikat päästma ta senisest üksildusest ja tema seisukohti kindlustama uue doktriini formuleerimisega.

Stimson'i doktriini ei saa mõista ainult juriidiliselt, sest ta kuulub Ühendriikide välispoliitikasse. Sellest poliitikast annab hea ettekujutuse temale pühendatud osa Hooveri 11. augusti s. a. kõnest. Peetud vabariikliku erakonna juhtide ees Constitution Hall'is, ta on tegelikult aruanne valitsuse tegevusest presidendi valitsemise ajal ja avab kihutustöö novembris peetavaiks presidendi valimisteks.

„Minu välispoliitika oli pühendatud ülemaailmsele rahu organisatsiooni kõvendamisele. Meie õhutasime Londoni merilepingule, millega piirati merirelvastused ja kolme suurriigi laevaliikide üldmahud. Meie formuleerisime Genfis konkreetsed ettepanekud maailma relvastuste vähendamiseks ühe kolmandiku võrra. Selle teostamine vähendaks ühe miljardi dollari võrra aastas maksude maksjate koormatust ja vähendaks meie endi koormatust 200 miljoni dollari võrra aastas.

„Ta vähendaks ühtlasi kartuste põhjuseid ja sõdade tekkimise hädaohtu. Meie arendasime tülide lahendamist vahukohtu kaudu. Ma soovitasin meie osavõttu alalisest rahvusvahelisest kohutokojast reservatsioonidega, mis kindlustavad meile tegevusevabaduse. Meie haarasime algatuse Kellogg'i-Briandi pakti muutmiseks, mis juba kuulutas sõja seadusevastaseks, ning loome abinõusid tülide rahulikuks lahendamiseks maailma avaliku arvamise otsustava mobilisatsiooni survel. Selle pakti õhususel meie tulevikus peame nõu teiste riikidega, kui on vaja kiires korras kindlustada maailma rahu säilumist. Meie ei ühine ühegi konventsiooniga, mis meid tulevikus sunnib osa võtma sõjalistest aktsioonidest rahu maksmapanemise sihiga.

„Mis kõige tähtsam, ma panin maksma uue doktriini rahvusvahelises elus — doktriini, et meie ei tunnusta ei nüüd ega tulevikus õigust maaalade omandamiseks rahulepingute kiuste. Seda doktriini võtsid ühe hiljutise konflikti puhul omaks kogu maailma rahvad ja mõne päeva eest ta leidis jällegi tunnustust Ameerika mandri rahvaste poolt. Avalik arvamine ammutab sel viisil jõudu ja saab mõjuvaks.

„Maailm vajab rahu. Ta peab saama rahu ning õiglust. Ma püüan rakendada ilma järeljätmata kogu oma mõistuse ja südame abinõude otsimiseks, mis meid viivad maailma, kus õigus võidab võimu, kus mõistus valitseb kirge, kus vanemad võivad kasvatada oma lapsi kartmata, et neid neelab sõda, ja kus inimesed võivad julgeolekus jätkata rahu ülevate ülesannete teostamist.“

Mitte ilma põhjusega ei nihutanud Hoover oma tähtsama valimiseelse kõne rakusepunkti välispoliitikasse. See oli tema administratsiooni edukam ala. 1931. aasta juunis avaldatud Hoover'i memorandumiga rahvusvaheliste võlgade küsimuses haarasid Ühendriigid rahvusvahelise poliitika juhtimise oma kätte. Ameerika rahvusvahelist kaalu iseloomustab juba see, et tal oli seks ainult vaja sirutada kätt. Aasta hiljem, 1932. a. juunis avaldatakse Hoover'i memorandum desarmeerimise küsimuses; ta annab Genfi konverentsile viibimata uue suuna. Augustis 1932. a. saab teatavaks Stimson'i rahudoktriin; tema vastuvõtt on ette kindlustatud. Kas on vaja veel enam näiteid Ameerika ülekaalukast mõjust rahvusvahelises poliitikas?

Kui kaaluda põhjuseid, mis Ameerikale võimaldavad nii kaugeleulatavaid algatusi, siis osutub neist tähtsamaks Ameerika kui rahvusvahelise võlausaldaja võimupositsioon. Algatus üldiseks moratoriumiks võis välja minna ükski Ameerikast; ta oli osalt tingitud Ameerika soovist päästa Ameerika eravõlausaldajaid. Algatus desarmeerimise alal põhjeneb samal nähtel; desarmeerimise küsimuse lahendamine lubaks Ühendriikide valitsusele lahendada ka rahvusvaheliste võlgade küsimust osalise võlgade alandamise teel (mitte asjata ei nimeta Hoover oma kõnes ka tema desarmeerimisettpaneku teostamise ainelisi tulemusi). Ameerika relvastatud jõu küsimus ei etendanud neis küsimustes mingit osa.

Hoopis erinevad on Ameerika võimu alused Kauges Idas, kus Jaapani ekspansioon

siooni poliitika on rikastanud maailma ühe raskema ja vahest ka hädaohhtlikuma probleemi poolest. On asjata salata, et Šanghai lahingu päevil tekkis tõsine Ameerika-Jaapani kokkupõrke hädaohk. Kokkupõrge jäi tulemata, sest Ameerika ei soovinud sõda; tema merirelvastuste paljas ähvardus ei osutunud küllaldaseks, sest pärast Washingtoni merilepingut kujunenud meribaa-side võrk ei võimalda ülekaalukat laevade kogumist Jaapani vetesse. Oma kirjas senaator Borah'le riigisekretär Stimson k. a. märtsis kõneles Ameerika laevastiku toetuspunktide edasinihutamisest, põhjendades seda Washingtoni lepingu silmanähtava rikumisega Jaapani poolt. See äärmine samm ei osutunud tarvilikuks, sest Šanghai vahejuhtumine lahenes diplomaatilisel teel Rahvasteliidu vahelesegamisega. Samas kirjas Stimson tähendas, et Ühendriigid ei nüüd ega tulevikus ei tunnusta „kallaletungi vilja“, s. o. Kellogg'i pakti kiuste teostunud anneksioone. See põhimõte leidis tunnustust ka erakorralise Rahvasteliidu täiskogu resolutsioonis Hiina sündmuste uurimise kohta.

Šanghai vahejuhtumine lõppes Ameerikale rahuldavalt. Seda ei saa kinnitada Mandžuurias, mis on nähtavasti teel annekteerimise poole. Juunis peetud kõnes tuntud Jaapani diplomaat Išii seletas, et iga sugune Ameerika katse end Aasia mandril majanduslikult või kultuuriliselt maksmapanna, kutsub paratamatalt esile kokkupõrke Jaapaniga, kui Ühendriigid samal ajal püüavad takistada „Jaapani rahulikku kasvav Aasia mandril“. Niisugustes seletustes nägid Ühendriigid mitte ilma põhjusest katset püstitada oludele kohandatud Manroe doktriini Hiina kohta. See käib endastmõistetavalt risti vastu Ühendriikide traditsioonilisele „lahtise ukse“ politikale Aasias, mis on kinnitust leidnud ka Washingtoni merilepingus. 25. juulil Jaapani valitsus nimetas Kvantungi kubernerid kindral Muto erakorraliseks delegaadiks Manchukuo valitsuse juure. Temale alluvad ühtlasi kõik Jaapani konsulaadid Manchukuos. Et sama meetod oli omal ajal tarvitusel Koreas, on hiinlastele hästi teada. Augusti alul algasid Edela-Mandžuurias uued võitlused, mis peatselt levisid põlise Hiina lähedusse. See kõik, paaritud Jaapani juhtivate sõjaliste ringide meelekandja järelandmatusega, lubab oletada, et Mandžuuria küsimus jääb veel kaua aega haigeks kohaks Ühendriikide välispoliitikas.

Niisugustes oludes sündis Stimsoni rahudoktriin. Ameerika loobus isoleerumisest

ja pööras rahvusvahelise koostöö poole oma huvides kahesuguse äratundmise mõjul. Üks meist oli jaatav, teine eitav, üks optimistlik, teine pessimistlik. Ta tundis ühelt poolt, et ta on küllalt võimas algatuse haaramiseks ilma end rahvusvahelistesse sõlmistustesse sisse määsimata (mille eest Ühendriike hoiatas juba George Washingtoni testament). Teiselt poolt olid Kaugemal Ida sündmused paljastanud tema nõrkust ja eraldumist rahvusvahelise rahu organiseerimise tegevusest. Ameerika pidas tarvilikuks kõvendada Rahvasteliidu juure viivat silda. Selleks ta pidi kõigepealt katma kuristikku, mis teda senini oli eraldanud Rahvasteliidu aktsioonidest ja milleks oli tema traditsiooniline erapooletuse mõiste. Stimsoni kõne kaugemale ulatav järeldus on see, et ta erapooletuse mõiste täielikult likvideerib.

Stimson tähendas oma kõnes, et Kellogg'i pakt on toonud rahvusvahelisse õigusesse uued mõisted. Sõda, peale õigustatud enesekaitse, on kuulutatud väljaspool seadust. Vana rahvusvaheline õigus tunnustas sõdijaid pooli üheväärseteks; nüüd pole see enam nii. Nüüd võib ainult üks pool haarata relvad seaduslikuks enesekaitseks; teine on rahupakti rikkuja. Vana rahvusvaheline õigus kohustas erapooletuid ainult kõige valjumale erapooletusele mõlema sõdija vastu; erapooletud ei võinud sõdijate üle kohut mõista; nad võisid mõlemaid alistada toiduainete ja muu müümisega, mis ei langenud sõjakonterbandi mõiste alla. Sellest erapooletutele antud volist oli tekkinud doktriin merede vabadusest, võimalik konfliktiaine Rahvasteliidu ja Ühendriikide vahel. Pärast Kellogg'i pakti on niisugune erapooletus kõlblikult ja juriidiliselt võimatu. Mittesõdijate riikide kohus on leida sõdijate hulgast pakti rikkuja. „Meie ei ümbritse enam sõdijaid pooli kaitserõngaga; meie ei näe neis kahevõitlejaid; meie mõistame nad süüdi kui kurjategijaid“, ütles Stimson.

Meie tuleme nüüd Ameerika rahudoktriini teise momendi juure. Kes ja kus mõistab kallaletungijaid riike süüdi kui kurjategijaid? — Maailma avalik arvamine, ütleb Stimson. Meie teame, et maailma avalik arvamine pole eksimatu, et ta on raskesti mobiliseeritav, et ta on nii kilustatud, et temast sageli on asjata oodata mingit efekti; kuidas mõtleb Stimson ületada seda raskust? Stimson ei mõtlegi loota anarkilisele avalikule arvamisele. Tema lootused on rajatud organiseeritud ava-

likule arvamisele, keda juhib valitsuste nõu ja otsus. Kellogg'i pakt kohustab valitsusi pidama nõu selle üle, kuidas ühiselt suhtuda tekkinud konflikt, seletab Stimson. Ta näeb seda kohustust selles pakti määruses, mis võtab kallaletungijalt riigilt õiguse kasutada pakti „paremusi“. Milles võivad olla need „paremused“, kui mitte õiguses ühes teiste lepinguosalistega konstateerida pakti rikkumist ja määrata süüdlast poolt ning selle kohtlemist? Stimson läheb veel kaugemale. Ta leiab, et ükski pakti allakirjutaja ei või üksinda oma ette määrata pakist tekkivate kohustuste ulatust. Seda võib teha ainult kollegiaalselt, sest Kellogg'i pakt on konsultatiivpakt.

Kunagi varem, väljaarvatud Vaikse ookeani neljiklepingus, pole Ameerika tunnustanud sellise rahvusvahelise konsultatsiooni kohustust. Kuid samal ajal Ühendriigid keelduvad tunnustamast sanktsioone; Stimson piirdub sel alal tähendusega, et rahupakt „ei näe ette sõjalisi sanktsioone“.

Üks sanktsioon on Ameerika rahudoktriinis ometi ettenähtud. See on Ühendriikide keeldumine tunnustada „kallaletungil vilja“, s.o. jõuliselt toimetatud territoriaalseid anneksioone. Stimson tuletas meelde, et Jaapani-Hiina konflikti puhul Ühendriikide valitsus k.a. 7. jaanuaril seletas; et ta keeldub tunnustamast seisukorda, lepingut või tehingut mis, kinnitades „kallaletungil vilja“, on teostunud abinõudega, mis on vastuolus Kellogg'i paktiga või Rahvasteliidu lepinguga. Seda seletust on omaks võtnud ka Rahvasteliidu erakorralise täiskogu resolutsioon 11. märtsist k. a., mis võeti vastu kõigi häältega peale Jaapani. Võib juure lisada, et

sama põhimõtte sisaldub ka Pan-Ameerika uniooni 18 liikme märgukirjas Boliivia-Paraguay konflikti puhul 3. aug. k. a. Oma lihtsusest hoolimata on see sanktsioon, mis pole selgelt formuleeritud Rahvasteliidu paktis, kuid on tema sanktsiooniõigusest tuletatav, teatavates olukordades õige mõju; teistes mitte; jaapanlasi pole ta Mandžuurias senini heidutanud.

Oma kõne lõpus Stimson kinnitas, et Ameerika rahvas südalt toetab rahupakti, tunnustades tema kõrget väärtust. „Ta ei keeldu oma osa andmisest ülemaailmlise rahu organiseerimise töös“. See seletus pole liialt optimistlik, sest nii Ameerika vabariiklaste kui demokraatide tänavuaastased „platvormid“ pooldavad Kellogg'i pakti täiendamist konsultatsiooni põhimõttega.

*

Ameerika rahudoktriini kujunemine on nii poliitiliselt kui juriidiliselt suure tähtsusega sündmus, mille mõju pole praegu veel üksikasjaliselt hinnatav. Ameerika on tema läbi saanud tugeva hoobi, tugevama, kui suutis üksinda anda Rahvasteliidu leping. Merede vabaduse küsimus on saanud täiesti uue suuna, mida ei või ignoreerida ükski Balti mere äärne riik. Konsultatsiooni põhimõtte on saanud kinnituse ootamata sisukal kujul. Ja lõpuks on ka rahvusvaheline sanktsiooniõigus saanud kerge, kuid tähendusriikka lisanduse, lisanduse, mis on peetud Rahvasteliidu sanktsiooniõiguse vaimus. Sanktsioonid pole karistusnorm, sest rahvusvaheline nuhtlusseadus ei tunne kättemaksu. Nende siht on konserveerida, kaitseda, võita aega ja just seda sihti, on Ühendriikide poolt juurelisatud sanktsioon teinud palju selgemaks ning inimlikumaks.

Taktika aluseks printsiipide süsteem.

(Teaduslik taktika.)

A. Salf.

Need teadmised, mis seni andis taktika, võib nimetada teadmiste koguks, kuid mitte teaduseks. Et teadmiste kogust luua teadust, on tarvis püstitada seadused (normid). Need seadused võivad olla mitmet laadi. Normatiivsete teaduste seadused annavad põhimõtteid, milledest meie peame pidama kinni oma tegevuses, kui tahame saavutada ülesseatud eesmärgi. Näiteks loogika on

püstitanud seadused, milledest meie peame oma mõttekäigu juures pidama kinni, kui tahame saavutada õigeid tulemusi.

Taktika kuulub ka normatiivsete teaduste hulka, ja et sellest teadmiste kogust, millest ta praegu koosneb, luua teadust, on tarvis püstitada printsiipide süsteem, mis juhataks iga lahingust osavõtja tegevuse õigele eesmärgile.

Sõja ajalugu näitab, et nendest teadmistest, mis seni andis taktika, oli võrdlemisi vähe praktilist kasu. Seletada võiks seda ainult sellega, et ta oli võrdlemisi madalal arenemisastmel. Ka teiste teadmistega, mis asuvad madalal arenemisastmel, ei saavutata suurt praktilist kasu.

Et taktikast saada suuremat kasu, tuleb teda ümber töötada teaduseks. See ongi tehtud minu raamatus: „Osnovnoi zakon i principõ voozuzennoi bor'bõ“, mis ilmus augustikuu viimastel päevadel. Ta toob relvastatud võitluse peaseaduse ja printsiibid, mis võimaldavad igapäev, kellel on küllalt andeid ja kes omandanud nende käsitlemise praktiliselt täielikult, luua igas olukorras otstarbekohased tegutsemisviisid.

Pööran tähelepanu sellele, et printsiipide süsteemist arusaamine ja tema omandamine ei ole raske, kuid palju raskem on tema otstarbekohane kasutamine, mis nõuab suurt praktilist harjutamist.

Printsiipide süsteem annab sellele, kes seda kasutab võitluses osavamalt, suured paremused, sest temal on võimalik luua paremaid tegutsemisviise ja panna oma vastast säärasesse seisukorda, et temal ei oleks võimalik kõiki oma jõudu lahingus ära kasutada. Napoleoni on kõik oma võidud saavutanud seeläbi, et ta oskas luua pare-

mad tegutsemisviisid kui tema vastased. Kindral Hindenburg võitis kindral Samsonovi selle tõttu, et ta oskas luua paremaid tegutsemisviisid kui viimane.

Ainuke kindel abinõu võita vastast, kes suures arvulises ülekaalus ja kellel paremad relvad, on saavutada ülekaalu paremate tegutsemisviisidega.

Meie oleme väikese riigi kodanikud. Oma väikese riigi kaitsmise juures meil tuleb tegemist teha suure jõu ülekaaluga. Selleks, et katsuda saavutada võitu parema relvastuse abil, meie oleme liigi vaesed. Ainuke kindel abinõu, millega meie võime saavutada võitu, on — olla ülekaalus oskuses luua paremaid tegutsemisviise. Kui meie oleme ülekaalus tegutsemisviiside loomises, siis meie saame panna vaenlast säärasesse seisukorda, et ta ei suuda võitluse ajal ära kasutada kõike oma jõudu ja paremat relvastust.

Niisama kui need, kes ei tunne loogika seadusi ja reegleid, võivad väga loogiliselt mõelda ja väga loogiliselt väljendada oma mõtteid, nii võivad ka inimesed, kes ei tunne sõjariistust võitluse printsiipide süsteemi, luua lahingus väga otstarbekohased tegutsemisviisid. Kuid kõik see ei ole vaba juhuslikkusest.

Ilmus trükis:

A. Salf: НАУЧНАЯ ТАКТИКА.

Основной законъ и принципы вооруженной борьбы.

Танненбергская катастрофа и ея виновники.

Müügil Sõduri talituses Toomkooli tän. 7.

Hind 2 kr. 50 senti.

Langenud kaitseväelaste mälestusepäeva pealinnas.

Olen viibinud mitmes garnisonis langenud kaitseväelaste ja Vabadusesõjas langenute mälestusejumalateenistustel. Ükski neist ei ole jätnud minusse nii sügavat muljet kui viimane, mis peeti pealinna komandandi korraldusel möödunud pühapäeval Tallinna kaitseväge kalmistul. Kuigi samal päeval oli pealinnas palju igasuguseid löbustusi, oli mälestusepäevale ilmunud suur rahvamurd eesotsas vabadusesõjalastega, kes tegid ilusa eeskujuna suure rongikäigu orkestri ja lipu saatel garnisoni kalmistule austama oma langenud kaasvõitlejaid. Mälestusetalitusele olid ilmunud ka Kaitsemi-

nister A. Kerem, garnisoni ülem kindral G. Jonson ja teisi vanemaid kaitseväge juhte.

Luteriusu kombe kohaselt pidas leinasteenistuse õp. Fr. Stokholm, tuletades meelde langenute tööd ja võitlusi Vabadusesõjas eesti rahva vabaduse ja iseseisvuse eest, kutsudes ühtlasi jätkama seda tööd, mis jäi neil pooleli, kes siin puhkavad.

Järgmisena jutlustab ülempreester N. Päts apostliku õigeusu kombe järele. Moto laulusalmist: Vaikusel siin rahu maitsvad meie kodu kaitsjad, nende kalmu niisutavad palves leinapisarad.“

Selle järele pani kindral Larka vabaduse sõjalaste nimel pärja langenute mausoleumile, mille järele lauldi orkestri saatel „Isa maa ilu hoiledes...“

Mälestusepäha korraldajailt, eesotsas kolonel Raudverega, oli tehtud palju tööd mälestusetalituse heaks kordaminekuks. Suur rahvahulk oli ära paigutatud nii, et kitsal kalmistul jäi ruumi veel ülegi ning kõikjal valitses kord. Oli seatud üles isegi häälekõvendaja, mille tõttu ei läinud kaduma rahvale ühtegi sõna nii jutlustest kui ka kõnest. Koraalid lauldi kaitseministeeriumi orkestri saatel.

Oleks soovitav, et niisugustel mälestusepähadel kõik osavõtjad, kaitseväelaste ja vabadusesõjalastega eesotsas, langenute hingepalve ajaks laskuksid põlvedele kangelaste tänumeeles mälestamiseks, nagu see sündis Vabaduseristi vendade päeval Tartus Tähkvere mälestusemärgi avamisel, kus riigikohtu esimees Dr. jur. h. c. K. Parts langes ise pieteelikult põlvili, kutsudes ka teisi kodanikke põlvitama. See oleks ikkagi sügavaim kummardus lahkunud kangelastele. Nüüd tegid seda vaid üksikud vanemad inimesed.

L.

Riigivanem kadettide ülendamisel ohvitserideks.

Kaitseväe Ühendatud Õppeasutiste aastapäeval 29. augustil s. a. toimus Riigivanema osavõtul Sõjakooli kursuse lõpetanute kadettide pidulik ülendamine ohvitserideks — nooremleitnantideks.

Rohelisega ilustatud K. Ü. Õ. võimlas oli rivistatud kogu õppeasutiste pere ühes Sõja- ja Allohvitserikooli lippudega. Ülendatavad (kadetid, arvult 34, olid rivistatud paremale tiivale. Kell 1000 saabus Riigivanem ühes Kaitseministriga. Pidulikule ülendamise talitusele olid tulnud veel kaitseministri abi, kaitsevägede staabi ülem ja 3. diviisi ülem. Riigivanemat võttis vastu Kaitseväe Ühendatud Õppeasutiste ülema k. t. kolonel Jaakson. Järgnes ülendamise talitus, mis lõppes Riigivanema ja kõpüli kõnedega.

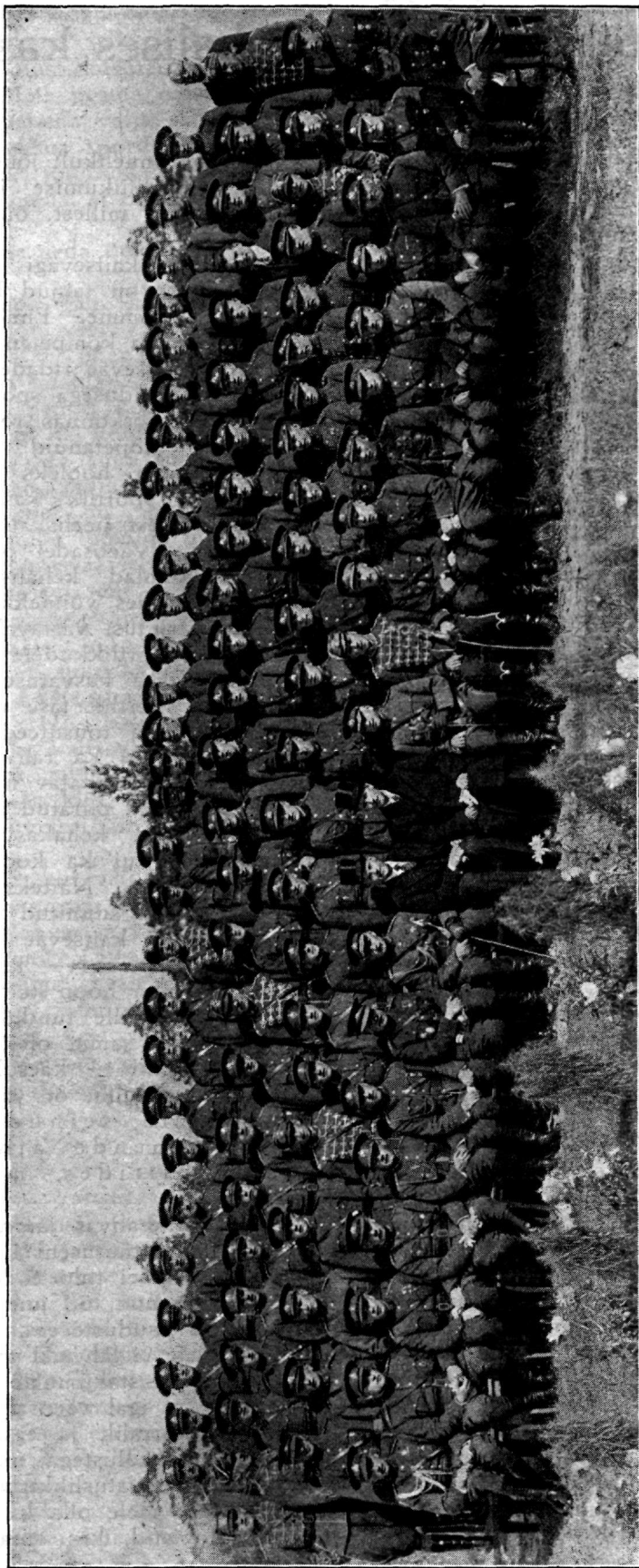
Härta Riigivanem soovides õnne äsja ülendatud ohvitseridele, oma kõnes rõhutas ohvitseride kui eriseisukorda asetatud kodanikkude suuri ja vastutavaid ülesandeid. Ta ütles, et ta on kindel, et kõik äsja ülendatud ohvitserid asuvad töö juurde sügava äratundmisega oma ülesande tähtsusest ja suurusest. Ühtlasi soovis ta, et keegi ei unustaks seda, mis neile õpetatud Sõjakoolis ja mis neile kaasa antud täna.

Kolonel Jaakson oma kõnes jagas viimaseid õpetusi elluastuvatele noortele. Muu seas ta ütles, et Sõjakoolis antud teadmised ja oskused ei anna veel kõike mis ohvitseril kui juhil vajalik. Antud teadmiste ja oskuste pagas on vaid alus edaspidiseks endaarendamise tööks. Vihjates 1. detsembril 1924. a. langenud kadettidele, ta tähendas, kui võrt suur tähtsus on kiirel otsustamisel. Ühtlasi rõhutas ta uue modernrelva — sõna suurt tähtsust tulevikus ja selle vastu võitlemise oskuse tarvilikkust juhtidel.

Seega lõppes ülendamise talitus K. Ü. Õ. võimlas. Sellele järgnes klaas veini K. Ü. Õ. ohvitseride kasiinos, kus Kaitseminister oma kõnes soovis õnne noortele ohvitseridele ja Kaitseväe Ühendatud Õppeasutiste perele XI aastapäeva puhul. Kaitseministri kõnele vastas äsja lõpetanud ohvitseridest nooremleitnant Teder. Noorustulest ja rõõmust täidetud kõnes tänas ta kõiki nende ettevalmistamiseks kulutatud vaeva eest ja kinnitas, et nad täidavad kõik nende peale pandud lootused.

Järgnes lõpukõne kolonel Jaaksonilt ja kõikide koosolijate pildistamine.

Uus lend noori raskekuulipilduja ja suurtükiväe ohvitseri.

Riigivanem, Kaitseminister, Kaitseministri abi, Kaitsevägede staabi ülem, 3. diviisi ülem, K. Ü. Ö. ülema k. t. kol. Jaakson, K. Ü. Ö. lektorid ja ohvitserid ja äsja ülendatud Sõjakooli lõpetanud ohvitserid ühispildil pärast pidulikke ülendamise talitust.

Kaitseväe tähtsus rahva kehalises kasvatuses.

Juhan Pillikse.

Kaitsevägi ja kehaline kasvatus, resp. sport on kaks mõistet, milliseid ei saa käsitleda lahus teineteisest, kuna üks pole mõeldav teiseta. Kaitse mõtte ja kaitsevälise kasvatuses siht on anda riigile tugevaid ja algatusevõimelisi kodanikke, kes suudaks tarbekorral haarata kätte relvad ja kaitsta kodumaad välise või spetsimise vaenlase vastu. Ja kuigi viimaste aegade tehnika on teinud suuri edusamme sõjatehnikas, kaitsejõudude mehhaniseerimises, jääb kõige selle aluseks siiski elav jõud, inimene, kelle isiklikust tublidusest ja füüsilisest vastupidavusest sõltub kõik enneki. Nii siis — mida tugevamad, mida enam karastatud on kaitsevälased füüsiliselt, seda tugevam on kaitsevägi oma tervikus, seda suurem on ta vastupidavuse ja löögijõud otsustaval hetkel. Need on vanad tõed, kuid me ei saa muidu, kui peame neid ikka kordama, ikka silmi ees hoidma.

On täiesti loomulik ja arusaadav sel põhjusel, et kaitsevägi peale oma otsekoheste ülesannete, riigikaitse puhttehniliste oskuste andmise, peab tegelema mitte vähe, ma agarusega ka kaitsevälaste sportliku kasvatuses alal. Seejuures on kaitseväe töö seda edukam ja produktiivsem, mida suurema sportliku ettevalmistusega materjal tema ridades läbi käib. Kaitseväes on kodanikud keskeltläbi 20. kuni 22. eluaastani. Aastane kaitseväeteenistuse aeg üksi on liig lühike selleks, et selle aja kestes anda kodanikule peale puhtõjaliste teadmiste küllaldaselt ja põhjapanevalt sportlikke teadmisi. Seega pole liialdatud, kui ütleme, et riigikaitse huvides on tarvilik, et kaitsevägi huvi tunneks ka nende kodanikkude kehaliskasvatuse töö vastu, kes veel ei kuulu ametlikult kaitseväe ridadesse. Sellelt seisukohalt lähtudes ei tohi olla vahet kaitseväe ja kodaniku spordiliikumise vahel, kuna mõlema siht on üks — kasvatada rahvast tugevaks ja vastupanujõuliseks. Spordiliikumine ja kaitseväeteenistus on seega sümbioossed — üks aitab teist. Nende mõlema töö on seda edukam, mida tihedam on side nende vahel. On kaitsevärke tulevat materjal füüsiliselt hea, on ka kaitseväl kergem taotleda oma sihte ja anda nn. viimast lihvi, on lood vastupidised, kannatab selle all ka kaitsevälise kasvatus.

Nii oleme õnnelikult jõudnud välja selle sidemeni spordiliikumise ja kaitseväeteenistuse vahel, millest õieti oligi tarvis rääkida.

Meie noor kaitsevägi oma lühiajalise tegevuse kestes on teinud kehaliskasvatuse alal suuri edusamme. Enneki on hooldatud tugeva ja kompetent juhtiva kaadri eest. Meie kaitseväe ridades on suur hulk akadeemilise haridusega spordijuhte, samuti on ka allohvitserkonnas rohkesti sportlikkude kursuste lõpetanuid j.n.e., kelle otseks mureks ja hooleks on ajateenijate kaitsevälaste sportlik kasvatamine. Nii on sellest küljest pealiskaudselt vaadatuna kõik korras. Väeosadel on oma spordiväljad ja võimlad, kehalise kasvatuses määratud tundides võimeldakse ja tehakse sportlikke harjutusi vastavalt kaitsevälaste suure massi sportlikkudele võimetele. Iga-aastased kehalise kasvatuses kontrollkätsed näitavad, et sportlik tase meie kaitseväes, resp. rahvas üha tõusuteed sammub, mis nii riigikaitse kui ka rahva tervise seisukohast suuresti tervitav nähe.

Meie kitsad ja piiratud ainelised võimalused takistavad kehaliskasvatuse liikku tööd nii kaitseväes kui ka kodanikus spordiliikumises märksa. Näiteks oldi kaitseväes käesoleval aastal sunnitud pidamata jätma traditsioonilised kaitseväe üleriiklikud ja diviiside esivõistlused — krediitide puudusel. See oli suur hoop kaitseväe kehalise kasvatuses. (Mulle tundub, et hea tahtmise juures see samm oleks võinud jääda astumata.) Kuid — käesoleval juhul see pole oluline. Oluline on vaid küsida: kas oleme meie teinud kõik mis võimalik nende ainelistes võimalustes piirides, mis meil kasutada?

Oleme väikerahvas ja vaene rahvas — sedagi on juba tüütuseni korrutatud — ja sellepärast meie ei tohi ei kehaliskasvatuse ega ka mingi muu töö juures kõhkuda tagasi ainelistes puudustes ees. On täiesti loomulik, et meie ei lähemal ajal ega ka võib olla lähemate aastakümnete jooksul ei saa nii kaugele, et igal väeosal ja spordiselsil oleks oma korralik ja eeskujulik spordipalee kõigi võimalustega, mis igati soodustavad kehaliskasvatuse liikku tööd. Ja sellepärast ei tohi meie olla ka mingid fantasiat ega utopistid, kes ootavad „paremaid

aegu", vaid peame kogu oma organisatsiooniliku jõu pühendama sellele, et olema võimalik kasutada võimalikult ratsionaalselt. Meie peame oma kehvadest võimalustest pigistama välja sada protsenti tulu, see peab olema sporditöö peaesmärgiks, ja kui oleme jõudnud lähemale sellele, alles siis võime öelda, et oleme teinud kõik mis võimalik.

Kas võime me seda öelda juba praegu? Ei.

Nii kaitseväes kui ka spordisüsteemide sportlikus töös on veel väga palju juhuslikku, väga palju ühepäevast. Puudub süsteem, suur ja laiaulatuslik süsteem, mis haaraks kõige lähemas koostöös oma alla nii kaitseväe kui ka koolid ja kodanliku spordiliikumise. See suur süsteem, millest palju on räägitud, mille kallal kehaliskasvatuse kongressidel on murtud piike ja vaieldud, kuid mille loomine nii või teisiti ikka veel nimetamisväärselt paigalt nihkunud ei ole. Mis on selle põhjuseks?

Põhjusi on palju, kuid valdavam neist on see, et veel ei ole meie üldsus nii kaugel, et suudaks tajuda kehaliskasvatuse töö tähtsust ja laiaulatuslikkust. Nii paljudele, paljudele pedagoogidele ja kaitseväe juhtidelegi on sport veel ikka mingi naljamäng, mingi ajaviide, mis pole küll otsekohe kahjulik, kuid mille puudumisel siiski ka veel midagi katki ei ole.

Ma ei liialda, kui väidan, et sportlikku arusaamist omame meie praegu kõige enam 20 protsenti. Rahva- ja kaitseväejuhte, samuti ka pedagooge, kes julgeks kehaliskasvatust kõrvutada samaväärsena teiste teadusealade ja inimlike harrastuste kõrval, on meil veel otse naeruväärselt vähe. Ja selles seisabki kogu meie kehaliskasvatuse süsteemi ja töö intensiivsuse puudumise põhjus.

2.

Tulles tagasi kaitseväe ja kodanliku sporditöö sümbioosi juure, küsime: mil määral täiendavad ja edendavad nad teineteist? Et teine esimest soodustab, see on pimedalegi selge. Kui kaitsevärke tulevad noorsõdurid on sportlikult saanud hea ettevalmistuse, on kaitseväes nendega palju hõlpsam töötada. Kaitseväes ei ole sellisel puhul vaja enam toormaterjali välja töötada, vaid juba enamvähem väljakujunenud materjali veidi lihvida ja karastada. Rühm, kes koosneb sportlastest, on nii õppustel kui ka lahinguolukorras alati võraturult väärtuslikum kui amorfne mass, kes

alles kaitseväeteenistuse ajal on saanud kehaliskasvatust algetadmisi.

Teine asi on aga kaitseväe mõjutamine kodanlikule spordiliikumisele või teisiti väljendatuna, kaitseväe mõju kogu rahva füüsilisele arenemisele. Kuhu jäävad need tuhanded ja tuhanded noormehed, kes käivad sundteenistuse aja kestes läbi meie kaitseväeosade ja vabanevad oma aja väljateenimisel? Nad valguvad laiali, lähevad tagasi sinna, kust nad tulnud, s. o. rahva sekka, massi sekka. On teatav protsent nende hulgas, kes ka eraldi minnes jätkavad oma kaitseväes saadud sportlike teadmiste täiendamist, sporditöö levitamist seal, kus seda keegi muu ei tee. Võib öelda liialduseta, et selles sportlikus renessaansis, mida elab praegu üle meie laialdane maa, on suur töö endistel kaitseväelastel, kes sportliku liikumise mõtte on toonud kaitseväest kaasa oma kodukohtadesse. Kohtadel tegutsuvad sportrakukesed saavad kaitseväeteenistuse läbikäinud kodanike kaudu uut verd endi soontesse, nad arenevad ja nende töö muutub intensiivsemaks ning nad on ikka enam ja enam suutelised tõmbama endaga kaasa noori. Noori, kes nende virgutusel arenevad ja kord kaitseväeteenistusse minnes kujutavad endist juba sportlikult läbitöötatud materjali.

Ja see ongi üldjoontes see kaitseväe ja kodanliku spordiliikumise sümbioos, see ongi suures laastus see süsteem, mis koordineerib üksikute rahvakihtide kehaliskasvatustööd.

Soome — ja ka kogu maailma tuntumaid ja kompetentsemaid spordijuhte, spordipedagooge dr. Lauri Pihkala ütleb: „Meie ei saa ja meil pole võimalikki saada nii kaugele, et iga üksik meie rahvast oleks väljapaistev suursportlane või keskminegi sportlane. Kuid kui me jõuame nii kaugemale, et iga meie kodanik tõukab kuuli kaheksa meetrit ja hüppab kaugust 4 meetrit, ka siis oleksime meie võimas rahvas ja meie ei kardaks lahinguväljal mitte kedagi. Meie rahva elujõud oleks siis kolossaalne ja ükski takistus ei suudaks pidurdada meie hiilgavat tulevikku.“

Need sõnad olgu ka meile juhiseks, kui meie räägime kehalisest kasvatusest ükskõik millises kohas, kas kaitseväes, koolis või spordiorganisatsioonides.

3.

Nagu eelmises lõikes nägime, on kaitseväe sporditööl palju suurem ja põhjapanevam tähtsus rahva kehalise kasvatuse alal,

kui see pealiskaudsel silmamisel, näib. Kaitseväge kehaline kasvatus ei ole üksi kohaliku tähtsusega, vaid ta kandub kaitseväge ridadest üle kogu rahvasse. Seega kaitseväge ei kasvata tublisid ja terveid inimesi, sportlasi, mitte üksi endale ja oma ridade kõvendamiseks, vaid kogu rahvale. (Mis muudugi on ju lõppeks üks ja sama, sest pole piire kaitseväge ega rahva vahel.) Järelikult: kaitseväge kehalise kasvatuses siht peab olema kaugemaleulatuva. Kaitseväge peab andma rahvale seda maasoola, mis igasse maanurka laiali valgudes oleks võimaline kandma oma õlgadel rahva kehaliskasvatuse tööd nii palju kui ta suudab. Ükski teine organisatsioon ei suuda seda teha, sest sportlikult organiseerumatu tagamaa on meil veel niivõrt suur ja kodanliku spordiliikumise käsutuses olev instruktorite kaader niivõrt väike ja nõrk, et ta kuigi palju ei suuda teha puhtorganiseerimise ja propagandatöö alal, vaid on sunnitud piirduma ainult juba olemasolevate ja tegutsevate spordiorganisatsioonide juhtimisega ja edasiviimisega.

Kaitseväest vabanenud kodanik peab olema suuteline väikesema või ka suuremakaliibrilise spordiinstruktoriga kohuseid täitma!

Ta on võimeline selleks seda enam, mida tugevamad on temas kaitseväest saadud sportliku kasvatusetöö muljed. Ergo — kaitseväge peab kehalise kasvatuses alal tegema kõik mis võimalik, et seda muljet süvendada, et igat oma üksikut liiget innustada ja tiivustada kehalise kasvatuses tööd jätkamises ka väljaspool kaitseväge.

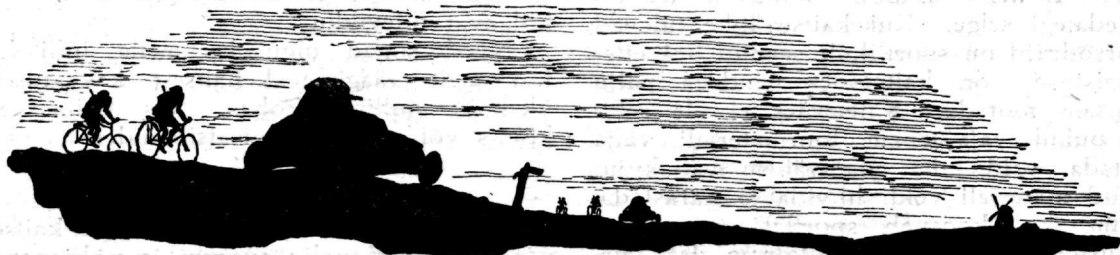
See on seisukoht, millest peavad lähtuma kaitseväge kehalise kasvatuses juhid ja see on eesmärk, mille teostamiseks nad peaksid rakendama oma teadmised ja jõu. Kui oleme jõudnud nii kaugele, et iga kümneski kaitseväelane ka pärast tegelikkuse teenistuseaega jääb truuks kaitseväes omandatud sportliku kasvatuses töökspidamistele, siis pole varsti kaugel see aeg, mil meie

rahva noorem generatsioon on juba niivõrt suurel sportlikul arenemisastmel, et kaitseväge ei tarvitse enam oma kehaliskasvatuse kavas kujundada välja üksikuid isikuid füüsiliselt, vaid võib selleks määratud aja kasutada kaitseväes teenivate kodanikkude sportpedagoogiliste ja sportteoreetiliste teadmiste rikastamiseks ja täiendamiseks.

Materjali selle suure töö alustamiseks meil on. Kaitseväes sundaega teenivate kodanikkude üldhariduslik tase ei tee kehaliskasvatuse töös enam mingisuguseid takistusi. Sellise materjaliga, mida omab meie kaitseväge, on ebaratsionaalne kulu tada kaitseväge kehaliskasvatuse võimalusi ainult nende jaoks. Sporditöö peab nende õlgadel kaitseväest kaugemale küünima ja kui ta veel ei küüni, siis peame meie tegema kõik selleks, et ta peagi küünina peab hakkama.

Võib olla tunduvad siin avaldatud mõtted nii mõnelegi kaitseväelasele pisut liig ketserlikkudena. Miks peab siis kaitseväge hoolitsema selle eest, et kuskil Nehastul või Metsataguses asuks tööle spordiinstruktor? Lubatagu mul aga siiski öelda, et selliselt mõtleja kuulub nende eelmaintute hulka, kelle kohta tähendasime, et nemad ei suuda veel sportlikku tööd tunnustada üheväärseks mistahes muu tööalaga. Meie kõlksutamise küll spordiparaadidel ja võistlustel auhindade jagamise juures vana Kreeka loosungit: terves kehas terve vaim, kuid kui asi ulatub tegeliku tööni ja selle antiikmõtte tegeliku teostamiseni, siis kohume tagasi, kuna meid kollitavad meie kasvatusel meile sissetuubitud töekspidamis, mis füüsilise isiku sundisid maani kummarduma vaimlise isiku ees. Maailm ja tema töekspidamisega aga on muutunud ning mida enim meie kohaneme ja suudame aru saada uuest, seda edukamalt suudame täita oma kohta valvepostil meie rahva ja riigi julgeoleku ning parema tuleviku eest.

(Järgneb.)

Suurtükiväe võistluslaskmine Jägala polügoonil.

30. juulil, s. a. peeti Jägala polügoonil järjekordne suurtükiväe võistluslaskmine. Igast patareist võttis võistluslaskmisest osa kaks suurtükki, võisteldes omavahel. Võistlusi peeti reeglite järgi, mille tähtsamad põhimõtted on järgmised: Laskekaugus on vastavalt suurtükiväe süsteemidele 425—650 m. Iga suurtükk laseb kaudse sihtimisega 1 proovi- ja 4 võistluslasku $4,3 \times 4,3$ m suuruse märklauda, kusjuures meeskond teotseb vahetusega, s. o. iga number on ühe võistluslasku laskmisel sihtijaks. Võistluslaskude laskmiseks antakse kergele kahurile 1 min., kergele haubitsale — 2 min. ja raskele haubitsale 3 min. aega. Võitjaks loetakse igas patareis see suurtükk, mis, olles täitnud kõik võistlustingimused, saavutab väiksema raadiuse, mis ei tohi aga olla suurem kui 106,7 sm. Võitja suurtüki meeskond saab isiklikuks omanduseks laskeakselbandid ja sihtur peale selle veel vastava pealkirjaga taskukella. Juhul, kui kerge kahur saavutab 20,3 sm või väiksema raadiuse ja kerge või raske haubits 30,5 sm või väiksema raadiuse, omandab suurtükk peale eeltoodud auhindade veel Inspektori auhinna. Viimane kujutab endast kilpi, millele peale vastava pealkirja on graveeritud veel märklaud ühes tabamustega ja patareiuülem ja suurtüki meeskonna nimed. Inspektori auhind läheb patareii omanduseks.

Tänavusel võistluslaskmisel saavutas 3. suurtükiväe grupi patareii nr. 4 II suurtükk (raske haubits) 22 sm raadiuse ning omandas Inspektori auhinna. Mainitud patareii ülemaks on kapten J. Lootsman, kuna suurtüki meeskonnana teotsetes: suurtükiülem — v. a. o. Joh. Poksi, numbrid: rms. rms. Ed. Schmalz, V. Joonas, A. Senkevitsch ja P. Tiss.

V. a. o. Poksi suurtükk võitis auhinnad ka kahe eelmise aasta suurtükiväe võistluslaskmisel, kusjuures tagajärjed on paranenud järkjärgult. See iseloomustab mainitud suurtükiülem ja järjekindlat ja püsivat tööd oma suurtüki numbrite väljaõpetamisel, mida tänavu krooniti Inspektori auhinnaga.

Kuni tänavuste võistlusteni on Inspektori auhindu välja lastud ainult kolm ja nimelt:

1. 1922. a. Väljapatareii nr. 15 3. suurtükiväe polgust. Raske haubits. Patareiiülem kpt. Grauen. Raadius 24,1 sm (9,5 tolli.).

2. 1922. a. Soomusrong „Kapten Irv'e“ patareii. Kerge kahur. Patareiiülem n. ltn. Peiker. Raadius 21,5 sm (8,5 t.).

3. 1924. a. 1. diviisi suurtükiväe patareii nr. 7. Raske haubits. Patareiiülem kpt. Aron. Raadius 20,3 sm (8,0 t.).

Seega omandas 3. suurt. grupi patareii nr. 4 neljanda Inspektori auhinna.

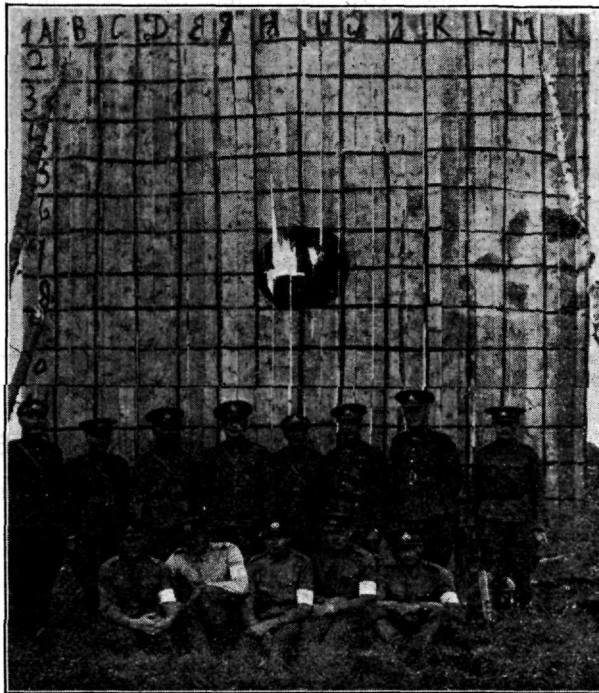
Tänavu oleks peaaegu ka veel viies Inspektori auhind välja lastud. Nimelt saavutas 1. suurt. grupi patareii nr. 4, patareiiülem kpt. Amberg, I suurtükk 31 sm raadiuse, kusjuures vaatamata mitmekordsele määramisele jäi ainult 0,5 sm Inspektori auhinnast puudu ning suurtüki meeskond sai ainult harilikku auhinna.

Peale eeltoodute võitsid võistluslaskmisel järgmised suurtükid järgmiste tagajärgedega:

1. suurt. grupi patareii	nr. 2 II suurt.	— 47 sm
1. „ „ „	nr. 3 II „	81 „
3. „ „ „	nr. 1 I „	45 „
3. „ „ „	nr. 3 I „	82 „

Kõikide nende suurtükiväe meeskonnad omandasid laskeakselbandid, kuna sihtijad said peale selle veel taskukellad.

Kuuldavasti kavatakse lähemas tulevikus muuta või täiendada suurtükiväe võistluslaskmise reegleid. Selletõttu võiks siin vaieluskorras avaldada mõningaid mõtteid.

Märklaud mille keskel on näha tabamused, mis andsid suurtüki meeskonnale Inspektori auhinna.

Seisavad vasakult: Kol. Kool, suurtükiväe inspek. kol. Kauler, patarül. kapt. Lootsman, kol. Borkman, kol. Mutso. Nende ees suurtüki meeskond.

Tulevikus tuleks suurtükiväe võistluslaskmisi korraldada nii, et võistlus oleks patareide vaheline, s. o. igast patareist võistleks suurtükiväe inspektori määramisel 1 suurtükk. Seejuures kõik kerged kahuripatareid võistleksid omavahel ehk ühes klassis, kõik kerged haubitsapatareid teises klassis ja rasked patareid kolmandas klassis. Siis oleks konkurents suurem ning võistlus pinevam ja huvitavam, muutudes praegusest patareii sisemisest võistlusest patareide ja väeosade vaheliseks võistluseks. Ka säästetaks sellega laskemoona, mille arvel võiks korraldada kergete kahuripatareide vaheline võistlus liikuva märgi — tanki laskmises.

Tankilaskmisel esindaks igat kerget kahuripatareid suurtükiväe inspektori määramisel üks kahur. Võistlusel meeskond teotseks vahetuseta, s. o. igauks oma alalised kohal. Laskmine ja hindamine võiks teostuda järgmistel põhimõtetel. Laskmisel määratakse igale kahurile võrdne arv laskemoona, näiteks 6 või 8 mürsku ja võitjaks loetakse see kahur, kes saavutab vähema ajaga rohkem tabamusi. Võrdse lasketagajärje juures aitab võitjat määrata positsiooni luure, positsioonile asumise, positsioonilt lahkumise j.n.e hinnang.

Suurtükkide võistluslaskmise aega tuleks vähendada, sest praegune tulekiirus on väike. Näiteks tõkettule ajal peab kahur laskma 6 lasku minutis, võistluslaskmisel aga ainult 4 lasku, kuigi viimasel juhul teostatakse ka numbrite vahetus. Kogemused näitavad, et laskmiseaega on võimalik vähendada ja eriti just haubitsate juures. Näiteks kulutas tänavu kõige parema raadiuse saavutanud kerge haubits 4 lasu laskmiseks 1 min. 20 sek., kuna reeglis on ettenähtud 2 minutit. Seepärast peaks tulevikus 4 lasu laskmiseks antama aega:

kergele kahurile	—	45 sek.
kergele haubitsale	—	1 min. 20 „
raskele haubitsale	—	2 „ 10 „

Auhindade kohta tuleks maksma panna põhimõte, et võitja suurtüki meeskond saab laskeakselbandid ja suurtükiüle peale selle veel taskukella. Seda seepärast, et kõige suurem töö,

meeskonna ettevalmistamine ja ühtlane väljaõpetamine, lasub suurtükiülema õlgadel. Ka võistlusel tuleb suurtükiülema teha sageli otsustava tähtsusega parandus, et mürske kilpi viia. Võimalus võita taskukella õhutab suurtükiülema intensiivsemale tööle, et oma suurtüki meeskonda paremini ette valmistada. Kogemused näitavad, et praeguse korra juures on suurtükiülema n. n. priisiõppuste ajal sageli võrdlemisel passiivsed. Teisest küljest näeme, et võistluslaskmisel ei ole sihtija töö põrmugi vastutusrikkam, kui teiste numbrite töö, sest iga number sihib ühe võistluslasu ja sihtija pealegi veel esimese, mil seda on palju kergem teha kui teistel numbritel. Seda väidet tõendab ka asjaolu, et tänavu võistlevais patareides on numbrid enne võistluslaskmist tõmmanud loosi, kes töötavad võistlusel esimese numbrina (sihtijana) ja võidu puhul omandab taskukella.

Uued võistluslaskmiste reeglid peaksid sisaldama ka mooduse, kuidas talitada tõrke puhul. Eeskirjade põhjal tuleb tõrke puhul oodata 3 minutit. Juhtub aga võistlusel tõrge, siis kukub suurtükk võistlusest välja, kuigi ta täiesti süütu on, sest tõrge ei olene õige sageli meeskonnast. Tuleb arvata, et tõrke puhul tuleks suurtükile anda vastav lisa-aeg ja kontrollida, et see aeg täielikult kasutatakse tõrke aja ootamiseks.

Need on tähtsamad muudatused ja täiendused, mis tuleksid sisse viia suurtükkide võistluslaskmiste reeglitesse. —m.

Kaitsevää toitmiskatsete esimene (talvine) järk.

J. Org.

Kaminile esitati 31. okt. l. a. määratud kaitsevää toitmiskatsete komisjoni aruanne (v. „Sõdur“ nr. 47 l. a.).

Aruanne (talvise ajajärgu kohta) kujutab enesest võrdlemisi kogukat kausta (koos materjalidega 98 lk., lisasid arvult 14, aruande sisuline osa 14 lk.).

Kaminilt on määratud komisjon ka suviseks katsejärguks (Kamini käsukiri nr. 135 k. a.).

Allpool püüame tutvustada „Sõduri“ lugejaskonda esitatud aruande tähtsamate küsimustega.

Katsete käik. Katsetamisaja kestvusel katseteüksuses tarvitati toiduks 53 mitmesugust toidu- ja maitseainet, kuna kontrollüksuses samal ajal tarvitati 38 toidu- ja maitseainet.

Katsetoidu iseloom:

- väga tagasihoidlik loomaliha ja soolakala hulk — keskmiselt päevas 38,5 gr loomaliha ja 33 gr. soolakala (228 gr loomaliha ja 53 gr soolakala vastu kontrollüksuses);
- piimasaaduste rohkus — keskmiselt päevas 300 gr täispiima, 136 gr hapupiima ja 9 gr kohupiima (60 gr täispiima vastu kontrollüksuses);
- rasvaainete rohkus — keskmiselt päevas 21 gr pekki, 23 gr ploomirasva, 18 gr võid ehk kokku rasvaaineid 62 gr ning peale selle 30 gr sealiha (37 gr pekki ja

5 gr või ehk kokku 42 gr rasvaainete ning 19 gr sealiha vastu kontrollüksuses);

- kartulite ja aedvilja rohkus — keskmiselt päevas 851 gr kartuleid ja 508 gr aedvilja (676 gr kartulite ja 125 gr aedvilja vastu kontrollüksuses);
- vähene leiva tarvitamine, mis tasakaalustati muu ivavilja suurema tarvitamisega — keskmiselt päevas 695,5 gr leiba ja 173 gr ivavilja (740 gr leiba ja 130 gr ivavilja vastu kontrollüksuses);
- rukki-kartuli leiva tarvitamine (puhta rukkileiva vastu kontrollüksuses);
- kodumaa maitseainete eelistamine, nagu supijured j.n.e. (pipra ja loorberilehtede vastu kontrollüksuses);
- suurem maht (keskmiselt 2650 gr netto või kui piim maha arvata — 2200 gr netto kontrollüksuse 1900 gr vastu).

Rukki-kartuli leib oli katseüksuses tarvitusel alates 16. novembrist 1931. a. kuni katsete lõpuni. Selle leiva valmistamiseks tarvitati keskmiselt iga kilo peale 583 gr rukkijahu (täistera jahu) ja 400 gr kooritud kartuleid (või kaaludes koorimataalt — 560 gr), kuna puhta rukkileiva kilo valmistamiseks tarvitati 695 gr rukkijahu (samuti täistera jahu).

Peab märkima, et seejuures rukki-kartuli leib oli veevaesem kui puhas rukkileib. Ni-

melt oli keskmine niiskuse % rukki-kartuli leivas 38,4% ja rukkileivas 42,4%, seega 4% vähem rukki-kartuli leiva kasuks.

Toidu keemiline koosseis:

— erinevus katseüksuse ja kontrollüksuse toidu koosseisus on peamiselt rasvarohkuses ja mineraalainete vahekorras, kusjuures katseüksuse toit on märksa rasvarikkam (suhe umbes nagu 4:3 katseüksuse kasuks) ja alusterikkam (katseüksuses keskmine mineraalaluste ülekaal 14 milliekvivalenti, kontrollüksuses selle vastu keskmine mineraalhapete ülekaal 85 milliekvivalenti);

— katseüksuse toit on kalooriarikkam umbes 600 kalooria võrra kui kontrollüksuse oma (keskmine kalooriate arv katseüksuses — 3967 ja kontrollüksuses — 3334).

Toitude valmistamist nii katse- kui kontrollüksuses iseloomustab keeduvee ära kasutamise püüd, sest kartulid ja aedvilid keedeti kas oma leemes ja tarvitati koos viimasega toiduks, või jälle aurutati (keedeti auru sees). Kartulid võimaluse järgi keedeti koorega.

Kontrollüksuse lõunad olid kaheroalised ja pea erandita rohke loomalihaga, nagu see senise kaitsevääe toidu juures on tavaline.

Katseüksuse lõunad olid osalt ka üheroalised (keskmiselt umbes 1—3 üheroalist lõunat nädalas). Loomaliha kõrval oli rohkel arvul lõunaid sealihaga, värskekalaga, veretoitudega. Tarvitati piimasuppe. Loomaliha tarvitati vähesel määral, rohkem maitseaine näol, kuna lõunal domineerivaks oli kartul ja aedvilid; seejuures lisati rohkem rasva, sagedasti ka vähesel määral piima kasteks.

Pea järjekindlalt tarvitati vähemalt üks kord päevas toorestoit, nagu: jõhvika- või sidrunimahla hommikusele pudrule, toorest porgandit õhtul järelesöögiks, jõhvika-, porgandi-, värske- ja hapukapsalatit lõuna juure j.n.e. Ka täispiim tarvitati peamiselt toorelt või keedeti võimalikult vähe. Suppidesse osa aedvilja lisati toorelt.

Maitseainetest tarvitati peamiselt sellerit ja peterselli, toorest jõhvika- ja sidrunimahla, vähemal määral köömned, vorstirohtu (majoraani) ja väga vähesel määral pipart ja loorberilehti.

Soola tarvitamisega toitude valmistamisel püüti olla kokkuhoidlik, kuid lauale soola anti alati vajaduse kohaselt.

Sibulanorm oli 20 gr päevas.

Katseüksuse päeva toidukavas, nagu see kaitsevääes harilik, oli kolm söömaaega: eine, lõuna ja õhtusöök.

Einete iseloomustab peamiselt kaks tüüpi: 1) kaerahelbete pudru jõhvikamahlagaga, võileib ja piim, ja 2) koorega keedetud (aurutatud) kartulid soolakalaga (kiluga), võileib ja kohv piimaga.

Neid tüüpe mitmekesistati, tarvitades tüüp I juures kaerahelbete pudru asemel odrajahu pudru sidrunimahlagaga ja tüüp II juures soolakala asemel kohupiima kastet, sülti j.n.e.

Üheroalisteks lõunateks oli harilikult mõni tugevam supp sealihaga (herne, hapukapsa, kartuli-tangu-kaali).

Kaheroalised lõunad olid tavaliselt mõne kergema supiga (sagedasti ka piimasupiga) ja mõne aedvilja vormiga, verileivaga, värskekalaga j.n.e., kusjuures kartuleid oli rikkalikumalt kui seniste kaitsevääe lõunate juures viisiks on anda. Lõunale lisaks, nagu juba eelpool tähendatud, oli sagedasti tooreid salateid.

Õhtusöögiks oli mõni rasvasem puder (kartuli, tangu, segapuder), verileib, riivkarask, koorega kartulid peki- või silgukastmega j.n.e.

Paar korda nädalas keskmiselt oli õhtusöögi juures tee asemel hapupiim.

Joogina prooviks valmistati kalja (nisukliidest ja leiva ülejäägist).

Teedest katsetati hea eduga ka kodumaa teesid (pohla, vaarika, maasikaõie j.n.e.).

Tähelepanekuid katsete kestel. Komisjoni liikmete eneste katsetoidul olemine, samuti nende sagedane viibimine köögis ja söögisaalis, üksikute sõdurite küsitlemine ja söömise ülevaatamine võimaldasid teha tähelepanekuid ja järjest reguleerida katsetoit kogu katsetamise aja kestvusel.

Komisjoni tähtsamad üksmeelsed tähelepanekud:

- ajateenija nälgjatunne, või õigemini isu, oli üldiselt haruldaselt suur, kusjuures silma torkas, et paar nädalat pärast teenistuse algust 1½—2 kuu jooksul see oli suurem kui hiljemini. Eriti tarvidus leiva järele näis olevat teenistuse alul suurem kui pärastpoole;
- leivanormina võiks lugeda sobivaks 750 gr päevas;
- ajateenijate enamik armastas suhkurt märksa rohkem kui tavaliseks magustamiseks näib olevat tarvilik;
- kaheroalised lõunad tündusid sõdureile rikkalikkumatena kui üheroalised, kuigi sisuliselt viimased oleks umbes samaväärtuslikud;
- ajateenijad üldiselt armastasid üsna soolaseid toite, harjusid aga aeglaselt magedamaga. Valmistamisel toitudele ei peaks lisama mitte üle 8 grammi soola päevas. Ülejäänud soolanorm tuleks anda lauale, kust igauks soovikohaselt valmistoidule võib juure lisada;
- soolanormina 15 grammi võiks lugeda küllaldaseks;
- praegune kaitsevääe leib, millele lisatakse soola 1,1% jahu kaalust (Var. val. ül. ksk. nr. 12 — 1925. a.), sisuliselt näib olevat liig soolane, sest sellest leivast valmistatud kali (taar) maitseb võõrastavalt soolasena. Näib, et leivasse pandava soolanormi peaks kuni 50% võrra vähendama. Seda tuleks läbi katsetada*);
- soolakalast sõdurid hoopis loobuda ei sooviks. Kilu vahetevahel eineks (a 50 gr) maitseb neile koos kartulitega hästi;
- maitseainetena väga hästi võib tarvitada supijuuuri (selleri, peterselli), keskmiselt 10 gr päevas, jõhvikaid (samuti 10 gr), siis veel köömned, majoraani j.n.e. Pipra

*) Vahepeal on toitluslao nr. 1 juures asuvas leivatehases katseviisil soolanorm alandatud 0,5%-le, ilma et selle kohta mingit nurinat või maitse halvenemist oleks märgata olnud. J. O.

ja loorberilehtede järgi ei ole kuigi suurt vajadust;

- rukki-kartuli leib on maitsetult parem ja seisab kauem värske kui rukkileib. Maitse paremus on eriti tunda ilma leivakõrvaseta;
- eineks võiks lugeda küllaldaseks 10-grammilise võianuse (mis puust vormis väljapressituna kujutab enesest keskmise pakusega sõõrikese);
- katsetoit komisjoni liikmetele isiklikult tundus enam-vähem sobivana, kui mitte lugeda, et selle hulk tundus liiaks rikkalikuna.

KONTROLLTOIMINGUTE TULEMUSED JA HINNE.

Antropomeetrilisi mõõtmisi toimetati samal viisil, nagu seda tehakse iga noorte kutse ilmutamisega kaitseväkke.

Märkimist väärib, et neil mõõtmistel selgus, et katseüksuses sisuliselt näis olevat hoopis erinev antropoloogiline tüüp (peamiselt Läänemaa mehed), sest seal oli kõrgekasvuliste, s. o. üle 170 sm pikkade meeste protsent — 81, kuna kontrollüksuses see oli ainult — 50.

Kaalumisi toimetati kolm korda: 1) katsete alul koos teiste antropomeetriliste mõõtmistega, 2) 15. detsembril 1931. a. ja 3) 20. jaan. 1932. a. Arvuliselt oli kaalutavaid, kes kõik kolm kaalumist läbi tegid: a) katseüksuses — 145 ja b) kontrollüksuses — 137.

Seejuures selgus:

- et katsete esimesel poolel, s. o. 15. detsembriks 1931. a. ajateenijad olid kaalus juure võtnud keskmiselt: a) katseüksuses 1,36 kg ja b) kontrollüksuses — 1,25 kg;
- katsete lõpuks, s. o. 20. jaanuariks 1932. a. ajateenijad olid 15. detsembril 1931. a. kaalust keskmiselt kaotanud ja nimelt: a) katseüksuses — 0,20 kg ja b) kontrollüksuses — 0,13 kg.

Võrreldes esialgse kaaluga, s. o. katsete alul saadud kaalumise andmetega, ajateenijad katsete lõpuks olid juure võtnud: a) katseüksuses — 1,16 kg ja b) kontrollüksuses — 1,12 kg.

Kokkuvõttes, kaalumise andmeid lähemalt uurides, neis silmatorkavaid vahesid leida pole võimalik. Ülaltoodud väikesed vahed võivad olla tingitud antropoloogilistest erinevustest (keskmiselt pikemad mehed katseüksuses) kui ka juhuslikest põhjustist.

Uriini reaktsioonid toimetati ühe ööpäeva uriini kohta lakmuse, phenolphtaleini, kongo ja methyloorange vastu.

- Novembrikuul toimetati reaktsioonid: a) katseüksuse 132 mehe uriini kohta ja b) kontrollüksuse 102 mehe uriini kohta;
- jaanuarikuul toimetati reaktsioonid: a) katseüksuse 47 mehe uriini kohta ja b) kontrollüksuse 37 mehe uriini kohta.

Toimetatud reaktsioonidest selgub kokkuvõttes järgmist:

- novembris 1931. a., s. o. umbes pärast 3 nädalat kestnud kaitseväge toitmist, toimetatud reaktsioonid näitasid, et katseüksuses kuse happelikkus oli vähem kui kontrollüksuses, hapete eritamine katseüksuses samuti oli vastavalt vähem, shlakke eritamine seevastu jälle suurem kui kontrollüksuses;

— jaanuaris 1932. a., s. o. katsete lõpul, toimetatud reaktsioonid näitasid, et katseüksuses kuse happelikkus oli suurem kui kontrollüksuses, olles ühtlasi tõusnud ka võrreldes novembrikuuga; hapete eritamine katseüksuses oli ka suurem kui kontrollüksuses, olles veidi tõusnud võrreldes novembrikuuga, kuna kontrollüksuses see oli tublisti langenud. Shlakke eritamine katseüksuses oli ka jaanuaris veidi suurem kui kontrollüksuses, olles aga enesest mõlemis pataljonis tublisti tagasi läinud.

Nende tagajärgede hindamisel tuleb arvesse võtta, et jõuluaegsel puhkusel söödud, samuti puhkusele tulles väeossa toodud toit on suurel määral segavalt mõjunud jaanuarikuul toimetatud uriinide reaktsioonide tulemustele. Siiski võiks konstateerida järgmist: a) katsetoidul olijate toidu mineraalaluste ülekaal ei ole olnud küllaldane, b) katsetoidul olijate mineraalhapete ja shlakke eritamine on olnud siiski veidi hõlpsam kui kontrollitoidul olijate oma.

Kavatus oli toimetada jalalihaste väsimusele vastupidavuse võrdlevaid mõõtmisi ergograafil kohe katsete alul. Kahjuks polnud vastavat aparati olemas ja tuli see konstrueerida komisjoni esimehe korraldusel. Ergograafi ehitamist dr. Veissi näpunäidete kohaselt toimetati koloneltn. Olbrei. See aparaat sai valmis alles katsete lõpuks. Seetõttu siis mõõtmisi toimetati ka ainult mõnekümne mehega ja sedagi ainult üks kord. Et oleks võimalik teha kindlamaid järeldusi, oleks tarvilik olnud toimetada mõõtmisi ka katsete alul enne katsetoidule üleminekut.

Dr. Veissi hindamisel 21 ergogrammi järgi kumbagist pataljonist võivat konstateerida katseüksuse kindlat paremust väsimusele vastupidavuse suhtes võrreldes kontrollüksusega ja nimelt võivat seda väljendada suhtes 9,7 : 7 — katseüksuse kasuks.

Kokkuvõttes peab aga märkima, nagu juba ülal tähendatud, et kindlate järelduste tegemiseks puudub alus, kuna selleks, et otsustada, mil määral katseüksuse paremus võib panna nimelt toidu arvele, oleks tarvis olnud toimetada võrdlevaid mõõtmisi ka katsete alul.

Arstline järelevaatus mõlemi pataljoni ühise rännaku ja manöövri ajal (18. I 32) ühtlaste tingimuste puudumise, puuduliku aparatuuri ja vähese arstlise personaali tõttu ei annud usaldatavaid ja kindlat otsust teha võimaldavaid tagajärgi (s. o. ebaõnnestus).

Peale selle toimetati 23. jaanuaril 1932. a. ankeet katsetoitmise kohta. Ankeetleht oli salajane, s. o. ilma sellele vastaja nimeta. Mõeldavad vastused olid ankeetlehel valmis trükitud, ankeedi täitjal jäi vaid valik teha. Oli lubatud ka omamoodi vastata. Seda viimast viisi kuigi paljud ei kasutanud. Ankeedist selgus üldiselt sama, mis komisjon ka oma isiklikkude tähelepanekute ja järelepärimiste peale võis märkida. Ja nimelt:

- vaatamata küllalt rikkalikule ja mitmekesisele toidule sõdurite enamik (umbes 70%) tundis end ikka isusena (nälgasena), kusjuures see tunne peale jõulu oli vähem, kui enne jõulu. Komisjoni arvates see nähe on tavalik ja seda võib tähele panna kõikide noorsõdurite juures;
- üksikutest toiduainetest kõige rohkem

- puudust tunti suhkruga, siis liha, või ja leiva järele;
- eined üldiselt rahuldasiid maitset ja isu kõige rohkem;
- seedimisele katsetoit märgatavaid halbu tagajärgi ei avaldanud;
- sealiha toidud meeldivad sõduritele märksa rohkem kui loomaliha omad ($\frac{3}{4}$ sõdu-reid eelistab kindlasti sealiha);
- veretoidud meeldivad umbes 70% sõdu-reist. (Tegelikult leidus vaid mõni üksik, kes neid sugugi ei armastanud);
- täispiima sõdurite enamik pooldab;
- hapupiimast ei peeta suurt lugu (kuigi ei olnud märgata, et seda kunagi oleks üle jätud);
- toorest meeldisid kindlasti vaid jõhvikad. (Muude tooreste salatitega on tarvis harjuda, kuna see meil pole viisiks ja lapsi juba maast madalast hoiatatakse toore söömise eest), ja
- valdav enamik katsetoitudest oli katsealuste meele järgi.

Andmed omal kulul lisaks tarvitavate toiduainete kohta. Omal kulul lisaks tarvitatud toiduainete kohta koguti andmeid kompanites riviüleimate korraldusel ja ajateenijate eneste avalduste kohaselt. Neile andmetele tuleb vaadata kui väga umbkaudsetele ja teatud määral subjektiivsest hindamisest rippuvale. Juureost peamiselt piirdub nelja liiki ainetega: 1) sai (leib), 2) suhkur, 3) või ja 4) liha (sink, vorst). Vähemal määral on juure ostetud ka mune, juustu, piima, heeringaid, kilu.

Suhteliselt kõige suuremaks tuleb lugeda suhkrujuureostu, see ületab isegi ametliku suhkrunormi. Ka võid on juure ostetud keskmiselt kuni 13 gr päevas. Saia (leiva) ja liha juureost suhteliselt on olnud väiksem (saia ja leiva umbes 122 gr päevas ja liha umbes 25 gr päevas).

Mis puutub juureostuse kontrollüksuses, siis selle üldine iseloom oli umbkaudu samasugune. Kvantumite võrdlemiseks segava asjaoluna tuli esile see, et väga suur protsent (umbes 40) ajateenijast olid Tallinna elanikud ja käisid mitte harva söömas oma kodus. Kodus söödud toiduhulga kohta loomulikult ei olnud võimalik koguda statistilisi andmeid.

KOMISJONI ETTEPANEKUID.

Katsetamise aluseks olnud „sõduri päevase toidunormi tabeli kava“ (v. „Sõdur“ nr. 47 l. a.) üldiselt on vastuvõetav ja meie oludele kohandav — toitude valmistamise ja ainete muutmise suhtes. Siiski välja minnes kaitsevæelaste maitsele vastavusest ja nende senistest (kodustest) toiduharjumustest, selles kavast tuleks teha mõningaid võrdlemisi olulisi muudatusi. Komisjon arvab, et talvenormina oleks soovitatav teha järgmised muudatused:

- leivanormi suurendada kuni 750 gr;
- tangu, nisujahu ja kaerahelbete norm ühendada üldiseks ivavilja normiks ja see ette näha 165 gr (seega ivavilja normi vähendada 50 gr võrra);
- normi põhiainete nimestikust loomaliha välja jätta ja selle asemele võtta sealiha, lihanormi ühtlasi suurendades 125 grammile;
- normiainete nimestikus täiendavalt ette näha 30 gr soolakala (kilu, silku);

- või normi vähendada 15 grammile;
- aedvilja normi vähendada ja kartuli normi suurendada 200 gr võrra;
- täiendavalt ette näha jõhvikate ja supijuurte norm, kumbagit a 10 gr, ja
- suurendada soolanormi 7 gr võrra, 15 grammile.

Peale selle, arvestades väikest mineraalaluste ülekaalu, mida talvel meie olukorras on raske saavutada, komisjon peab väga tarvilikuks, et vähemalt talvel oleks joogina tarvitusel kali (taar) ja väeosad püüaks talveks sisse soolata ka kurkisid.

Närimisetarvest välja minnes komisjon arvab, et värskemmat kui 3 päeva seisnud leiba ei tuleks sõduritele välja anda. Komisjon katsetas ligi $2\frac{1}{2}$ kuu kestel rukkileiva asemel rukkikartuli leiba ja leiab, et seda tuleks eelistada rukkileivale — järgmistel põhjustel:

- rukkikartuli leib on märksa maitavam kui rukkileib ja seisab kauem värskes;
- rukkikartuli leib peaks olema toitvam kui rukkileib, sest toitmisõpetuse kohaselt kartul on heaks täienduseks teraviljale;
- rukkikartuli leib sisaldab umbes 4% vähem niiskust kui rukkileib — on seega vedamiseks hõlpsam;
- rukkikartuli leiba tarvitades suureneb kaitsevæe kartuli tarvitamine, mis on soovitatav nii rahvamajanduse kui ka toitlusõpetuse seisukohalt, kuna kartul odavam hinnan juures kujutab enesest väga kõrgeväertuslikku toiduainet ja tema saak annab ülejääke, mis raskesti realiseeritavad, rükist selle vastu aga tavaliselt tuleb välismaalt lisaks sisse vedada, ja
- rukkikartuli leib ei tule valmistamisel kallim rukkileivast, vaid vähema niiskuse sisaldavuse võrra (4%) isegi odavam.

Komisjon pooldab senist sõduri toitide jaotust kolmele söömaajale (eine, lõuna ja õhtusöök), kusjuures peab soovitatavaks eriti eine ja teataval määral ka õhtusöögi kõvendamist, võrreldes praegumaksvate toidutabelitega.

Sõjaaegse toidunormi kohta. Senikaua, kui Eestis ei ole asutatud uuemaaja tehnika ja toitlusõpetuse nõuetele vastavat täispiima konserveerimise tehast (näit. Krause süsteemi järgi), sõjaaegses toidunormis ei saa ette näha täispiima. Ka tuleb maitseainete suhtes ette näha suurem vabadus. Vastavalt piima puudumisele tuleks suurendada teiste ainete norme. Sealiha peaks ka sõjaaegses normis jääma eelistatavaks loomalihale. Seda käsevad juba üldised toitmisplaani põhimõtted, sest sõjast tingitud toitluskitsikuse vähendamiseks on ostarbekohane sigade arvu hoogsasti vähendada ja piimakarja võimalikult säilitada.

Erinevusevõimaluste kohta suvise ja talvise toidunormi vahel komisjonil ei läinud korda katseid teha. See peab paratamatult jääma suvise katsejärgu peale. Üldiselt arvab aga komisjon, et suvises toidunormis aedvilja peaks esitatud olema rikkalikumalt ja seda valk- ja rasvaaine arvel, nii et toit oleks vähem valgu- ja rasvarikas ja suurema mineraalaluste ülekaaluga. Ka kaalooriliselt suvine toit peaks olema veidi nõrgem.

Suvise katsejärgu kohta. Vabariigi Valitsuse otsuse 28. oktoobrist 1931. a. (prot. nr. 88 p. IV) kohaselt on lubatud toimetada katseid vaheaegadega kokku kuni 6 kuu kestel. Ko-

misjoni arvates oleks tarvis toime panna veel üks süvine katsejärk juuli-, augusti- ja septembrikuul. Selle katsejärgu peamiseks ülesandeks oleks suvise toidunormi ja toidukavade katsetamine, kusjuures tuleks erilist rõhku panna järgmisele:

— katse- ja kontrollüksuse antropoloogiline materjal peaks olema vähema erinevusega;

— mõõtmised ja muud kontrollivad uurimused tuleks teha suurema täpsusega ja paremini ettevalmistatult;

— rohkem rõhku tuleks panna üheroalistele lõunatele ja toiduvalmistamise lihtsustamisele, ja

— katsetada suuremal määral mentüüsid, mis oleks võimalikud valmistada ka sõja ja manöövri olukorras.

Mõningaid märkmeid allohvitseride soovidest ja vormiriide puudustest.

Nagu k. a. „Sõduri“ nr. 23/24 uue suvimütsi kavandi artiklist ilmneb, on koos mainitud kavandiga kavatsus seisukoha võtmiseks esitada ka mõningaid teisi vormiesemete muutmise kavandeid. Kahjuks pole teada, kas ka „üleajateenijate“ ja allohvitseride vormis on kavatsus ette võtta mõningaid muudatusi. Kui niisugune kavatsus peaks olema, siis oleks küll kõigiti soovitatav, kui enne kava lõplikku esitamist sellest „Sõduri“ veergudel asjaosalisi informeeritaks, võimaldades seega tegelikudel vormimuudatustest puudutatutel sõna võtta. Mõnikord osutuvad niisugused jutlemised laiemate ringidega vägagi kasulikuks. Jääksid ära paljudki vead, mis „üleajateenijate“ ja allohvitseride elust eemalseisjatele ja nende vormi mittekandjatele seni vast silma pole puutunud, või kui ongi, siis võib olla liigagi tühistena paistnud.

Kui juba kavatsusel on vastu võtta uus suvimütsi kavand, siis peaks mütsi tormirihmale ette nägema ka allohvitseride aastmete tunnused, sest „üleajateenijatel“ on ettenähtud tolmuvihmapiil, mille kandmist pole võimalik ära tunda, kas on tegemist üleajateenija reamehe, veltveebli või koguni ohvitseri asetäitjaga. Tormirihmal puuduvad aastmete tunnused võimaldavad ka ajateenijatel tolmu-vihmamantli kandmist. Ka praegused ohvitseri mütsi tormirihmal olevad aastmete tunnused pole küllalt praktilised, sest juba määratud aastmetunnuseid on raske märgata enne ebasündsat tervitamis-kaugust. Nii peaksid olema tormirihmal asuvad aastmetunnused metallist; ühedel võiksid olla pikergused, teistel ümmargused, siis veel kuld, hõbe j.n.e kombinatsioonid.

Tingimata tuleksid kaotada praegused veneaegset paelameest meeletuletavad aastmetunnused paelte näol. Praegused kardpaelast kuld kui ka hõbedased aastmetunnused on täitsa ebapraktilised, kulukad, määrduvad ja kuluvad kiiresti. Nädalase relva- ja rakmete kandmise järele jääb õlakutele endiste aastmetunnuste asemele ainult nõõritaolised rullikesed. Kui ma ei eksi, siis tuleb praeguste aastmetunnuste eest välja anda ka kaunis kena summa välisvaluat, sest minu teada niisugust kardpaela kodumaal ei valmistata. Kuivõrt ebapraktilised, kulukad ja asjata tööjõudu raiskavaks osutuvad praegused aastmetunnused, annavad kujuka näite järgnevat read:

1. Lühikese teenistuseaja tõttu sünnib ajateenijate ülendamine vähe enne reservi minekut. Kuid ülendatuil on teenistusekohuste täit-

misel tingimata tarvilik aastmetunnuste õmblemine õlakutele. Reservi arvamisega aga mainitud riie sama aastmelisele ei sobi ning aastmed tulevad muundrit kõrvaldada. Kuid et praegused aastmetunnused uue omaniku muundritele pealeõblemist kuluvuse ja kortsumise tõttu enam ei võimalda, siis tulevad nad kõrvale heita kui kõlbmatud.

2. Teise komplekti riiete parandusele andmisel kordub sama nähe, sest parandamine kestab vähemalt päeva. Uue komplekti riiete kandmine seniks õppustel ja töödel on kategooriliselt keelatud. Kui nüüd võtta parandusele antud riielt aastmetunnused ja õmmelda ajutiselt väljaantud riie, siis nii kui nii ei jää neist enam midagi järele.

3. Tagavaraväelaste kordamisõppustele kutsumisel on nende pael-aastmetunnustega igavene häda. Esiteks pole saada korraga niisugust suurt hulka paela ja kui paela jõuadki kogu linna ärisid tühjaks ostes kokku ajada, siis kestab nende pealeõmblemine 100 mehe riielega 3—4 päeva.

Minu arvates ohvitseride ja allohvitseride aastmetunnused puht tehnilisest küljest õlakutele ei sobi, sest rakmestatud allohvitseril neid pole rakmete alt pea suguti näha, samuti ka ohvitseridel. Peaks kaalumisele võtma küsimus, kas mitte aastmetunnused ei kõlbaks asetada kraele, nii kui nad olid Vabadusesõja ajal ja hiljem. Allohvitseride kooli kasvandiku tunnust tähistav õlakut ümbritsev oranž-pael peaks kiiresti määrduv ja mida ei saa rätsepa abita uega asendada. Õlakut ümbritsev oranž-pael peaks õigemini olema allohvitseride kooli kasvandiku tunnus sel ajal kui õpitakse koolis, aga mitte haridusline tunnus, millisenä teda praegu kantakse. Põhimõtteliselt pole see tunnus õiglane, side-, pioneri- j.n.e allohvitseri suhtes, ka nemad on oma kutseliigi küpsuskooli lõpetanud, kuigi nad ei kuulunud allohvitserikooli koosseisu. Mainitud oranž-pael mõeldi omalajal allohvitserikooli lõpetanute eraldamiseks sõjalist haridust mitte saanud allohvitseridest, kuid siis oleks pidanud ka väeosade õppeüksuste, nagu õppekompani, -rühma, -eskadroni, -patari ja -komando lõpetanuile antama sõjalise hariduse välistunnus. Minu arvates oleks aeg mainitud dekoratsioonil kaduda, kui juba oma tähtsuse ajajooksul kaotanud. Ainult sõjakorral võiks see osutada vajalikuks, et pärimata olla teadlik, missuguse sõjalise haridusega noorema juhiga

tegemist. Kui nii, siis peaksid nimetatud tunnused praktilisuse mõttes tingimata olema metallist. Ka praegused mitmekesised ameti meeste auastmetunnused valgete paelte näol tuleks ühtlustada. Praegused valgeid ametiastmetunnuseid kandvatele ameti meestele tuleks anda aastmed vastavalt kohtadele, sest igaüks on spetsialist omal ametikohal ning nimetada võiks neid dokumentidel sanitaar-, veterinaar- ja administratiivallohvitserideks; rohkem liigitusi poleks tarviski. Et ära hoida kartust, nagu omal ajal väideti, et mainitud ametimehed on suured rividistsipliini rikkujad, siis oleks soovitatav korraldada mainitud ametikohtadel teenijatele lühiajalised rivikursused allohvitserikooli juures, mille järele sünniks siis ka ülendamine, nagu seda Lätis tehti kaitseväämetnikkude instituudi kaotamisel. Kursused oleksid tarvilikud juba sellepärast, et seni jäeti staapidesse teenima inimesi, kes juba sundaega teenimisel samal kohal olid ning paljud isegi täielist noorte kursust pole läbi teinud. Sisemäärustik näeb küll ette, et kõik majandusekohtadel teenivad kaitsevälased peavad saama päevas paar tundi rivioppust, kuid meil pole see läbiviidav praeguse liig väikese koosseisu tõttu. Tulevikus peaks loobuma senisest reameeste auastmetes inimeste staapidesse ja majanduseametikohtadele (varahoidja) kutseteenijateks võtmisest, et võimaldada juba rivis kaua teeninud riviallohvitseridele kõrgemale kohale saamist, kuna praegune allohvitseride haridusline tasapind seda täiesti võimaldab. Ka on rivilise praktikaga allohvitser palju kasulikum nii rahu- kui sõjaajal, sest ta on täitsa kodus relva käsitamisel, kiire otsustamisvõimeline ja tunneb taktikat, mis kasulik, kui mõni majanduslik asutus sattuks ootamata vaenlase vallutuseobjektiks.

Praegu on allohvitseride auastmeid liig vähe — võib saada sõjaajal juurde arvatud ka kaprali auaste — kõigest viis ülendust, kuna ohvitseridel on olemas kümme auastet. Võiks olla veel vahepealsed auastmed, millised ära märgiksid kõrgemale kohale kandideerimise kõlvulikkuse, nagu seda jaotulema kandidaadiks võiks pidada kaprali auastet.

Praegune veltveebli auastme ja ametikoha ühine nimetus pole küllalt praktiline ning sünnitab mõningaid arusaamatusi. Peaks leidma mõni kohasem moodus, kas muuta siis auastme või koha nimetus — õigem oleks auastme nimetuse muutmise ja veltveebli auastme nimetuse asemele võiks võtta ülemallohvitser, sest ta on kõigile allüksuse sõduritele ja allohvitseridele ülemaks. Mainitud nimetus oleks kodusem ja tooks veltveebli allohvitseride perele lähemale.

Ka kohtadele määramine jätab palju soovida ning on tekitanud põhjendatud nurinat. Nii on paljudes väeosades veel jao- ja rühmavanemate kohtadele määramisel seni piiratud ainult rühmaga, kuna valik peaks olema kompani ehk koguni pataljoni piirides. Samuti on lugu ka veltveebli koha vabanemisel, kus valik sünnib ainult kompani j.n.e. piirkonnas, mille tagajärjel noored, vastava majandusestaažita ja isegi kirjaoskamatud mehed on pääsenud veltveebli kohtadele, kuna samas väeosas mõnes teises kompanis terve rida vastava hariduse ja majanduseala staažiga igivanu rühmavanemaid. Loomulikult niisuguse olukorra juures pole neil mingisugust lootust edasipääsemiseks. Õiglasem oleks, kui veltveebli kohtadele määratavatele korralda-

takse katsed, mis oleks kompõlde seisukohalt väga tervitatav, sest hästi majanduseala tundja veltveebel päästaks kompõli alatistest tüütavast kantsleis istumisest ning võimaldaks ka rohkem aega pühendada õppustele.

Sisemäärustik näeb ette, et kõik kompani „üleajateenijad“ peavad tundma täieliselt kompani asjaajamist ja majanduseala, mis ka täiesti õige, sest mobilisatsiooni korral on uute väeosade vormeerimisel hädavajalik, et vähemalt veltveebel, varahoidja ja relvur oleksid esialgu rahuaegsest alalisest kaadrist, kuid seni pole paljudes kohtades selleks pea nimetamisväärki tehtud, mis ka loomulik, sest õpetajaks peaks olema eeskätt veltveebli. Kuid nagu juba mainisin, pole nad isegi majandusealal küllalt kompetentsed. Teiseks puudub praeguste suurte nõudmistega juures staažile määramata allohvitserile selleks aeg.

Üheks valusamaks ja seni lahendamatuks küsimuseks on sobivama nimetuse leidmine senise üleajateenija asemele. Minu arvates võiks selleks olla, nagu juba varem mainitud, sõna — kutse, mida tarvitada teenistuselehel ainult kutseteenijana esmakordselt teenistusse astumisel. Edaspidi pole mainitud nimetusel mingit praktilist tähtsust. Igal kaitsevälasel on nii kui nii auaste ja ametikoht, millest küllalt väesõda käsu kirjadest j.n.e. avaldamisel, sest sundaega teenivatega äravahetamine on täitsa võimata. Pole ju sugugi tähtis käskkirjas avaldamisel, et kutse v. a. o. X. abiellus ehk evakueeriti haiglasse j.n.e. — kõik see on lihtsalt külge kasvunud. Tegelikult üleajateenija mõiste alla kuuluvad sundaega järeleteenima jäänud sõdurid, kellele üle normi saadud karistuse ja haiglas oleku päevad järele teenida, millist nimetust ka mainitud tavalises kõnes tarvitavad.

Ka „üleajateenijatekogu põhikiri“ vajaks täiendamist, kus peaks tingimata ära jääma „üleajateenija“ nimetus ning tarvitusele võtma „allohvitseridekogu“ nimetus, kuhu võtta paragrahv seletusega, kes on allohvitseridekogu tegev-, toetajad j.n.e. liikmed. Praeguse põhikirja ja nimetuse juures pole sundaega teenivaid allohvitseri juba nimetuse enese pärast võimalik kaasa tõmmata, samuti ka reservlasi.

Kuuldavasti olevat kavatsusel välja töötada allohvitseride teenistusekäigu seadlus ja vist ka pensioniseadlus, missuguste kavade avaldamine „Sõduri“ veergudel oleks väga tervitatav.

A. Elmus,
vanemallohvitser.

Juriidilised küsimused.

Küsimus 1. Kas ohvitser, kes lõpetanud Sõjakooli 29. augustil 1931. a. ja 1. septembriks 1932. a. on teeninud ohvitserina alalises kaitseväes vahetpidamata üks aasta, võib korralist puhkust saada 1932. kalendriaastal ja kui palju?

Vastus jaatav. Kuna ohvitser 1. septembriks on vahetpidamata ühe aasta kaitseväes teeninud, siis võib teda ohv. teenist. seadl. §§ 177 ja 179 põhjal 1932. kalendria-

aasta jooksul peale 1. septembrit ühekuisse puhkusele lubada.

Küsimus 2. Kas kaitseväelased, kes on saadetud väeosa uude asukohta ehituse ja remonttööde läbiviimiseks ja on sinna jäänud, on õigustatud saama läkituse päevaraha väljasaatmise päevast arvates kuni väeosa uude asukohta jõudmise päevani?

Vastus: Kui väeosa uus asukoht on senisest asukohast vähemalt 5 km kaugusel ja ei asu ühe ja sama linna või alevi administratiiv piirides, siis kaitseväelane on õigustatud saama Ametisõitute tasu seaduse („R. T.“ nr. 30 — 1932) § 20 p. 3 põhjal paigutuse kulu. Päevarahade saamise õigust ei ole.

Küsimus 3. Kas üleajateenijal on õigus saada Üleajateenijate teenistuse seadl. § 19 põhjal ühekordset lisatasu kolme kuu palga suuruses kolmeaastase teenistuse eest, kui ta ühe aasta sellest ajast on olnud aspirandina Sõjakoolis.

Vastus eitav. Sõjakooli astumisega vabastatakse üleajateenija omalt ametikohtalt ja üleajateenistusest ning temale makstakse Sõjakooli kasvandikule ettenähtud palka. Sellepärast sõjakoolis aspirandina viibitud aeg ei või saada arvestatud üleajateenistuseksena.

—a.—

Küsimus 4. Kas endisel kadetil, kes on lõpetanud Sõjakooli üld- ja noorema spetsiaalklassi ning kuulunud läbi vanema spetsiaalklassi, ja kes pikemat aega on teeninud üleajateenijana, on õigus pääseda eksternina ohvitseride eksamile kaadriohvitseri õigustega nooremleitnandi auastme omandamiseks?

Vastus: Ohvitseride teenistusekäigu seadluse („R. T.“ nr. 85 — 1931) § 26 põh-

jal on õigustatud, kui ta vastab ohvitseride ettevalmistamise seadluse („R. T.“ nr. 71 — 1930) § 4 ettenähtud tingimustele, välja arvatud vanaduse alammäär (p. 1).

Küsimus 5. Millises suuruses perekonnaabiraha kahe lapse pealt on õigustatud saama ohvitser, kelle kuupalk on palganormides ettenähtud 140 krooni, kuid Palkade vähendamise seaduse järgi palk on vähendatud 129 krooni peale?

Vastus: Palkade vähendamise seaduse („R. T.“ nr. 111 — 1931) § 4 järgi perekonna abiraha määramine toimub vähendamatalt palkade alusel. Sellest järgneb, et Perekonna abiraha seaduse („R. T.“ nr. 53 — 1927) § 1 ettenähtud palga ja perekonna abiraha kogusumma ülemmäär käesoleval juhul tuleb tuletada mitte 129 kr., vaid 140 krooni suuruselt palgast. Seepärast küsimuse esitaja on õigustatud saama perekonna abiraha 15 krooni.

Küsimus 6. Leitnant N. oli mõne aasta eest oma väeosast ühes komandoga läkitatud laagri asupaika töödele ja viibis seal kolm kuud. Kas tema on õigustatud laagri asupaigas viibimise aja eest saama laagri või ametisõidu päevaraha?

Vastus: Oleks õigustatud olnud saama ametisõidu päevaraha, kuid nõudmine on aegunud Sv. seadl. XIX r. § 8 põhjal.

Küsimus 7. Mis ajast kaitseväelane on õigustatud saama perekonna abiraha enne kaitseväeteenistusse astumist sündinud lapse pealt — kas teenistusse astumise päevast, ettekande esitamise või tõendavate dokumentide esitamise päevast alates?

Vastus: Ettekande esitamise päevast alates. (V. „Sõdur“ nr. 50/51/52 — 1931. a. lk. 1387.) —el.

Sõdur rindelt jutustab.

Ühe oandimaalase sõttaminek.

Järgnevas pihtimuses kujutatud seigad on tõepoolest nigelad ja armetud võrreldes nende sangaritegudega, millest oli küllastatud minu ümbruses minu kaasvõitlejate Vabadusesõja teekond. Ent taotlen siiski õigust nende vaatlemisele arvamisest, et siin on püütud avameelselt protokollida toiminguid, ühenduses isikuga, kes moodustas ühe kaunis püsiva hammasrattakese sõjamasina mehhanismis.

1918. a. novembri keskel kutsus Eesti rahvas oma Rahvaväe loomiseks kõiki oma

ustavaid poegi. Esimestena kutsuti ohvitseride, keda taheti panna juhtima sõdureid. Kuigi alles vaevalt 21 aastat vana, kuulusin ka mina ohvitseridena kutsutatavate hulka. Ajutise Valitsuse vastav kutse anti mulle teada umbes 17. novembril vallakasaka poolt isakodus ettenäidatud vallavalitsuse ringkirjaga. Ringkirja kirjutasin alla voodis, kus ma olin „hispaania haiguses“ (influentas) lamanud juba ligi kolm nädalat. Haigus oli nii tige, et linnast isa toodud Maikapari paberossid „Riga“ püsisid rahulikult voodi

kõrval laual karbis ja karpki oli muutunud kärbest hoolikast asjaajamisest tihedalt täpiliseks. Haigus oli pikemat aega valitsemas tervet ümbrust ja takistas külarahval omavahelist läbikäimist. Viimase kahe nädala jooksul ei olnud kätte saanud ühtegi ajalehte. Nii olin siis täielikus teadmatuses viimasel ajal „laias maailmas“, s. o. väljaspool isatalu arenevaist sündmustest.

Sellepärast tunduski rahva üllatusena „käsk“, mis kutsus Eesti teenistusse. Kõgu organismi valdas ebamäärane ärevus, kui kuulsin kasakat rääkivat Eesti valitsuse korraldustest. Ei suutnud, ega tahtnudki varjata oma südamlikkku rõõmu puhangut ja hõiskasin kõva häälega „elagu!“ nii et isagi pidi kahtlema, kas mul pole ehk „ülemisel korral mõni kruvi paigast põrunud“. Koguni tervis, mis oli küll paranemise astmes, ent hoidis mind veel voodis, näis saavat sellest rõõmulatest järsu tõuke paranemisele. Ei kärsinud jääda konutama toanurka nüüd, mil kujutlesin kõikjal kihavat riiklikku ehitusetööd, mis kevadel nii kurvalt oli katkenud. Vaid juba järgmisel päeval katsetasin oma jalul püsimist. Leides jõudu jätkuvat, sõitsin isa saatel pärast lõunat linna, mis 10 km kaugusel isakodust. Astusin kaitseliidu staapi, et lasta ennast arvele võtta seni ainult „surnud hingena“, kuni tervis võimaldab mehena rivisse astuda. Siin nägin optimistlikult kõikisugu korraldusi jagamas K. L. ülemat kapten Friedrich V. ja staabiülemat leitnant Oskar K., mõlemad mu kodukihelkonna mehed. Viimane märkis tema käes olevasse maakonna ohvitseride nimistusse mu nime juurde midagi mu ilmunisest ja manitses mind võimalikult ruttu paranemisele ja Eesti kaitseks väljaastumisele. Haigus oli mind kehaliselt tunduvalt nõrgestanud ja sellepärast tuli varsti ronida jälle vankrisse ja koju tagasi sõita, ilma et oleksin saanud linnas ümber vaadata ja tutvuda olukorraga. Aga paari päeva pärast toetasin siiski oma jalad nii tugevasti vastu maad, et võisin panna „sõjamehe rõivad selga“, astudes kodumaakonna linnas vormeeritavasse jalaväerügementi.

Oma koduvallast osutusin siiski üheks neist üksikuist, kes ilmusid isamaa vastu oma pojakohuseid täitma enne, kui selleks surmagaähvardavat käsku tuli anda. Mitmed mu koduvalla mehed olid sunnitud paar kuud hiljem astuma punakaarti, mis teoses Eesti iseseisvuse purustamisega, ja neil tuli siis relvaga astuda välja oma kodumaa vastu.

Rügemendis, kuhu nüüd teenistusse sattusin, oli palju tüsedat töövõimega korrasta-

jaid ja juhte, kellest vaid mõni üksik oli pärit mu kodumaakonnast ja mulle tuttav. Kuna mu perekonnanimes oli moonutatud kujul säilinud muistsete odameeste sõjahüüdsõna, mida venelaste hulgas oli tarvitatud oandimaalaste ja teiste eestlaste sõimunimena, siis oldi rügemendi ohvitseride keskel arvamises, et ma polevatki eestlane. Nende imestus oli suur, kui rügemendi staabis mina ei rääkinud eesti-vene keele segu, vaid rahuldavalt eesti kirjakeele murrakut. Nõnda siis võisin oma kaasvõitlejate keskel tunduda esialul teatud „võõrkehana“. Sellest hiljem teada saades olin südames õige vihane ja kuude kaupa püüdsin kõrval hoida, eriti travakeelse adjutandi lipnik Mihkel S. sõprusest.

28. novembril tuli mul olla kella 1900 kuni 2300-ni kolmemehelise ohvitseridest patrulli vanemaks. Määramine sündis KaitseLiidu staabis pataljoniülema kapten Johannes S. poolt, kusjuures mind määrati vanemaks sellepärast, et kohaliku inimesena tundsin linna paremini, kui kaaslased: lipnikud Johannes L. ja Osvald O. Patrulli kohuseks oli tänavatel korrapidamine ja tähele panna ka saksa sõjaväelaste tegevust. O. patrulliks ei ilmunud, vaid kadus hoopis rügemendist, nii et meie L-ga kahekesi „katsusime toime saada“. Kummalgi ei olnud püssi ega revolverit, sest neid polnud üldse rügemendis rohkem, kui keegi kodunt isiklikult kaasa toonud oli. Relvastusime siiski vembлага ja ladusime taskutesse mõned parajad kivid, mis leidsime K. L. staabi lähedalt sillutamata tänavalt. Olime „nuiamehed“, kes olid võimsad tarbekorral ette võtma ka kaugema maa taha „pommitamist“. Arvasime, et päris tuleriistade puudusel tuleb löömingu korral nendesamade relvadega vastase silmist „tuld lüüa“...

Ühel detsembri esimesel päeval (vist 5-dal) olin saadetud rügemendist Tootsi suunas luuresalga koosseisus, kelle ülesandeks oli kindlaks teha saksa eelpostide asukohad, ja välja tungida enamlastega kokku puutumiseni. Salgakese vanemaks oli lipnik Arnold A., kes oli varustatud kaitseliitlase varrukasidemega ja tunnistusega, milles tõestati, et temal kui kaitseliitlasel on õigus püssi kanda ja rindel liikuda. Teised luurajad: lipnik Paul H., kaitsev. ametn. Julius K. ja mina, olime märgitud A. tunnistusele arvuliselt. Vastse-Kasaritsa mõisas asuvas sakslaste pataljoni staabis näitas A. ette tunnistuse ja seletas ära oma ülesande selle osa, mis puutus enamlaste asetuse selgitamist, kuna sakste asetuse luuramisest tuli muidugi vaikida. Mõisast läksime Räästkonna

(Raiskun) talu maad mööda (Palometsa küla) Meeltemäe popsikohtadeni, kust jätkasime rännakut ida poole Sitka orgu mööda kuni end. vene soldatikruntideni. Sealt tulime Räppo külla ja saime Peeter Räppo talust teada, et enamlaste seitse ratsanikku on käinud just enne meid Räppo külas lõunatamas. Punaste eelväed asusid meist vaevalt 1 km kaugusel, Tootsi külas. Peale Vastse-Kasaritsa ei näinud me sakslaste varjugi.

Tagasitulles jäime puhkamise ettekäändel Vastse-Kasaritsa mõisa juures maanteel asuva saksa vahiposti juurde peatuma ja püüdsime kuulipilduja juures postilasuvalt kahelt sõdurilt ääri-veeri mööda juteldes kuulda saada nende ülemuse operatiivkavatsustest. Jutt sobis hästi ja lõppeks selgus, et näiliselt distsiplineeritud sõdurid olid nõus meile siinsamas ära müüma posti kaitseks ülesseatud raskekuulipilduja. Ei mäleta summat, kuid oli vist umbes kahe vintpüssi hind „ober-ost“ rublades, millest nad enam maha ei jätnud. Aga nii kahju, kui meil ka oli, pidime lahkuma ilma kuulipildujata, lihtsalt sellepärast, et meie nelja mehe kapital kokku oli vähem, kui nõutud summa. — Veel 1931. a. Vabaduseristi vendade päeval tuletasime kv. ametn. Julius Kuga meelde seda ootamatult kerkinud väärtusliku „äri“ käestlibisemist, mille teostumisel meie oleksime võinud saada paugupealt „kangelasteks“.

Minu kodulinna ei edenenud rügemendi vormeerimine, kuna vaenlase lähenemine demoraliseeris rahvast, kel niigi oli väga naapilt usku imesse, et ühemiljoniline rahvas jõuab ennast paljakäsi kaitsta rohkem kui sajamiljonilise hästirelvastatud rahva vastu. See paiskas mobiliseerimise kavad segamini ja rügement jäi meestest hõredaks.

Ööd vastu 8. dets. ei olnud enam võimalik veeta oma korteris, Karja tn. 18, kus elasime kahekesi sõbra lipnik Adolf Tuga. Öötupoole ööd olin ühes oma endise õpetaja lipnik Rein Suga Tartu maanteel Koreli silla juures vahipostil ja hommikupoole ööd sain tunni võrra tukastada silla lähedal asuvas algkoolimajas klassipingil. Hommikul kella 8—9 paiku astusin ühes teiste ohvitseridega neljakaupa rivis maanteed mööda rännakule Sõmerpallu, kuhu oli ette saadetud muu osa rügemendist ja kus oli ette nähtud uue rinde loomine. Jõudes Zopaküla kohale pöördusin ptlj. ül. kapt. S. poole palvega, et mul lubataks siin pöörduda maanteel kõrvale, et kodust kaasa võtta pesu ja soojemaid rõivi ja Sõmerpallu järele tulla. Kuuldes, et mu kodu asub siit viis kilomeetrit eemal, ütles S., et siis sattun kindlasti

enamlaste kätte, ja ei lubanud minna. Ma hiilisin siiski rivist välja ja ruttasin omavaliselt koju... Et mitte vaevata oma südame-tunnetust väejooksu alatusega, siis enne rivist lahkumist andsin sõpradele vande all lubaduse Sõmerpallu järele tulla.

Kodus tekkis kohe ärevus ja mure mu saatuse pärast. Kuuldes, et olen sooritamas taganemismatka oma kodunurgast, kes teab kui kaugele, püüdis ema läbi pisarate kõheldes sellele vastu vaielda, kuna isa sõnas: „Tee, nagu ise tead õigema olevat!“ Ema vaikival näol voolavad pisarad väljendasid selle suure ohvri asendamatumust, mis pidi ema oma vanima poja näol asetama isamaa altarile... Vägisi püüdsin juhtida oma mõtteid kõrvale lahkumisest ja teesklesin rahulikku meelt, et näida vähegi „sõjamehelikuna“. Tegin mõttes endale etteheiteid, miks üldse tuln kodust läbi. Hoopis kergem oleks olnud oma lahkumisest koju seadliga teatada. — Öhtul heitsin jumalaga jätku pilke armsatele kodunurmedele ja metsasaludele, kaheldes, kas olen õnne osaline neid veel kunagi näha. Oma kodulinna vaenlase kätte jättes tundsin laskuvat hinge seletamata rõhutunde. Nüüd varsti on ka isatalu ja kogu koduümbrus vaenlase võimuses. Aegajalt sadestus pähe masendavaid kahtlustusi: kas suudab meie rahvavägi üldse kunagi tagasi suruda neid vaenlastehulki, mis nüüd asuvad endid laiutama meie kodumaal. Koduste eest püüdsin varjata oma kahtlusi sõnadega, millede kinnitamiseks ei osanud leida tõestusi rohkem, kui usku: „Eestimaa, su mehemeel pole mitte surnud veel!“

Pärast mitmeöösist ärkvelolekut olin tublisti roidunud ja nüüd kodus uinusin purvasinult. Võimalik, et ööbisin nüüd juba vaenlase vägede piirkonnas, sest meie vägede rinne asus 5—6 km tagapool. Ent vaenlase luurajate ilmumist ei olnud oodata siia kõrvalisse kohta. Kuna ma magasin rasket und „nagu kott“, ei saanud küll ema ja isa sel ööl üldse silmi kinni. Nad pakkisid mulle reisikorvi pesu, kindaid, sokke ja toidukraami ja tegid paki reisipäraseks. Mind äratati pärast keskööd, kui isal oli juba hobune ette rakendatud minu äraviimiseks. Kiiresti riietusin. Siis kähku emaga ja õvendadega jumalagajätt. Seda püüdsin teha meelega vaikides ja pidulikkuseta, et poleks nii kurb. Ema südamlikke pisaraid oli aga siiski võimata taluda ilma sügava meeleliigutusega. Paar lohutus sõna emale, et küllap tulen varsti tagasi, ja sõit isa seltsis algas Tati külast läbi Sõmerpallu poole. Saabusin Sõmerpallu veel enne aovalgust ja

panin oma paki rügemendi voori, kust ta pärast toodi kompani voori. (Paki väär-
tuslikum osa läks mul siiski kaotsi, kui ma
hiljem jaanuarikuul uude kompanisse üle-
viiduna ei saanud teda otsekohe ära viia.
Nimelt oli sõdur Julius H. jooksu minnes
mu korvi kaasa võtnud.) Sõmerpalust sõi-
dutas isa mind ühes mõne teise ohvitseriga
(lipn. Valter V., Aleksander E. ja Osvald E.)
kuni Liinamäe vallamajani, kust palusin ta-
gasi sõita. Südamepõhjas mõlemil kurbus,
kuid kohusetunne isamaa ees surus tagasi
vähimagi hädalduse. Tugev käepigistus, isa-
lik õnnistus mu ettevõttele ja siis lahkumine,
et alles nelja ja poole kuu pärast (aprilli lõ-
pul 1919. a.) jälle üksteist isakodus näha.

Nii olin siis kodunt välja „tõugatud“,
mitte uue kodu otsimiseks, vaid ajutiseks
töötamiseks eemal, et kodu võiks olla vaba
jäädavalt... Tuli ühes rügemendiga läbi elada
pikk taandumisteed, mis sisuliselt
ei olnud aga niivõrt taandumine, kui ümber-
paigutus teisele rindeosale.

„Taandumise“ ajal tuli mul lahinguüle-
annete täitmisel esineda oma kompanis küll
kompaniülema, küll rühmaülema, küll jao-
ülema, küll lüüvanema, küll postivanema
osas, aga 14. detsembril Puka jaamas saks-
laste kimbutamisel ka reamehe osas. Kuigi
dokumentide järgi olin lipniku auastmes ja
nooremohvitseri ametis, sai mulle osaks tol
ajal mängida peamiselt niisugust ülemust,
nagu muus olukorras võivad omale lubada
ainult allohvitserid, kapralid ja üksikud rea-
mehed. Selline ametijaotus aga oli hoopis
loomulik, sest siis oli rügemendis 56 ohvit-
seri ja umbes 200 sõdurit, kes kõik vajasisid
omale ametit.

Olukord oli kujunenud niisuguseks, et
mul tuli lüüa oma esimene Vabadusesõja lah-
ing oma pärastise kodumaakonna, Pärnu-
maa piiril — Morna ja Karksi mõisade vahel.
Siin sain esimest korda kuulda vaen-
lase kuulide muusikat ja siin haistsin ka esi-
mest korda vaenlase verd.

Olime saabunud 3. jaanuari hommikul
osa kompaniga ja minu kodulinna kaitseliit-
lastega Morna mõisa. Siit taheti poetada
valvetõke ettepoole. Kaitseliitlaste salga
juht, minu isatalu naabri poeg leitnant
Richard U. rivistas ligi kümnemehelise
grupi kaitseliitlasi, kelle hulgas oli vä-
hemalt pooled minu endisi koolivendi Võru
linnakooli ajast. Olin kuidagi viisi ka nen-
de hulka astunud ja nii me sammusime tui-
sanud teed mööda leitant U. järele Morna
mäest alla Karksi poole, püüsid pastlanõõri-
ga seljas ja taskud padroneid täis. Kaasas
olid veel lipnikud Eduard K. ja Rein S. ja

paar kompani sõdurit. Umbes kilomeetri-
lise marsi järele olime varsti kohal — ühes
talus Savioja kaldal. Teispool oja, talu vas-
tas, paistis mõnesaja sammu kaugusel vana
kivimüüridega kõrtsihoone, kust lubasime
õhtul minna „külmarohtu“ otsima. Koht ei
olnud soodne, kuid tuli leppida.

Olin arvamisel, et olen siia „niisama“
kaasa tulnud ja et tõkke ülemaks jääb kas
S. või K., kes mõlemad olid minust vana-
mad, esimene päälegi mu end. kooliõpetaja.
Ent vahipostide väljapanekul selgus oota-
matult, et valvetõkke ülemaks olevat nimelt
— mina. Koguni valitud oma „alluvate“
poolt. Kas pole kukerpall? Valimine sün-
dinud sel hetkel, kui ma seisatasin mõne
sammu teistest eemal oja sillal, et ltn. U. hi-
nokliga silmitseda vaenlase suunas. Ltn. U.
oli küsinud S. ja K. käest, kumb neist jääb
ülemaks, aga nad vastanud, et mina jäävat.
Sellega oligi otsustatud: S. ja K. — postiva-
nemad ja mina — „sastaava“ ülem. Olek-
sin küll meelsasti ära ütelnud, ent „järje-
kord“ oli jõudnud minuni ja mul polnud
enam kellelegi veeretada. Üks meist peab
niikuinii olema ülem ja teised alluvad, mui-
du pole sõjaväelist korda. Ega polnud ju
meist keegi veel saanud avaldada oma või-
meid lahinguolukorras. Homme võime oma
osad vahetada.

Nii siis — olin valitud ülemus! Ega mul,
tõtt rääkides, polnud küll põrmugi ülemuse
kalduvusi (iseäranis oma lugupeetud kooli-
õpetaja suhtes), ega lahingujuhi vaimu.
Päälegi kumise veel kõrvus enamlaste suust
aasta eest kuulnud verejänulisi ähvardusi üle-
mate aadressil. Niisama paelus mind veel
mälestus neist õudsetest elamustest, mis mul-
le sai osaks 1917. a. novembri alul Moskvast
läbisõidul, kui jänese kombel peatsin oma
elunatukese tagaajavate „seltsimeeste“ käest.
Lõppeks ei olnud närvekarastavalt mõjunud
ka põgenemine „mässulisena“ Võru võimu-
meeste-enamlaste eest 22. veebr. 1918. a.

Nüüd on aga õnneks olukord hoopis
teine: need „seltsimehed“ seal Karksi pool
on ühte viisi avalikud verivaenlased mulle
kui mu alluvatele. Teadsime kõik ilma
kaskimata, mis on meil siin teha. Kogu val-
vetõke koosnes õieti sõbralikust perekon-
nast, kes ühel nõul asunud „tükitööle“: S. oli
mu õpetaja, K. — oma kihelkonna mees,
kaitseliitlased — head koolivennad. Üldse
— hästivalitud kamp oma mehi. Nii pol-
nudki oluliseks tähtsuseks, kes meist on vor-
milikult ülemaks.

Päev möödus rahulikult. Pärast lõunat
(kella 4 paiku) aga nägime Polli poolt maan-
teed mööda meile lähenevat kaheksamehe-

list tiblade salka. Nende hooletust lonkimisest oli meile selge, et nendel ei ole aimu meie siinolekust ja nad võivad tulla meile päris „sülle“. Neid oli 8 meest, meid — 12 (2 sõdurit oli saadetud sideks vasakul asuva meie kompani juurde). Sellega oleks meil tiblade kinnipüüdmine väga hõlpus. Kannatust! Mitte ennast näidata! Olime hoonete nurkade taga peidus, ootamas nende möödumist kõrtsist, et siis järsku hüpata lagedale ja hõigata: „stoi!“ Olin keset õue örrepinu taga ja võisin õrte vahelt jälgida ära nende liigutust. Vaevalt saabusid nad kõrtsi ette, kui järsku jäid seisatama ja, nagu nõelast torgatud, hüppasid kõrtsi sisse müsse. Kuna nad meid ei saanud märgata, siis oli kindel, et kõrtsi elanikkudes leidis nendemeelne isik, kes ilma küsimata luges oma kohuseks neid hoiatada meie lähedalolekust. Mõne minuti pärast kihutas kõrtsi kuurivärvast välja reekoorem tibladega — Polli poole. Vaat kus lops — koguni hobune seis eeterakendatult nende lõbusõiduks! Nüüd polnud enam midagi oodata. „Poisid, tuld!“ Ja peaaegu kogupauguna raksasid meie püssid ree suunas. Toredasti mõjus. Vägukiirusel pudenes koorem reelt maha teele, kuna hobune ühe mehega jätkas metsikut lõhikumist Polli poole. Mahapudenenud „koorem“ hakkas kõrtsi kivimüüride vahele ja hakkas meile vastu laskma. Meil tuli aga laskmine omaltpoolt varsti katkestada, sest igalühel oli olemas ainult umbes neli pakki padruneid (60 tükki) ja kõiki padruneid ei tohtinud ära raisata. Vahepeal hämardus ilm ka niivõrt, et üksikuid punaseid oli raske näha. Kui nende paugutamise hõredamaks jäi, siis tõmbasime paar kogupauku kõrtsi suunas, et punastel pimeduse varjul põgenemine oleks aupaklikum. Varsti läksid vabatahtlikult kolm kaitseliitlast (vist August T., Eduard M. ja Voldeemar K.) ühes lipnik Kõga kõrtsi juurde vaatama, „kuidas punaste käsi käib“. Kõrtsi juures põllul leidsid nad kaks punaste surnukeha, kelle leurest nad tõid kaasa kolm püssi, ühe hiiglasuure põueoda (või täägi?), mõnisada padrunit, seljakotid, toidukraami ja mitmesugust kribu-krabu. Pärast käis veel teine salk kaitseliitlasi otsimas, kas ei leidu veel nii rikkaid surnukehi. Need olid leidnud kõrtsi taga mõnikümmend sammu Polli pool veel neljanda püssi, mis sinna oli pudenenud kindlasti nende meeste näpust, kes meiega tulevahetust pidasid ja pimedas jalga lasid. Kõrtsi ümbruses oli leitud lumel palju verejälgi, mis oli tõestuseks, et peale nende kahe langenu oli veel mõnigi saanud meie käest ärateenitud „põõna“. Oli

leitud langenutel seljas korralikud uued rõivad ja peetud aru, kas mitte võtta mõnelt midagi oma närude asemele, kuid jäetud rõivad puutumata, leides, et surnutelt rõivaste riisumine oleks metsik tegu. Nii inimlikud olime! Surnud olid saanud oma osa kätte, nähtavasti meie esimestest paukudest reelolles, sest nende püssõontes ei leidunud laskmise tunnuseid, kuna kahest teisest leitud püssist olime küll äsja saanud tuld.

Tulevahetuse lõppedes kerkis meie keskel elav lahingumuljete arutlemine. Kogu meie „pere“, väljaarvatud lipn. S., oli täna esimest korda lahingus. Tuletasin meelde ka oma teoreetilisi „teadmisi“ esimese lahingu mõjust inimesele. Nimelt seletas mulle noorsõduri põlves (vene väes 1916. a.) mu esimene jaoülem junker M., et sõjaväljal lahingus ei oleval esialul muud selget tunnet, kui võitmatu tung kükitama minna (strašno sr-tj hootšetsja“). Tähendan vahele, et praegu teenivad Tallinna garnisonis major Johan V. ja leitnant Samuel R., kes tol ajal ka teenisid noorsõduritena minuga ühes jaos ja me pidime võtma junker M. seletusi autoriteetsena. Savioja lahing aga tühistas selle teooria, sest meie hulgas polnud ühelgi tunda kõhu lahtisust.

Enamfased aga osutasid sel õöl siiski pehremesteks meie õõrahu üle ja teostasid seda nende omase häbemata tulistamisega. Oli möödunud eelmisest tulevahetusest kolm-neli tundi, kui tuln posti revideerimiselt tuppa ja hakkasin tagatoas saapaid ja last võtma, et vahetada sokke, mis katkiste saabaste tõttu olid jalas muutunud päris märjaks.

Eestoas norskas paar kaitseliitlast põrandal ja mõned nokitsesid oma taskuraamatute kallal. Hetkel, kui olin parajasti suure piigutusega jõudnud maha sikutada ühe saapa, algas järsku kuulipilduja pragin Polli mõisa poolt meie talu pihta. Varsti kõlas paar justkui kirvelööki vastu eluhoone seinapalle, kus sees olin. Ahviikirusega pressisin jala tagasi saapasse, haarasin püssi ja tormasin uksest välja, estoast läbi, kust teised juba olid õue jooksnud ja vastulaskmist alanud.

Punased tulistasid kuulipildujast ja püssidest, kuid oli tunda, et nad lasevad nii kõragele, et kannatada said esialul vaid hoonete katused ja kelbad. Mõne minuti pärast aga avati püssituli meie pihta ka Karksi poolt põõsastikust. Need viimati ilmsikstulnud laskjad olid hästi lähemal ja lasid ka madalamale. Lpn. K. löi kuul palitu hõlma alumisest äärest läbi ja ka mul särtsatasid karvad lambanahksel „papaahal“. Nii siis oli

küllalt tabamusi. Kuna punastel oli võimalik suunata tuld meie taluhoonete kogu pihta, siis pimeduse pärast polnud meil aimu nende õigest asukohast ja tuli vastu sumvida vaid „kobina peale“. Esimese laskmise järele toodi Mornast padruneid juure ja nüüd oli igamees varustatud hoopis rikkalikuma laskemoona tagavaraga, kui hommikul. Paarkümmend minutit kestis laskmine. Siis jooksis üks kaitseliitlane, kelle positsioon oli haoriida taga, minu juurde lauda nurga taha teatama, et tal padrunid otsas. Varsti tuli teine, siis kolmas. Laenasin esimesele omast taskust paki ja hoiatasin, et ta laseks ainult siis, kui näeb vaenlast. Teistel kahel käskisin välgukiirusega joosta Mornasse ja tuua rohkem padruneid. Samal ajal, kui nad kahekesi panid lippama Morna poole, kuulsin meie paremal tiival, elumaja juures lipn. K. ärritatud kirumist: „Kuhu te jooksete? tagasi oma kohale!“ Kohe hõikas K. mulle, et minu saadetutele lipanud järele veel kolm poissi, öeldes, et ka nendel padrunid otsas. Seni kui meie omavahel jagelesime, vaikis ka oja ääres sauna juures laskmine ja oli märgata, et ka sealt olid laskurid sääred teinud.

Meie laskmine vaikis hoopis hetkeks ja sellest olid enamlased nähtavasti teinud järelduse, et tee on vaba, ja tormasid põdsastikust vastiku „hurraa!“ lõugamisega meie poole. Kaitseliitlane, kellele olin äsja padruneid laenanud, hüppas haoriida juurest üles, viskas püssi maha, hakkas valju nutuhäälega karjuma: „appi, appi! tulevad!“ ja kadus Morna poole, lipates tagasivaatamata nii väledasti kui jalad võtsid. Ei kuulnudki ta enam lipn. S. tõrelemist, et püssi ei tohi maha jätta. S. haaras mahavisatud püssi oma kätte ja mu hüüdega: „Mornassel!“ hakkasime kõik, kes veel sinna jäänud, lippama lumist põldu mööda vastu mäge Morna poole. Polnudki meid järele jäänud rohkem kui neli hinge: lipn. S., lipn. K., üks koolipoiss ja mina. See oli sünge võidujooks, kus igaühel vast mõlkus meele mõte: jõuaksin ometi oma meeste juurde enne, kui mõni vaenlase kuul pihta juhtub! Mõnesaja samm pingutava jooksu järele oli mul hing kinni ja ma suutsin liikuda vaid aeglaste sammudega. Ka kaaslastel ei näinud olevat olukord roosilisem. Olime kõik jooksu pingutusest nii tõlpinud ja ametis iseendiga, et ühtegi sõna ei vahetanud teineteisega, välja arvatud: „ärge mind maha jätke, kui haavata saan!“

Tiblad saabusid varsti meie asukohta ja

saatsid sealt meile tagantjärele aupauke, mis aga vaikisid selleks ajaks, kui jõudsime Mornasse, kus kõik olid juba väljas ahelikus, et vastu võtta tiblasid, kui nad meile järele tulevad. Oligi Mornas juba „oma silmaga nägijate“ teateid, et osa sastaavasolijaid olevat surma saanud ja osa vangi sattunud. Need pidimegi siis just meie neljakesi olema! Nii pea kui saabusime oma meeste aheliku ette nii lähedale, et meid näha võidi, siis kõlas pimedusest kapten Johannes S. hele vihane hää: „Kes kurat seal laaberdab? Seis, muidu avan tule!“ Jäime kolmekesi kohe tulpadena seisma, et selgitada, et me ikka ei ole vaenlase luurajad. Kuid lipnik K. ei teinud hoiatusest väljagi, vaid hõikas veel heledama häälega vastu: „pista p...se oma tuli!“ ja jätkas oma tavalise rahuga edasisammumist. Varsti oli selge, et valvetõke oli tagasi täies koosseisus.

Umbes tund aega oodatud, saadeti luuresalk lipnik Paul H. juhatusel vaatama, kas enamlased on jäänud tallu. Läksin ka kaasa, sest mul jäid ju tahatuppa põrandale tuluuued sokid ja kindad. Tiblad olid talust läinud, kuid ära viinud ka mu sokid ja kindad.

Öösel ei pandudki enam Savioja kaldale valvetõket, sest koht oli oru sopis, kust ei saanud vaenlast näha enne, kui ta oli juba päris nina alla roninud. Selleasemel leidis aga Morna tuuliku juurest suurepärase väljavaade vaenlase poole ja sinna asetatigi tõke. Käisin järgmisel päeval ka sealset posti revideerimas.

Savioja lahingut „taganemisega“ lõpetades olin alul väga rõhutatud meeleolus, uskudes, et olin tõesti põgenenud käputäie vaenlaste eest ilma põhjusega. Ent mõne tunni pärast hakkasin harjuma mõttega, et ikkagi ei olnud põhjust jääda sinna ilma padruniteta ootama, kuni vastane tuleb ja su paarikümne sammu kauguselt maha põmmutab.

Järgmisel õhtul käisime aga suurema salgaga Karksi all tibladele säru tegemas, palju efektsemat, kui ta eelmisel õhtul meile tegi. Meiepoolne kõhklemine ja rammetus oli kadunud. Avasime ise omale võiduvärvad ja sammusime terve aasta võiduteed, kuigi okkalist teed, kuni kodumaa lõplikult pidi vabaks saama.

Nii oli kulunud ära umbes poolteist kuud sellest ajast, kui kodust sõttaminekuks välja astusin, enne kui saabusin alles „päris sõtta“, s. o. rinnutsi vaenlasega vastamisi lõin oma esimese lahingu Vabadusesõjas. Ts.

Kaitseväe elu.

Tagavaraväe ohvitseride õppused Kalevi üks. jalaväe pataljonis 25. ja 26. juunil s. a.

25. ja 26. juunil s. a. toimusid Kalevi pataljoni juures tagavaraväe ohvitseride õppused. Kaks päeva olid tagavaraväe ohvitserid, kes enamikus pikemat aega eemal olnud tegelikust kaitseväe elust ja tegevusest, innuga süvendamas oma teadmisi ja elustamas sidemeid kaasvõitlejaiga tegevväest. Üha arenev sõjateadus ja tegevus nõuab tagavaraväe ohvitseridelt järjekindlat tööd

Kolonel Vende avakõne järele algas õppetöö, mis kestis lõunani.

Lõunasöögi järele esitati tagavaraväelasi diviisiülemale kindral Jonsonile, mille järele kuulati kindrali ettekannet ohvitseride ülesandeist tagavaraväes olekul. Diviisiülem rõhutas tagavaraväe ohvitseride kui juhtide ülesannete suurt tähtsust ja hea sõjalise ettevalmistuse vajadust ning nende kontakti pidevuse tähtsust tegevväe ohvitserkonnaga. Ühtlasi näitas ta ka tagavaraväe ohvitseridele enda täiendamise võimalusi.

Sellele järgnes sõit Järvele, kus lahene

Kalevi pataljoni tagavaraväe ohvitserid ühes tegevväe ohvitseridega.

sõjaasjanduse alal, et nad koos tegevväe ohvitseridega suudaksid moodustada ühtlase tasemel seisva kaitseväe juhtkonna. Eraelus elukutselt kirju pere liitus neil päevil ühiste küsimuste taotlemisel jälle kord ühtlaseks „sõduripereks“, kellel argielu küsimused vahetatud kaitseväeliste õppuste vastu. See side ja vaim, mis neist õppustest osavõtjaid ühendanud Vabadusesõjas külgkülje kõrval võideldes, heljus uuesti elustades ja tiivustades kõiki mõnepäevasest tööst ja tegevusest ammutama nii palju kui võimalik.

25. juuni hommikul enne tegelikku tööle asumist tervitas kokkutulnud pataljoniülem kolonel Vende, kes, märkides õppuse sihte ja tähtsust, tervitas tagavaraväelasi ja soovis tööks parimat edu.

dati taktikaline ülesanne kompani piires diviisi staabiülemale juhatusel.

Taktikalise ülesande lahendamiseks võeti osa suure huvi ja innuga ning püüti hoolvasti omandada vajalikke teadmisi.

Taktikalise ülesande lõpetanud diviisi staabiülem kolonel Parv tegi lühida kokkuvõtte tehtud tööst ning tänas tagavaraväelasi nende poolt ülesnäidatud hoolsuse eest.

Esimene tööpäev oli läbi.

Järgneva päeva ennelõunane aeg kasutati peamiselt mobilisatsiooni alaga tutvumiseks.

Lõunavaheajal koguneti ühisele Kalevi pataljoni ohvitseridekogu erakorralisele üldkoosolekule. Koosolekut juhatas ohvitseridekogu auesimees kolonel Vende. Koosoleku ajal mälestati püstitõusmisega elust lahkunud suurt Eesti väejuhti ja Landes

vääri purustajat kindral Põdderit, mille järelle asuti tagavaraväe ja tegevväe ohvitserkonna ühiste päevaküsimuste arutamisele. Koosolekust osavõtjad rõhutasid üksmeelselt tagavaraväe ja tegevväe ohvitseride omavahelise lähema kontakti loomise, samuti tagavaraväelaste ja väeosa pidevama sideme ja lähenemise vajadust. Sellise kontakti ja omavahelise sõbruse ning ühistunde süvendamise võimalustena leiti väeosa pidulikkude sündmuste ja tähtpäevade pühitsemist ühiselt, millised kokkupuuted kahtlemata suudavad tagavara- ja tegevväelasi üksteisele lähendada ning ühistunde süvendada. Kaitseväeliste teadmiste ja oskuste omandamise ja värskendamise võimalustena arvati otstarbekohaseks ka tagavaraväe ohvitseride osavõtt võimalust mööda väeosas korraldatavatest loengust, suurimaist taktikalist õppust j.n.e.

Kuna Kalevi üksik jalaväepataljon tihe kontaktis on kaitseliidu Kalevi malevkonnaga ja selle malevkonna kaitseliitlasil on sageli kokkupuuteid ja läbikäimist Kalevi pataljoniga, siis soovitati tagavaraväelasil, kes veel kaitseliidus tegevad pole, astuda kaitseliidu Kalevi malevkonda. Tagavaraväelaste hulgast väljendati veel soovi, et neil võimaldataks vahetevahel üksikult väeossa tulla ja siin harilikkudest õppustest osa võtta. Pataljoniülem leidis selle soovivalduse väga tervitatava olevat ning tähendas, et iga tagavaraväelane alati pataljonis on oodatud külaline.

Koosoleku lõpul võeti tagavaraväe ohvitserid pataljoni ohvitseridekogu toetajateks liikmeteks.

Peale lõunat tutvustati tagavaraväe ohvitseride pikemaajaliste kordamisõppuste kavaga ja meie uemate eeskinjade põhimõtetega.

Kuna lühikene aeg ei võimaldanud tagavaraväelastele anda kõike vajalisi teadmisi ja oskusi, siis anti neile peamiselt taktika alalt rida ülesandeid kaasa, mida soovitati täita reservis olles vabal ajal.

Ühtlasi soovitati, et tagavaraväe ohvitserid jälgiksid ajakirja „Sõduri“ veergudel ilmuvaid taktikalisi ülesandeid ja nende lahendusi.

Nende küsimuste harutelu järgi oli jõudnud õppuste teise tööpäevaga lõpule. Nüüd järgnes Kopli kinos sõjateaduslike filmide vaatamine.

Õhtul oli pataljoni kasinos omavaheline koosviibimine, millest osa võtsid kõik pataljoni tegev- ja tagavaraväe ohvitserid ning mis kujunes südamlikuks ja sõbralikuks ühiskoosviibimiseks, andes tehtud töö-

päevile üleva lõpu. Koosviibimisel viibis aukülalisena diviisiülem kindral Jonson, kes avaldas tagavaraväe ohvitseridele tänu tehtud hoolsa töö eest, tundes heameelt ohvitserkonna ühismeele ja sõbraliku koostöö üle, — seekordne kokkupuude on järjekordselt tõenduseks, et vabadusesõjaaegne vaim kõigis edasi elab, mis on kindlustus, et võime julgesti tulevikku vaadata.

Tagavaraväe ohvitserid omalt poolt tänasid diviisi, pataljoniülemat ja kaadrit hea õpetuse ja vastutulelikkuse eest. Avaldati lootust, et edaspidi, juba lähemal aastail, õppused korduksid ja võimalikult juba pikemaajalised, et areneva sõjateadusega ja tehnikaga täiuslikumalt tutvuneda.

Heas meeleolus viibiti koos kaua ja lahkumisel öeldi nägemiseni lähemas tulevikus.

O. H.

Kaitseminister Merelaevastiku Divisjonis.

Kamin Kerem ja laeva komandier kaptenleitn. Gildeman mr. „Vambola“ peasillal.

12. augustil viibis Kaitseminister Kerem ühes kindral Lill'i, kindr. Tõrvand'i ja merejõudude juhataja kt. m. kpt. Grenziga merelaevastiku divisjonis, et jälgida laevastiku õppusi.

Sõideti divisjoni juhtlaeval mr. „Vambola“ merele, kus teostati suurtüki laskmist, miinide veeskmist, allveepommi plahvatusi, suitsukatteid ja muid õppusi.

Mälestusaktus Paldiski surnuaial.

Laagris viibivate Tapa soomusronglaste algatusel ja juhtimisel korraldati pühapäeval, 14. aug. s. a. Paldiski surnuaial mälestusaktus Vabadusesõjas langenuile. Mälestusaktusest võttis osa soomusrongi meeskond, kohalik kaitseliit, kodukaitse, tule- ja ümbruskonna elanikke. Soomusronglaste hoolet olid langenuite haud kaunistatud ja seatud korda haudade ümbrus.

Mälestusaktus algas jumalateenistusega noorelt pastorilt Thomson'ilt, millele järgnes päevakohane kõne soomusrongi ülemalt. Langenuite haudadele asetati pärgi soomusronglaste ja kõikide aktusest osavõtjate organisatsioonide poolt.

Aktusest jäi osavõtjaille ilus ning ülev mälestus. Avaldati soovi, et seesuguste mälestusaktuste korraldamine muutuks traditsiooniliseks — korduks igal suvel soomusrongi laagris viibimise puhul.

Asjaolu, et aktusel esineja noor pastor polnud veel suutnud eesti keelt (eriti „väljarääkimist“) põhjalikult ära õppida, ei leidnud siin eriti imestamist, sest Paldiski eesti kogudus olevat harjunud jumalasõna veelgi puudulikumas keeles kuulma.

Paldiski sumuaiale on ligistikkude maetud neli Vabadusesõjas langenud: Voldemar Vilman; langenud Orava all, Balder Tomasberg — langenud Sarino küla all, Voldemar Tihane — langenud Orava all ja Alfred Jaago.

Langenute vanemad ja omaksed olid pisarateni liigutatud, et vabaduse eest langenud pole unustatud.

On tänuväärne kui korraldatakse rahvusriiklikus vaimus ilusaid aktusi. Nende rahvuslike kokkutulekute algatus ja üldkorraldamine tuleb tarviduse korral kaitseväge osadel oma asukoha lähemas piirkonnas enda peale võtta.

Meie iseseisvuse eest võitlejate ja langenute mälestus tuleb hoida kõrge au sees.

—i.

Soodustusi ohvitseride keskkogu liikmetele.

Ohvitseride keskkogu juhatus on pidanud läbirääkimisi teater „Estonia“ ja Tallinna esietenduskinode juhatustega hinnaalandusega pääsmete saamiseks ohvitseride keskkogu tegevliikmetele ühes abikaasadega.

Läbirääkimiste tulemusena V.O.K. tegev-

liikmetel ühes abikaasadega on võimaldatud järgmised soodustused:

1) Teatri selts „Estonia“ juhatusega saavutatud kokkuleppe põhjal võimaldatakse ka käesoleval hooajal 25% hinnaalandusega pääsmete saamine teater „Estonias“ kõigil harilikuhinnalistel etendustel kõigil kohtadel. Hinnaalandust ei anta muusikalistel esietendustel, võõrusetendustel ja alandatud hinnaga etendustel. Sealjuures on selts „Estonia“ juhatuse poolt üles seatud tingimus, et soodustuse kasutajaid ühe kuu jooksul oleks vähemalt 200.

Hinnaalandusega pääsmete saamiseks tuleb teatri kassasse ära anda vastav kontramark ning ühtlasi esitada kaitseväelase hinnaalandusega sõidu tunnistus ja abikaasa alalise külalise kaart. Pileti kontrollijale tuleks ühes pääsmega samuti esitada tunnistus või kaart.

Kontramargid on saadaval keskkogu majavanema juures.

2) Kino „Capitol“, Viru t. 11, võimaldab soodustusena pääsu pörandapiletitega üks aste kõrgemasse platsi (näiteks: 1. koha piletiga (65 sn.) — rõdule, 2. koha piletiga (60 sn.) — 1. kohale j.n.e.). Soodustus on maksev kõigil etendustel.

3) Kino „Modern“, S. Tartu maantee 4a, võimaldab soodustuspääsmete saamist: alla saali — 40 sendiga ja rõdule — 55 sendiga. Soodustus ei ole maksev pühapäevastel etendustel peale kl. 1600.

4) Kino „Uus Rekord“, Viru t. 4, võimaldab hinnaalandusega pääsu rõdule. Soodustushinnaks on 40 senti rõdupileti eest. Soodustus ei ole maksev filmi esietendustel, laupäevadel, pühapäevadel ja pühadel.

Arusaamatuste vältimiseks pääsmete lunastamisel ja kontrollimisel kinodes on soovitatav kaitseväelase hinnaalandusega sõidu- tunnistuse esitamine. A. L.

Tartu üliõpilaste ja ohvitseride vahekorra 100 aastat tagasi.

Kui Vene-Prantsuse sõja ajal 1812. a. Peterburi vabatahtlikkudest vormeeritud kasakate polk („volonternõi kazatši barona Bode polk“) rindele sõites peatus Tartus, siis kohapealne saksa seltskond 10. novembril korraldas polgu ülema ja ohvitserkonna auks Bürgermusses balli, millest osa võttis ka hulk üliõpilasi ja ametnikke. Kui aga poloneesi ajal ohvitserid astusid tantsijate ringi, siis üliõpilane Kienitz ja kantseleiametnik Tachel lahkusid tantsijate ringist; nende eeskujul tegid sedasama ka teised üliõpilased ja isegi daamid keeldusid tantsimast ohvitseridega. Ametlik juurdlus leidis, et üliõpilased oma ülesastumisega on haavanud

vene sõjaväelasi. Üliõpilased omalt poolt selatasid, et ohvitserid etiketi vastaselt on eesseisvaid üliõpilasi reast välja tõrjunud ja „alus- tasid tantsu alt, kuna see oli avatud juba ültal“, milline läbimurd oli nii vastumeelt daamidele, et viimased ei soovinud üldse tantsida. Mõlemilt poolt esineti kaebusega Bürgermusses vanemale Kieseritzky'le. Viimane tutvustas ohvitseri „maksvate määrustega“ ja ei teinud vähematki märkust üliõpilastele. Siis haavatud ohvitserid lahkusid tantsusaalist ja kavatsesid täitsa ära minna, kuid balli korraldajatel õnnestus siiski meelitada neid Bürgermusses ülemistesse tubadesse, kus ootas külalisi rikkalik

õhtusöök. Pärast einetamist külalised lahkusid. Trepil kohtas üliõpilane Kienitz leitnant Schvan'i ja andis sellele kõrvakiilu, aga sai ka ise lüüa ohvitserilt. Tekkis kakelus, millest võttis osa veel üliõpilane Raupach ja leitnant Vietinghoff. Hiljem üliõpilased seletasid, et ohvitserid peksnud neid piitsade ja mõõkadega. Ärevus linnas oli suur; levisid kuulujutud, et üliõpilased kavatsevad ohvitseri läbi peksta. Polguülem Bohde tegi korralduse polgu arstil läbipekstud üliõpilasi järele vaadata, kuid viimased toorelt ja teravalt keeldusid seda lubamast. Asi ulatas otsaga hariduseministrini ja keisrini, kes kindralkuberner Paulucci'le tegi ülesandeks toime panna juurdus ja mõista kohus süüdlaste üle „seaduste põhjal ilma vähe-magi pehmenuseteta“. Sõjakohus mõistis kõik süüdlased kolmeks kuuks aresti. Paulucci kin-nitas kohtuotsuse ohvitseride ja kantsleiamet-niku suhtes. Mis puutub aga üliõpilastesse, siis „austades ülikoolile antud eesõigusi“ tegi ettepaneku hariduseministrile Razumovski'le „talitada süüdlastega oma äranägemist mööda“. 13. juulil 1813. a. minister kirjutas Tartu õppe-konna kuraatorile: „üliõpilased Kienitz ja Rau-pach võtta vahi alla neljaks nädalaks ja pidada esimesed kolm päeva veel ja leival“. Huvitav, et samal ajal ülikooli nõukogu rektor Parrot'i (Aleksander I sõbra) juhatusel otsustas paluda hariduseministrilt ette kanda keisrile, et „Tema Keiserlik Majesteet avaldagu headmeelt siin

õppivatele noortele selle heakorra eest, mis nad käesoleval juhul on üles näidanud“, sest et linnast lahkunud ohvitseridelt ei saa nõuda kiiret rahuldust haavatud üliõpilastele. See avaldis aga lükati tagasi, sest Paulucci osu-tus vene huvide kaitsjaks ja avaldas hoopis teistsugu vaateid Tartu ülikoolile ja seal valit-sevale korrale. „Ma kardan põhjendatult — kirjutab tema sõja- ja hariduseministrile — et selles õppeasutises pesitseb uskmatus, sõna-kuulmatuse ja liiderlikkuse vaim, milline saksa ülikoolidest on levinud üle kogu Saksamaa... Tema kasvandikud näitavad üles põlastust kõige auväärilisema sõjaväelaste seisuse vastu, riku-vad seltskondlikku heakorda ja ei alistu see-duslikule võimule.“ Edasi juhib Paulucci tähe-lepanu sellele, et Tartu üliõpilased ei valitse sugugi vene keelt. „Saades ettekirjutise saata sõjaväkke 20 noortmeest, kes tunneksid vene ja saksa keelt, ma lootsin leida neid Tartu üliõpilaskonnas, kuid äärmise imestusega ja kurvastusega nägin, et ükski neist ei osanud vene keelt, ehkki ülikoolis on vene keele pro-fessori olemas. Kas ei tõesta säärane põlas-tus vene keele suhtes, et Tartu üliõpilastes kasvatatakse Venele võõrast elementi?“

(See vahejuhtum on võetud raamatust: S. N. Sivitsky, Otečestvennaja voina v pribaltiiskom kraje. Riias, 1912, lhk. 184—186).

V. Orav.

Ametlik osa.

Käskiri kaitsevägedele nr. 4276.

Tallinnas, 23. augustil 1932. a.

§ 1.

Vabariigi valitsuse otsusega 19. augustist s. a. on ülendatud järgmised Sõjakooli õppekursuse lõpetanud kadetid noorem-leitnantideks, arvates 29. augustist 1932. a.

I. JALAVÄE ALAL.

a) Hästi lõpetanud, vanusega 29. aug. 1931. a.:

	Lõpu kesk-mine nr. kõigis aineis	Eriala Riviala	
Prt. veltv. Märt Kull . . .	9,92	11,00	12
V. prt. kdt. Elmar Lang . . .	10,72	11,67	12
N. prt. kdt. August Martin . . .	9,92	11,00	12
N. prt. kdt. Johannes Kruut . . .	9,88	11,00	11
Kadett E. F. Raimtaal . . .	10,68	11,17	11
„ Boris Thar . . .	10,28	11,00	11

b) Rahuldavalt lõpetanud, vanusega 29. augustist 1932. a.:

N. prt. kdt. Ferdinand Vällner . . .	9,52	9,67	10
Kadett Aleks. Ristkokk . . .	10,20	10,17	11
„ O. V. Libek . . .	9,92	10,83	10
„ A. E. Kuuse . . .	9,88	10,17	12
„ Paul Piirisild . . .	9,84	9,50	10
„ Oskar Pöder . . .	9,72	10,00	12
„ Jaan Kapaun . . .	9,72	10,00	11
„ Leopold Sallo . . .	9,68	10,67	11
„ R. H. Tanverk . . .	9,64	10,17	10
„ Elmar Kirtsi . . .	9,56	9,17	10
„ Harald Teder . . .	9,52	10,17	10

Lõpu kesk-mine nr. Eriala Riviala kõigis aineis

Kadett Heinrich Uukkivi . . .	9,48	10,67	11
„ Leonh.-Arvi Erik . . .	9,44	10,50	10
„ Eduard Rästas . . .	9,12	10,17	10
Tgv. lipnik Martin Reitav . . .	8,84	9,67	10
Kadett L. V. Salmann . . .	8,72	9,67	10

II. SUURTUKIVÄE ALAL.

a) Hästi lõpetanud, vanusega 29. aug. 1931. a.:

Prt. veltv. Harry Lessel . . .	10,42	11,44	12
V. prt. kdt. E. (Ed.) Reiman . . .	10,17	11,00	12
N. prt. kdt. Ferdinand Vösu . . .	9,88	11,11	12
Kadett Karl Aland . . .	10,00	11,00	11

b) Rahuldavalt lõpetanud, vanusega 29. augustist 1932. a.:

V. prt. kdt. E. J. Steinbärk . . .	9,04	9,33	11
Kadett Johannes Jürison . . .	10,21	10,22	10
„ Viktor Noorkukk . . .	10,04	10,78	11
„ Harry Meenson . . .	9,58	10,00	9
„ Jaan Schütz . . .	9,46	9,22	10
„ Adolph Lõhmus . . .	9,46	9,22	9
„ Leonhard Porila . . .	9,33	9,22	11
„ Arnold Kullam . . .	8,79	9,89	10

§ 2.

§ 1 loetletud ohvitserid määran teenis-tusse, arvates 29. augustist s. a., järgmiselt:

1. jalaväerügementi.

- Noorleitn. Johannes Kruut.
- „ „ Ernst-Friedrich Raimtaal.
- „ „ Oskar-Voldemar Libek.

4. Noor. leitn. Aleksander-Eduard Kuuse.
5. " " Oskar Pöder.
6. " " Rudolf-Heinrich Tanverk.
7. " " Elmar Kirtsi.
8. " " Heinrich Uukkivi.

7. jalaväerügementi:

1. Noor. leitn. Aleksander Ristkõkk.
2. " " Jaan Kapaun.
3. " " Leopold Sallo.
4. " " Harald Teder.
5. " " Leonhard-Arvi Erik.
6. " " Eduard Rästas.
7. " " Martin Reitav.
8. " " Leopold-Voldemar Salmann.

1. soomusrongirügementi.

1. Noor. leitn. Elmar Lang.
2. " " Johannes Jürison.
3. " " Adolph Lõhmus.

2. soomusrongirügementi.

1. Noor. leitn. Märt Kull.
2. " " Ferdinand Vallner.

Ratsarügementi:

1. Noor. leitn. August Märtn.
2. " " Boris Thar.
3. " " Paul Piirisild.

1. suurtükiväegruppi:

1. Noor. leitn. Evald-Johannes Steinbärk.
2. " " Viktor Noorkukk.
3. " " Jaan Schütz.

3. suurtükiväegruppi:

1. Noor. leitn. Harry Lessel.
2. " " Ferdinand Võsu.
3. " " Karl Aland.
4. " " Arnodd Kullam.

Õhukaitse suurtükiväegruppi:

1. Noor. leitn. Eugen (Eduard) Reiman.

Aegnasaare komandantuuri:

1. Noor. leitn. Leonhard Porila.

Suuropi komandantuuri:

1. Noor. leitn. Harry Meenson.

P. Lill,
Kindralmajor,
Kaitseministri eest.

Sõjakirjandus.

LATVIJA.

MILITARAIS APSKATS Nr. 3 — 1932.

„Vanade lätlaste kangelaslikud võitlused.“ Kui sakslased 12. sajandil tungisid Baltimaale, eesmärgiga levitada siin katoliku usku, läti suguharud, nendest tähtsamad zengallased, kellel puudus üksmeel, kiirelt liitusid sissetungijatega, mis väikearvulisele piiskoppide sõjaväele oli suureks toeks. Ristiusu ja ühes sellega ka piiskoppide võimu levitamine ning Püha Maarja riigi loomine ei teostunud mitte niivõrt sõjalise jõu abil, kui piiskoppide osava poliitika tõttu vabatahtlikul ühinemise põhimõttel. Uues riigis lätlased lootsid saavutada teatud poliitilise eesõiguse. Olles liitunud sissetungijatega, lätlased asusid teenistusse piiskopi ja pärast ordu sõjaväkke, aidades võita kohalisi „paganaid“. Ordu sõjavägi koosnenud peamiselt Kuramaa, Zengallia ja Latgallia lätlastest, kuna ristisõjajalgi ei olevat kunagi olnud üle mõne tuhande mehe. Piiskoppide sõjaväe moodustanud: rüütlid, vasallid, piiskopi sulased, kodanikud (civis) ja vastristitud lätlased. Igal kategoorial olnud oma lipp. Arvatakse, et lätlased juba piiskoppide sõjavägedes on sõdinud praeguse rahvusliku — punane-valge-punane — värvide all. Eriti suureks toeks piiskoppidele olnud Zengallia päälk Viesturs. Kui leedulased kord pööranud tagasi sõjaretkilt Eestist, tunginud Viesturs ühes piiskopi vägedega neile 1205. aastal üskküla juures kallale ja röövinud neilt ära sõjasaagi. Kui liivlased 1206. aastal asunud vaenujalale piiskoppiga, kindlustanud Viestursi abi võidu sakslastele. 1208. a. Viesturs organiseerinud suure sõjaretkke Leedusse. Piiskopp Albertil olnud voi-

malik kõiki oma vägesid saata eestlaste vastu vaid selletõttu, et olnud kindlustanud oma lõunapiiri sõbraliku Viestursi abil. Kuid sakslaste sõbrustamine lätlastega ei kestnud kuigi kaua. Kui oli murtud eestlaste vastupanu, tuli järg Viestursi kätte. Nüüd algasid zengallaste meeletlikud võitlused vabaduse eest, mis kestis 1219 kuni 1290. aastani. Alul võit kaldus lätlaste poole. Nad löid sakslasi mitmes lahingus, mis olid väga ägedad ja kus täiel määral peegeldusid läti sõduri mehisus, oskus relva käsitluses ja isamaa armastus. Kuid vaenlase ülekaalu ja läti suguharude omavahelise leppimatuse tõttu tuli ka zengallastel lõpuks alla anda.

„Sõjategevus laial rindel“ (Järg). Kaitse. Tehnilistel kaalutlustel väerind on kaitstud, kui iga meetrilaiuse rindeosa kaitseks on lastud välja 5 kuuli. Pataljon, arvesse võttes, et rk teeb minutis 500 lasku, lk 250 ja vintpüss 10 lasku, annab minutis 13.500 lasku. Seega pataljon tehnilise arvestuse põhjal suudab kaitseda 2,7 km laiuse rindeosa. Kuid määrates umbes 1/3 osa pataljonist varru, jääks rinde laiuseks 1,8 km. Kui aga tõkettule saavutamiseks kasutada rist- ja tiibtulistusi, võiks pataljon rinde laiust kaitsel suurendada kuni 3,5 kilomeetrini, mis ka ligikaudu vastab määrustikkudes ettenähtud rinde laiusele. Näiteks Poolas pataljoni kaitserinde laiuseks on nähtud ette 1,5 km, Tšehho-Slovakkias 2 km ja N.-Venes 5 km.

Määrates esimesele kaitsejoonele 4—5 pataljoni, võiks diviisi kaitserinde laiuseks olla 14—18 km. Kuid arvesse võttes meie metsade, soode ja veekogude rikast maastikku, tuleks normaalseks kaitserindeks diviisile arvata 25—35 km. Tegelikult suudame aga sõja puhul diviisi välja panna vaid 50—80-kilomeetrilise rinde kaitseks. Nii

laiale rindele väed tulevad asetada kordonitaoliselt, missugust kaitseviisi ei peeta aga kuigi otsarbekohaseks. Meie oludes on see möödapääsmatu, ja ainult selteel võib tulla kõne alla kaitse organiseerimine laial rindel.

„Läti küttide 1916. a. kevade lahingud.“ Artiklis kõneldakse, kuidas Vene Põhja väerinna ülemjuhatus 1916. a. märtsis organiseeritud pealetungi sakslastele, eesmärgiga tõrjuda sakslasi eemale Düüna kallastelt ja saada omale paremaid positsioone. Pealetungist võtnud osa 8 läti küttide pataljoni, kes ka sakslased nende hästikindlustatud positsioonidest välja löönud. Kuid puuduliku varustuse ja vähesete ettevalmistuse tõttu ei suudetud raskelt võidetud seisukohti käes pidada.

Järgmises artiklis kõneldakse relvastuse vähendamise võimalustest. Tuues üksikasjaliku ülevaate relvastuse vähendamise konverentsi tegevusest autor kahjatsusega märgib, et relvastuse vähendamise kava ei nägevast ette mingisuguseid erandeid eriti ähvardavas seisukorras olevatele riikidele, nagu Latvija, kelle naabriks on suurriik kes ei ole Rahvaste Liidu liige, kus „komintern“ ja riigivalitsus töötavad käsikäes ja kelle määrustikkudes punaarmee ülesandeks on võitlus ülemaailmse revolutsiooni eest. Latvija ei võivat kaotada sõjaväge, sest viimase 18 aasta jooksul Latvija on olnud 6 aastat sõja tallermaaks. Küsimusele, kas võib loota Rahvaste Liidu või mõne muu abi peale, vastab autor, et võib küll loota, kuid ainult siis, kui oleme abi väärilised. Kui 1919. a. jaanuaris punakaart vallutanud Riia, liitriikide sõjalaevad Riia reidil ei olewat avanud tuld punaste pihta. Seesama kordunud ka 9. ja 10. oktoobril (Bermondi kallaletung Riiale), kuid 15. oktoobril, kui lätlased näidanud, et väärivad abi, samad sõjalaevad tõttanud lätlasi aitama. Selletõttu rahu veel kaua olewat võimalik vaid „relvade varjus“.

„Jalaväe relvad võitlemiseks vaenlase lahingumasinatega.“ Jalaväelastele tulevat selgitada, et kuigi lahingumasinad on kardetavad vaenlased, siiski jalaväelastel on võimalik edukalt oma relvadega nende vastu võidelda. Pidavat võtma reegliski, et põgenemine lahingumasina eest tähendavat surma, ainult vastupanek kuni lõpuni tagavat edu. Kuna lahingumasinad on „lühikese nägemisega“, tuleks varjamiseks igal võimalusel ära kasutada maastikku, sihtida külmavereliselt vaatelaukidesse, sealjuures mitte unustades lahingumasinatele järgnevat vaenlase jalaväge. Lahingumasinate vastasteks relvadeks jalaväel on jalaväesuurtükid, miinipildujad, tulepildujad, käsigranaadid, kuulipildujad ja vintpüssid. Artiklis antakse juhatusi loetletud relvade käsitluseks võitluses.

Järgmises artiklis kõneldakse tulebaasi ja tule-ešloni organiseerimisest pealetungil. Tulebaas moodustatakse jalaväe oma relvadega, peamiselt jalaväesuurtükide, kuulipildujate ja miinipildujatega. Tulebaasi organiseerijaks ja juhiks on patül. Tule-ešloni moodustavad pealetungivate kompanite eelrühmad, kelle ülesandeks tulebaasi toetamine. Tulebaasi ja tule-ešloni organiseerimisel tuleb hästi pidada silmas tulejuhtimise nõudeid, eriti et tule avamine oleks õigeaegne ja et tuli oleks juhitud õigesse kohta. Sama suure tähtsuse omab tule õigeaegne katkestamine.

Edasi käsitletakse küsimust, kas on otsarbekohasem organiseerida üksi-

kuid pataljone ja brigaade või rügemente ja diviise. Väikeriikides, eriti kus puuduvad head ühendusteel, on sõjaväeüksuseks tavaliselt pataljon, millesse koondatud kõik relvaliidid. Kuigi pataljonide organisatsioon osutub kallis kulukaks, tuleks siiski juba rahuajal minna üle niisugusele organisatsioonile, mis tagaks eduka tegevuse sõja puhul. Kahjatsedes tähendatakse, et mida kaugemale jäävad meist möödunud sõja-aastad, seda kindlama pinna mõnes ühiskonna kihis leiab vaade, et sõjaväe kulud olevat ebatarvilikud, et neid võivat kärpida, kuipalju aga soovitakse. Ajalugu ei anna ühtegi näidet, et mingisugune riik oleks hukkunud selle tõttu, et ta on hoolitsenud oma sõjaväe eest, kuid ajaloo leiud küll palju vastupidiseid näiteid — märgib autor.

Edasi on toodud kokkuvõte „La Revue d'infanterie“ artiklist jalaväelaste väljaõppe kohta lühiajalise teenistuse kestel, kus antakse mitmesuguseid näpunäiteid õppuste korraldamiseks.

Järgmises artiklis selgitatakse põhjuseid, miks läti kütipataljonid 1917. aastal, Vene revolutsiooni süvenemisel, läksid üle enamlaste leeri. Läti kütid vastuvõtlikuks kommunismile olevat teinud Saksa ja Vene äge propaganda.

Artiklis „Kas sõjavägede mehhaniseerimine teeb lõpu sõdadele,“ tuuakse „Deutsche Wehr“ andmetel rida kriitiseerivaid märkmeid inglise kindrali Fulleri tulevikusõja vaadete kohta.

Edasi kõneldakse kultuur-haridustöö arendamisest sõjaväes. Et sõjavägi moodustaks ühise pere, et sõjaväes hoiduks alal ühine vaim — seda ei saavutata ainult hea väljaõppega ja distsipliini nõudega, vaid järjekindla kasvatusena. Sõduri kasvatus on sõjaväejuhtide raskemaid ülesandeid. Eeskätt on tarvis võtta oma alluvate usaldus ja autoriteet. Usalduse kergema vaevaga võidab see, kel tihedam side oma alluvatega, kes püüab mõista alluvate muresid ja rõõmu, püüab luua neile head meeleolu ja võimalustmööda kergendab nende teenistuse-taskusi — valvates, et ta sealjuures ei riivaks väljaõppe ja distsipliini nõudeid. Tuleks arendada nooremate juhtide pedagoogilisi võimeid, andes neile võimalusi oma tähelepanekuid alluvate kasvatusel alal teha teatavaks ka teistele. Soovitatakse, et nooremad juhid korraldaks perioodilisi loenguid oma tähelepanekute ja saavutiste kohta, mis aitaks tõsta huvi oma kutse vastu.

Järgmises artiklis tutvustatakse lugejaid Poola uuema seisukohaga diviisi liikuva kaitse kohta, andes üksikasjalikke juhatusi kaitseriba äärejoonte moodustamiseks, sisemise organisatsiooni ja vastupealetungi organiseerimise kohta.

Edasi on toodud „La Revue d'infanterie“ andmetel ülevaade eelväe tegevusest ja side organiseerimisest eelväes ning kokkuvõte „Vojennõi Vestnik'ü“ artiklist luureteenistuse kohta jalaväes.

Ajakirja „Suurtükiasjanduse“ osas on toodud pikem kirjutis jalaväe ja suurtükiväe koostööst pealetungi lahingus.

Kõneledes õhukaitse organiseerimisest öösel (järg), peatatakse pikemalt

helgiheitjate materjalosa kirjelduse ja tegevuse juures (järgneb).

Artiklis „Ratsastamise meetod“ antakse näpunäiteid ratsasõiduks. Ratsasport edenevat väga kiirelt. Riia loodetavat tõsta põhjamaade Nitsaks. Tulevat kiirustada vastavate isikute ettevalmistusega, et ratsasõidus püsida kindlal alusel. Peaaegu kõik riigid saavad Itaaliast ja Poolas, kus ratsasõidukunst võrratult kõrge, oma esindajaid õppima. Nõutakse, et ka Läti teeks sedasama.

Järgmine artikkel käsitleb soomusauto meeskonna väljaõpet, andes näpunäiteid õppuste korraldamiseks nii ohvitseridele ja allohvitseridele, kui ka sõduritele.

„Raudteede lõhkumine lennukitelt.“ Vaenlase raudteeliini lõhkumiseks kohasemateks osutuvad 32 ja 50 kg fuggasspommid hariliku sütikuga. Kuna raudteeliin kaugemal seljataguses tavaliselt on kaitseta, soovitakse pommitamine võtta ette madallenult, et suurendada tabavuse protsenti. Otstarbekohasem muidugi oleks pommitada raudtee sildu, kuid neid on väga raske tabada. 1000 m kõrguselt pommitades 20 m pikkust silda, on tabavus kõigest 1,7%. Sildade purustamiseks tulevad võtta suuremad pommid. Betoonsildade pommitamiseks alla 250 kg raskuseid pomme tarvitada olevat asjata kulu. Erilise tähtsuse omab raudteesõlmede pommitamine. Laiema ulatuse tõttu on siin tabavus kaunis suur. Kuid tuleb hoolitseda, et pommitamist tihti korrataks, sest tekkinud rikked on tavaliselt ruttu parandatavad. Edu raudteesõlme pommitamisel saavutatakse vaid siis, kui pealetungija käsutuses on suuremad õhujõud, vähemalt 2—3 eskadrilli.

„Õhudesandid.“ Õhudesante „panakse maha“ kas langevarjude abil või lennuki maandumisel. Juba Maaõhujõu õige tihti võeti ette salakuulajate „maha panemisi“ vaenlase seljatagusesse langevarjuga. Praeguses olukorras suurte, mitmetonnilise kandejõuga lennukite abil on võimalik õhu kaudu dessandina edasi toimetada terveid pataljone ja rügemente ühes kõigi relvade ja varustusega. Ühe pataljoni, 750 meest ühes relvadega, 2 jalaväesuurtükiga, 2 miinipildujaga ja laskemoonaga toimetamine 80 km kaugusele vaenlase seljatagusesse 15 kolmetonnilise lennukiga võivad teostuda 3½ tunni jooksul. Õhudesante tuleks võtta ette — et ootamatult ähvardada vaenlast, tungides küljelt peale ta tiibadele, et meie pealetungi ajal rünnata vaenlast seljatagant ja murda läbi ta rinne, et vaenlase taganemisel sundida teda teatud rinde osas peatuma. Venelased peale selle näevad ette õhudesantide korraldamisi veel mäsude ja vastuhakkamise organiseerimise eesmärgiga oma vastase maal. Venelaste arvamisest laialdase kihutustöö tõttu osa neile vaenulikkude riikide elanikest olevat neile sõbralikud. Et õhutada nende keskel avalikku väljaastumist oma riigikorra vastu, tulevat neile saata abi õhudesandi näol. See rahutu sisemine element tulevat koondata teatud raiooni, kuhu siis õhu kaudu läkitatavat juhid ja relvad ühes laskemoonaga. Õhudesandi kaitseks venelased kavatsesid anda mitte ainult hävitajaid-lennukeid, vaid välja saata rohkearvulise rünnak-lennuväe, mille ülesandeks võidelda vastase maavägedega, kui viimased peaks tungima peale lennukitelt maha pandud õhudesandi osadele.

„Sidekoerte ja -tuvide kaitse sõ-

jagaaside vastu.“ Parimaks gaasikaitse torbikuks koerale on Saksa Reichswehri sidekoera gaasimask. Torbik tõmmatakse koerale pähe kuni õlgadeni ja kinnitatakse keha külge rihmade abil. Silmade kohal on prillid, kuna nina ees on kurn vastava seadise. Sidetuvide kaitseks tarvitatakse erilist kaitsepuuri, mis valmistatud puust ja seestpoolt ülelöödud tsiingitud plekiga. Puuri avatud on konstrueeritud niisugused, et neisse võib asetada gaasikaitse torbiku respiraatorid, mis läbi on takistatud mürkgaasi sattumine puuri. Kaitsepuur on konstrueeritud 4 tuvi jaoks.

Raadiotelefon sidevahendina.“ Oleks aeg praegune juhetelefon asetada raadiotelefoniga. Hädavajalik on raadioside keset ägedat lahingut, kui vaenlase suurtükiväe osustanud telefonijuhed. Eeskätt tuleks raadiotelefonidega varustada lahingumasinad ja lennukid. Välismaade sõjavägedes on võetud ette mitmesuguseid katseid lühilaine raadiojaamade kasutamiseks sõjaliseks otstarbeks. Itaalia sõjalavastikus tehtud katseid koguni 30 sm pikkuse lainelise raadiojaamaga, mis annud häid tagajärgi.

Kroonika. Seadlused, käsud ja korraldused. Sõjaväe sport. Bibliograafia. Mitmesugust.

T.

PRANTSUSMAA.

LA REVUE D'INFANTERIE

Nr. 479, august 1932.

Yoshitsuni kolm lahingut (Jean Baelen, saatkonna sekretär). Päevakorral olevate sõjaliste sündmuste puhul Kauge-Idas prantslaste sümpaatiat (avalikkuse järgi otsustades) näib kuuluvat Jaapanile. Käesolev esikõiklikel tutvustab lugejat Jaapani sõjandusega kauges minevikus — XII sajandil. Artikkel taotleb ilmselt sümpaatiat ja imetlust Jaapani mineviku vastu.

Keskajal Jaapanis peeti rohkesti kodusõdasid tõe ja õiguse nimel. Kodusõdade hinged olid kuulsad aadliperekonnad, kes võitlesid omavahel võimu pärast. Samuti tuli maad kaitsta põhjast pealesuruvate ainoste vastu.

Yoshitsun oli XII sajandi lõpul peetud kodusõjas üks suurpealikuist, keda tema mitmekesiste vaimuannete poolest võivat võrrelda Louis XI, Richelieu, Bayardi ja Turenne'iga.

Yoshitsuni kolme lahingut — Ichi-no-Tani, Yashima, Dan-No-Ura — (1184—1185) ajaloo andmetel ja eeposel kirjeldades, autor viib lugeja Jaapani sõjalise mineviku, pakkudes huvitavaid andmeid kui sõjatehnika nii tolleaegse moraali kohta. Peamiseks relvaks jaapanlastel olnud vibu. See oli püha (jumalalt kantav) relv. Vibutajad kuulusid ühiskonna kõrgemasse klassi. Vibu kõrval kasutati mõõka ja tape-rit. Vibu kasutamisel (kui mujalgi lahingutegevuses) nõuti äärmist aumehelikkust (rüütlikkust): noolesses graveeriti märk või nimi, et vaenlane teaks, kelle noolelt ta tabatud... Vibutamise kunstis oli jõutud muinasjutulise osavuseni.

Renault tankid minevikus ja tänapäev. Soomusmasinate areng näitab edu. Selle ala tööstus on ägedas võistluses. Sõjakirjanduseski kuulud hääli, et Renault tankid ei suuda arenguga pidada sammu. Renault tankide kaitseks tsiteeritakse käesolevas artiklis

ohvitseride-tankistide kirju Villers-Cotterêts lahingust 1918 — millest Renault tankid massiliselt võtsid osa — ja ohvitseride-tankistide kirju Tafilaleti lahingust (Marokkos) 1932, milles samuti Renault tankid teetsenud edukalt. Ohvitseride-tankistide kirjadedest, mis artiklis tsiteeritud, nähtub, et Renault tankid väärivad tõsiselt pooldamist. (Artiklit meie oludes oleks võetud äri reklaamina. Ke.)

Jalaväe rügemendi ratsakomandost. (Kolonelleitn. Caille.) Ratsakomando koosseisust (27 hobust, 25 meest) ja ülesannetest (julgestus rännakul, side ja teadete edasi-toimetamine, kätte ülesandeid lähenemisel). Lahingu ajal võivad ratsakomandot väljasõja oludes otstarbekohaselt visata rügemendi rindel tekkinud pragudesse. Autor illustreerib omi töökspidamisi ratsakomando kasutamises näidete-ga sõjast.

Rk tuledest. Märkmeid rk määrustiku-le 1. okt. 1920.

Jalaväe lahinguülesandeid asula kaitsel (kol.-lt. Guigues). 61. jalaväe rügemendi III bataljon Mont-sur-Meurthe'i lahingutes 25. ja 26. augustil 1914. Asula kaitse nõuab põhjalikku kaitse organiseerimist ja ohvitseride äärmist aktiivsust lahingu kestel. Asula soodustab paanika võimalusi. Eriti õisi on kaitsjad väga vastuvõtlikud vastase tuledest tekkinud efektidele.

Välismaade sõjaajakirjanduse ülevaates peatatakse pikemalt Austria sõja-ajakirjal „Militärwissenschaftliche Mitteilungen“. Nimetatud ajakiri, kui asjalik ja huvitav, saab kiituse osaliseks. Eriti tähelepanuväärivateks olevat artiklid Maailmasõja operatsioonide käsitelust. Ke.

SAKSAMAA.

MILITÄR-WOCHENBLATT

Nr. 45 — 1932.

Nr. 45. Kokkulepe Prantsusmaa-ga? Prantsuse ajakirjanduses käsitletakse seda küsimust õige laialdaselt, ainult vastupidiselt — kokkulepe Saksamaaga. Kokkuleppe ees peaks aga käima vastastikune mõistmine. Kahjuks ei ole ses suhtes prantslaste poolt midagi näha. Kuna poliitilises ajakirjanduses veel võib vahel märgata püüet vastastikuse arusaamise loomiseks, on prantsuse sõjaajakirjanduse seisukoht lihtne: Saksamaaga saab ainult siis hakkama, kui ta hoitakse võimetuna. Kuid seda seisukohta ei tunnista liitlastest, peale Prantsusmaa, enam ükski. Ameerika ei kiitnud heaks seda rahu, mis sakslasile peale suruti, Itaalia peab tema säilitamist tuleviku sõja peahädaohuks ja Inglismaal ütles Snowden juba 1923. aastal alamkojas küsimusele vastates, mis sakslased oleksid teinud, kui nad oleksid võitnud: „Ma ei tea; kuid ma võin öelda, mis Saksamaa tegi, kui ta Prantsusmaad 50 aasta eest lõi. Ta ei varastanud ühtki prantsuse provintsi, ta ei hävitanud prantsuse vara; ta võttis küll kaks prantsuse provintsi ära, mis 200 aastat Prantsusmaa käes olid, kuid enne seda 800 aastat Saksamaale kuulusid. 90% nende provintside elanikest olid saksa sugust ja saksa keelses. Saksamaa nõudis Prantsusmaalt 5 miljardit kahjutasu, mitte aga 230 miljardit; ta ei hävitanud Prantsusmaa rahvuslikku krediiti. Ma ei tea, mis Saksamaa oleks teinud, aga ühte ma tean: kui Saksamaa oleks võitnud, ei oleks

ta liitlasile rahu peale surunud, mis oleks jõhkras, ebaõiglasem, autum ja väljakutsuvam kui seda liitlased teinud, liitlased, kes kinnitasid end esindavat kõrgemaid ideaale ja kel pidi olema sakslasist teissugune mõtteviis.“

Prantslased kõnelevad oma suurmeelsusest sakslaste vastu, kuid seda ei ole tegelikult milleski märgata. Pealegi ei vaja Saksamaa mingit suurmeelsust, vaid nõuab ainult oma õigust. Vihast sündinud Versailles ülekohus tuleb jälle heaks teha, alles siis võib juttu olla mingist kokkuleppes. Kuid esiotsa valitseb vastastikune võimas umbusaldus, mis ei lase midagi head tekkida.

Diviisi juhtimine ja käsklustehnika. Tänapäeva diviisikäsklus kannab positsioonisõja ja kirjutusmasina templit. Kuid on küsitav, kas karedas tõsielus jääb küllalt aega ja võimalust pikkade käskude tarvis. Pikkade käskude põhjuseks on asjaolu, et käs-takse liiga palju ja paljusis paigus. Seda kõike tuleks lihtsustada. Nüüdisaja diviisi ei ole raske-loomuline, küll aga on selleks muutunud tema käsklustegevus, kuna tahetakse anda käske kõigile ja kõigis asjus. Käsklustegevus on kujunenud niisuguseks, et ta tahab tungida kuni viimase alljuhini. Ei ole sugugi tarvilik tänapäeva diviisi kaotada ja asendada rügemendi-gruppidega, nagu nõutakse mõnel poolt. Sidevahendid, mootorratas ja auto, lubavad diviisikomandörile nüüdset väikest diviisi väga liikuvat juhtida, kui ainult juht seisab oma ülesande kõrgusel. Saamatu juht ei suuda isegi väiksemale jõuüksusele liikuvust anda. Tarvis on aga ühtlasi, et käsklusviis diviisis muutuks lihtsamaks, kuna vahekohte ei kõrvaldataks, vaid nad alamate kohtade asemel käsu vastu-võtjaks tehtaks.

Kaitselennukite osa õhürünnakul. Maailmasõja kogemused, teostatud õhürünnakul saksa lennukite poolt Inglismaa vastu, näitasid, et kaitselennuk oma ülesannet väga puudulikult täitis. Pärast sõda on asja küll palju parandatud, eriti teadete edasiandmise suhtes, kuid teiselt poolt on lennukite kiiruse suur tõus kaitsele tegelemise tingimused veelgi halvemaks muutnud. Ründaja suur kiirus annab talle õhuruumis suurema julgeoleku võimaluse, hoolimata sellest, et ka jahilennukite kiirus kasvanud. Tule tegevaks tegemine koor-mab loomulikult kaitsjat enam kui ründajat, kuna sellele vastavalt kahaneb tegevuse piirkonna ulatus, kiirus ja tõusuvõime. Senised katsed ja kogemused sunnivad paljuid asjatund-jaid kaitselennukite kasulikkusesse õige skepti-liselt suhtuma. Näiteks eitas surnud itaalia kindral Douhet igasugust aktiivset õhukaits-et. Ometi lubavad nüüdisaja tehnilised vahendid läheneva õhuvaenlase seisukoha kuni 20 kilomeetri kaugusel horisontaalses ja verti-kaalses suunas kuni 0,3° täpsusega kindlaks määrata. Kui siis kaitselennuväge juhitakse ühtlasest keskusest, millele allub ka õhuteate-teenistus, on teatud juhtudel kaitselennukeist omajagu kasu, kuigi nad võivad, arvesse võttes ründajate suurt kiirust, hiljaks jääda.

Jaapani sõjavägi. Võitluse põhimõt-teist väärivad tähelepanu pealetungi eelista-mine igal tingimusel ja kaotustest mitte hoo-limine. Artiklis loetletakse lähemalt muid võit-luse aluseid. Edasi kõneldakse mootoriseerimi-sest — mehhaniseerimisest, mis näib jaapani väes jõudsalt edenevat, kusjuures kodumaa tööstusel suur osa.

Sportlise ettevalmistuse sõjalik väärtus. Kõik riigid, kes tunnustavad maakaitse vajalikkust, kasvatavad oma noorsugu sõjaspordilise harjutusis. Eeskujulikult — vähemalt paberil — on see asi organiseeritud Prantsusmaal. Kuid ka Saksamaal ei ole mõte uus ja juba Lützovi tuntud vabakorpuse Napoleoni sõdade ajal oli moodustatud peamiselt võimlejaist. Selle korpuse kogemused viivad aga väga huvitavale tõe, nimelt, et võistluseta võimlemisest üksi ei jätke sõdurite ettevalmistamiseks, ja et sõjaväelised formatsioonid ilma riikliku seljatoeta ja asjatundliku väljajõpeta ei moodusta tõsist võitluse väärtust, peamiselt vastupidavuse suhtes.

Mis on „riigikaitse“ (Reichswehr)? Autor leiab, et see nimetus ei ole sugugi otstarbekohane. Ta tekkis pärast Maailmasõda, kus kardeti kurja sõna „sõda“ ja ministereiumi ei nimetatud sõjaministereiumiks, vaid kaitseministereiumiks. Kuid sisuliselt on asi täpsalt sama, mis enne. Muidugi on saksa sõjavägi nüüd kangesti kokku surutud ja ta korraldus teine, kui enne Maailmasõda. Aga ta ülesanne on ometi endiseks jäänud, seepärast on ka „soldat“ endiselt olemas.

N.-VENE.

WOENNÖI WESTNIK

Nr. 8 — 1932. a.

Kaks esimest artiklit on määratud poliitilistele küsimustele. Huvitavam neist on viimane, milline käsitleb jaapanlaste poliitilist ja majanduslikku seisukohta seoses Mandžuuria sündmustega. Järgmine kirjutis — vaatlejate töö jalaväes — rõhutab alalise vaatlejate organi olemasolu vajadust pataljonis ja rügemendis, selgitades konkreetset nende organiseerimist ja tegevust pealetungil ja kaitseks.

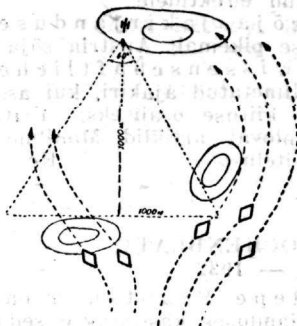
Vaatluspunkt peab koosnema vähemalt kahest selleks hästi ettevalmistatud vaatlejast. VP, mille side on organiseerimata, on kasutada. Side põhivahendid ja alalises koosseisus — telefon, mis on dubleeritud jalavirgatsi, signaalsiooni ja koertega. Postil peab olema 1—2 binoklit (võrguga) ja suuremõduline kaart. Autor leiab, et pataljonis peab olema normaalsel rindel kaks VP: üks juhi läheduses, teine — abi-VP — maastiku voltide vaatlemiseks, millised on kaetud rinde vaatluse eest. Peale selle on vaja näha ette lahingus arengus kolmanda VP organiseerimise vajadust.

Lähtudes sellest, tuleb arvestada vaatlejaid kolmele punktile: 9 vaatlejat, 3 telefonisti ja 3 virgatsit. Sama vaatlejate jagu on vajalik ka rügemendi staabi juures, mis varustatakse peale binoklite veel stereotorudega kaugevaatluseks; see on ka vajalik pataljonis tema juhi teenistuseks. Vaatlejate jagu pataljonis allub vahetult patstabiilile, rügemendis — rügstabiili abile luure alal. Erialaliste küsimuste kui ka luure teenistuse mõttes alluvad rügstabiili abile ka pataljoni vaatlejad. Vaatlejate jaod saavad ülesanded lahingus ülal selgitatud vahetult ülalt. Pealetungil vaatlejad pannakse välja juba siis, kui patul ühes kompüüldiga asub isiklikule luurele. Kaitseks kolmas VP pannakse kaitse sügavusse raiooni, kust antakse vastu-
lööki; väljapanek sünnib üheaegselt esijoonel

VP-dega. Pataljonide ja eriti rügemendi VP VP otsivad vaenlast kõigis tema avaldusis, sealjuures neid mitte ainult orienteerides, vaid ka hinnates.

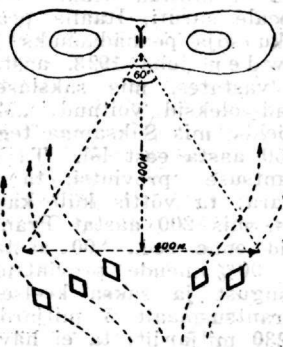
Järgmises artiklis — viietankilise rühma tehnika ja taktika uudsus — leiab autor Ignatjev, et viietankiline rühm on kõige otstarbekohasem lahingutegevuses (välisriigis olevat enamikult kuuetankilised rühmad), mis suudab viia lõpule antud lahingülesanded isegi veel 50% kaotuste juures (Maailmasõja kogemustel tankide kaotus = 50%); ka juhtimine on siin võimalik. Tanki tegevusel on tähtsaim tuli. Tuli on eesmärk, kuna manööver on vaid abinõu, et läheneda vastasele ning teda hävitada tulega. Maastik dikteerib ette tankide tegevuse iseloomu, šablooni ei ole. Tank tulistab igal juhul — ka käigul. Edasi vaadeldakse skemaatilist tankide rühma rünnaku viisi ja tema lahingukorda. Neist vääriskid meie tähelepanu järgmised skeemid:

Esimene skeem. — Viietankiline rühm tungib peale tankivastase suurtükile, mille vaatlussektor võrdub 60°. (Niisuguse nurga juures sektori laske laius võrdub alati laske distantile; näiteks: kui laske distant on 1000 m, siis on ka sektori laske laius 1000 m. Kui laske distant on 400 m, siis on ka sektori laske laius 400 m). Tankivastase suurtüki mahasurumiseks

Joon. nr. 1.

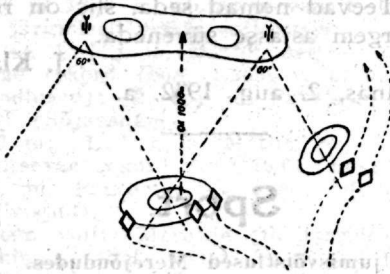
tankide rühm jaguneb kahte ossa ning võtab suurtüki tangide vahele. See osa, mis satub tankivastase suurtüki tule alla, muutub tulegrupiks, ning, kasutades maastiku varjendeid, tulistab aeglasel käigul peatuselt varjundite tagant, jättes vastasele näha vaid tornid. Sel ajal teine osa — löögi- (kolm tanki) grupp — täiel käigul ruttab tankivastase suurtüki mahasurumiseks, püüdes esijoonel väljuda tankivastase suurtüki tulistamise sektorist. Kui tankivastane suurtükk viib tule üle löögigrupi peale, siis tulegrupp muutub löögigrupiks, aga löögigrupp omakorda — tulegrupiks. Järelikult löögi- ja tulegruppide mõiste on vahelduv.

Joon. nr. 2.

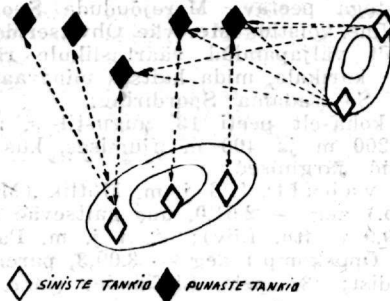
Teine skeem. Distant on 400 m (järelikult ka sektori laius võrdub 400 m). Siin rühm peab püüdma nii kiiresti kui saab väljuda tulistamise sektorist ning moodustama tangid. Tankivastane suurtükk tulistab ühte või teist gruppi. Kui nii, siis teine grupp osutub väljaspool tankivastase suurtüki tuld ning omab võimaluse teha mõned lasud tasasel ja tihtlasel käigul.

Kolmas skeem. — Rühm teotseb kahe tankivastase suurtüki vastu. Ka siin peab rühm jagunema kahte ossa: tule- ja löögigrupid. Viimane haaramise tegevusel peab kasutama maastiku soodsamaid tingimusi.

Joon. nr. 3.

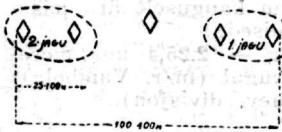
Edasi on võimalik kohtamine vastase tankide rühmaga. Sel korral kõik oleneb kiirest tegevusest, mis rajaneb rühma ettevalmistusele ja töötamisele ja teisest küljest — maastiku õigele mõistmisele ja olukorra hindadele. Näide neljandal skeemil.

Joon. nr. 4.

Punaste tankide rühm liigub, üle kõrgustiku liigub vastu siniste tankide rühm. Soodsama seisukorra loob see rühm, mis paremini kasutab maastikku ning õigemini hindab tulistamise võimalusi. Kui siniste tankide rühm ühe grupiga peatub mäe taga, jättes vastase näha vaid tankide tornid, aga teise grupiga läheb piirama punaste tankide rühma tulegrupi tule toetusel, siis on ta seisukorra peremees.

Järgmised skeemid (5, 6, 7 ja 8) kujutavad viietankilise rühma lahingukorda.

Joon. nr. 5.

manööverdamist ja peale nõrga tule külgedele.

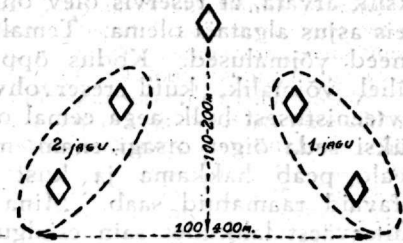
Viies skeem — joonena, laialt kasutatav; võimaldab moodustada maksimaalset tuld rinde ette ning on kõlvulik teotsemiseks tankivastaste suurtükkide vastu, aga see lahingukord raskendab selle annab küllalt

Joon. nr. 6.

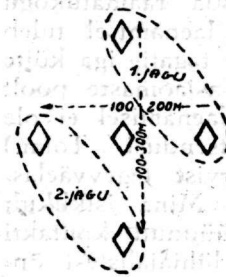
Kuues skeem — järgustatult. Tuli rinde ette on nõrk, aga on kõlvulik teotsemiseks nii hästi tankide kui ka tankivastaste suurtükkide vastu. Võimaldab muuta suunda ja viia tuld igale poole.

Seitsmes skeem — kolmnurk, kasutatav mõnes armees. Kõlvulik teotsemiseks tankivastaste suurtükkide ja tankide vastu. Lubab viia tuld küljele ja soodne manööverdada sügavusest.

Joon. nr. 7.

Kaheksas skeem — rombikujuline, kasutatav inglise armees. Tuli rinde ette on võrdlemisi nõrk. Kasutatakse sel korral, kui ei ole teada vastase tankivastane kaitse. Siin, näiteks, hävineb pealetungivast tankide rühmast vaid üks tank vastase miiniväljale sattumisel, kuna joon-lahingukorra juures võivad lennata õhku sel korral kõik tankid.

Joon. nr. 8.

Artikkel — jalaväe rügemendi laskeasjanduse ettevalmistuse kogemus — ei paku meile midagi uut, kuna järgmine artikkel Aleksejevi sulest — kompani juhtimine pealetungi lahingus — on ilmunud tõlkena „Sõduris“ nr. 21/22 — 32. a. lhk. 563.

Järgmised artiklid on pühendatud RKKA nii hästi sõjalise kui ka poliitilise väljaõppe teostamise küsimuste selgitamisele. Ühes viimases kirjuties valgustatakse ka poola rahva ja armee kehalist-sportlist ettevalmistust.

Mimesugusi.

V. a. „Söduri“ toimetis.

Palun alljärgnevatele ridadele „Söduri“ veergudel lahkesti ruumi lubada.

„Söduris“ nr. 27/28 — 16. VII 32 teeb kol. A. Traksmann väga huvitava ülevaate tagavaraväelaste kordamisõppustest, tähendades ära neid suuri ülesandeid, mis reservist kutsutud ohvitser peab täitma riigi kaitse korral. Et reservist kutsutud ohvitser suudaks tema peale pandud ülesandeid täita, selleks härra kolonel näitab ka teid. Vastuvaidlemata need teed on õiged, kuid oleks ekslik arvata, et reservis olev ohvitser peaks neis asjus algataja olema. Temal puuduvad need võimalused. Kodus õppimine on igaühel võimalik, kuid reservohvitser, kes tegevteenistusest hulk aega eemal olnud, ei leia üksi seda õiget otsagi enam, millest tema peale peab hakkama ja kust tema just vastavaid raamatuid saab. Mina isiklikult kaitsevääst lahkudes sain esialgu raamatuid Kaitseministeeriumi raamatukogust, hiljem mulle aga sealt miskipärast enam ei antud. (Kaitsevägede staabi raamatukogu kodukorra § 2 põhjal võivad kõik tagavaraväe ohvitserid kasutada raamatukogu tasuta. Ainult raamatute laenamisel tuleb neil maksta kolmekroonine tagatis iga köite pealt. Ühtlasi teatatakse asjaomaste poolt toimetusele, et raamatute laenamisel ei ole kunagi kellelegi tehtud kitsendusi. Toim.)

Kontakti loomine reservist tegevväelastega on täiesti võimata. Mina isiklikult olen viimastel aastatel püüdnud kontakti luua, soovides osa võtta lühiajalistest õppustest või vähemalt mõnel reisul laevaga ligi sõita, kuid seni ei ole minu soovid täitmist leidnud, olgugi et olen Kaitseministri ja teiste vastavate ülemuste kaudu avaldanud oma soove. Kui tegev kaitseväge ligi ei võta, siis ei saa ise kuhugi minna. Sarnane kord valitses seni merevääst. Loodan, et praegune merejõud ühes oma ümber moodustatud staabiga rohkem vastutulekut reservlastele üles näitab. Ainukene vaba koht, kus reservohvitseril on võimalus oma teadmisi sõjaasjanduse alal täiendada, on kaitseliit.

Ülalinimetatud asjaolusid silmas pidades peaks algatus olema kaitsevääst vastavate kohtade peal teenivate ülemuste käes. Nemat peavad olema kutsujad ja asja korraldajad. Teevad nemad seda, siis on reservlastel kergem asjasse süveneda.

J. Klaar.

Tallinnas, 2. aug. 1932. a.

Sport.

Ujumisvõistlused Merejõududes.

Merejõududes korraldati esivõistlused ujumises 13. ja 14. augustil s. a. E. S. S. Kalevi basseinis Pirital. Rohke osavõtu tõttu kujunesid seekordsed võistlused pinevateks ja rekordirikasteks. Kõigil aladel purustati kaitseväge ja mereväge rekorde. Eriti silmapaistvad olid oma saavutusilt I j. madrused Mõtlik ja Parveots, kes kõigil aladel saavutasid esikohti. Võistluse pinevust tõstis suurel määral koos esivõistlustega peetav Merejõudude Spordiringide vaheline võistlus Mereväge Ohvitseride Liitkogu poolt väljapandud väärtuslikule rändauhinnale — karikale, mida kaitstes mineväästane võitja — Sõjasadama Spordiring.

Kava kohaselt peeti 13. augustil s. a. esivõistlusi 200 m ja 400 m ujumises, kus tagajärjed olid järgmised:

200 m v a b a l t: 1. I j. m. Mõtlik (Mereväge Õppekomp.) aeg — 2.51,0, uus kaitseväge rekord (end. 3.29,9 n. ltn. Liiv); 2. I j. m. Parveots (Mereväge Õppekomp.) aeg — 3.09,3, parem end. kv. rekordist; 3. spets. Liefländer (m/r. Vambola).

400 m v a b a l t: 1. I j. m. Mõtlik (Mereväge Õppekomp.) aeg — 6.12,0 uus kaitseväge rekord (end. 7.19,7 noor Kangro); 2. I j. m. Parveots (sama); 3. II j. m. Rudi (m/r. Vambola).

Mereväge Ohvitseride Liitkogu rändauhinnale peeti võistlusi järgmistel aladel:

1. Teateujumine 4×50 m. Võitis Mereväge Õppekompani meeskond ajaga 2.58,0 koosseisus I j. m. Mõtlik, I j. m. Parveots, II j. m. Raudsepp ja van. allohv. Veidenbaum. Teiseks tuli m/r. Vambola meeskond ajaga 3.00,6 ja kolmandaks t.-p. Sulevi meeskond.

2. Nukupäästmisel, kus võistlejatel tuli lahtiriietuda ja nukk 50 m kauguselt ära päästa, olid tagajärjed järgmised:

1. I j. m. Mõtlik, aeg — 2.25,4 uus mereväge rekord; 2. II j. m. Augul (m/r. Vambola); 3. spets. Madi (Peipsi laev. divisjon).

14. augustil peeti esivõistluste kava kohaselt 50 m vabalt, kus tagajärjed olid järgmised:

Ärge unustage!

Kõige soodsamini

tellite endale era- ja vormiriided

Tööhinnad tunduvalt alandatud!

Vormipalitu enne	Kr. 40.—	nüüd	Kr. 36.—
Vormiülikond	„ „ 40.—	„ „	36.—
Eratülikond	„ „ 35.—	„ „	30.—25.—

rätsep **Riisi juurest**

Pelgulinna, Olga t. 5, tel. 438-23.

1. I j. m. Mötlik, aeg — 32,2 uus kaitsevää rekord (end. 34,7 — asp. Ernesaks); 2. I j. m. Parveots; 3. v. a. o. Viilup (m.-p. Suurop).
Esiivõistluste kavas ja Mer. Ohv. Liitkogu rändauhinnale peeti ühiselt võistlusi samal päeval 100 ja 1000 m ujumises vabalt, kus tagajärjed järgmiselt välja kujunesid:

100 m. 1. I j. m. Mötlik, aeg — 1.13,6 uus kaitsevää rekord (end. 1.26,9 v. a. o. Sirk — Merekindlused); 2. I j. m. Parveots; 3. II j. m. Susi (Sõjasadam).

1000 m: 1. I j. m. Mötlik, aeg — 15.57,8 uus kaitsevää rekord (end. 19.05,4 noor Kangro); 2. I j. m. Parveots; 3. spets. Madi (Peipsi laev. divisjon).

Sellega võitis Merevää Ohvitseride Liitkogu rändauhinna sellel aastal Merevää Õppekompani 38 punktiga. Teiseks tuli m/r. Vambola — 19 punktiga. —k—

Kergejõustiku võistlused Merejõududes.

Käesoleval aastal korraldati traditsioonilised kergejõustiku esivõistlused Merejõududes staadionil 20. augustil. Osavõtjaid oli mereväest ja merekindlusest õige rohkel arvul, mille tõttu tekkis üksikutel aladel pinev võistlus esikohtade pärast. Üldiselt olid tagajärjed järgmised:

100 m jooks: 1. II j. m. Adamson (Mereside) aeg — 12,0. 2. v. a. o. Raudsepp (Sõjasadam). 3. I j. m. Liiv (Mereside).

400 m jooks: 1. n. a. o. Hanssmidt (Aegna kom.) aeg — 56,1. 2. leitn. Israel (Naisaare kom.). 3. I j. m. Liiv (Mereside).

1500 m jooks: 1. II j. m. Kask (Mereside) aeg — 4.30,9. 2. II j. m. East (Mereside). 3. II j. m. Beldinski (Mereside).

Kaugushüpe hooga: 1. v. a. o. Hendrikson (m/r. Lennuk) tagajärg — 6.36,0. 2. v. a. o. Raudsepp (Sõjasadam). 3. I j. m. Perro (Merevää Õppekomp.).

Kõrgushüpe hooga: 1. I j. m. Perro (Merevää Õppekomp.) tagajärg — 1.60. 2. v. a. o. Hendrikson (m/r. Lennuk) — 1.60. 3. spets. Lillo (Peipsi laev. div.) tagajärg — 1.60.

Kuulitõuge: 1. spets. Lillo (Peipsi laev. div.) — 12,35 m. 2. v. a. o. Raudsepp (Sõjasadam). 3. kpr. Tuju (Suuropi kom.).

Kettaheide: 1. spets. Aron (m/r. Lennuk) — 35,61 m. 2. spets. Lillo (Peipsi laev. div.). 3. kpr. Tuju (Suuropi kom.).

Kolmikhüpe hooga: 1. I j. m. Perro (Merevää Õppekomp.) — 12,97 m. 2. v. a. o. Raudsepp (Sõjasadam). 3. v. a. o. Hendrikson (m/r. Lennuk).

Üksustest tuli võitjaks Mereside 47 punktiga, teiseks m/r. „Lennuk“ — 24 p. ja kolmandaks Sõjasadam — 24 p. —k—

Uue spordivälja avamine 2. diviisis.

31. augustil s. a. avati Petseri Põhjalaagris uus kaitsevää spordiväli.

Spordivälja avamine sündis selleks korraldatud diviisi väeosadevaheliste kergejõustiku võistlustega.

Spordivälja avamist ja võistlusi oli kogunud jälgima kogukas kaitseväälaste pere Petseri laagritest kui ka ümbruskondseid elanikke.

Avamise kõne pidas 2. diviisi ülem kindral N. Reek, kes juhtis tähelepanu asjaolule, et meie kehvade majanduslikkude ressursside juures sellist sündmust tuleb lugeda suursündmuseks, eriti veel seepärast, et kõik tööd said tehtud koduse tööjõuga ja annetatud või iga sõduri poolt kokku kantud rahast (laagri sõdurite poe puhaskasu). Kindral ütles, et tehtud tööd tuleb hinnata eriti seepärast, et iga sõdur on osakese ühiseks tööks kokku kannud, kas siis rahaga või oma kahe käega. Ühtlasi tuletas ta meelde neid raskusi, mis valitsesid sportliku väljaõppe alal, kus jooksurajaks olid maantee veered ja hüpeteks või viseteks improviseeritud siin-seal laialipillatud siledamad kohad.

Lõpuks tänas diviisi ülem kõiki vaevanäginud tehtud töö eest, mille järgi lõikas läbi lindi jooksurajal.

Spordivälja ehitamise küsimus Põhjalaagris tekkis juba laagri ehitamise esimestel päevadel. Majanduslikud ressurssid vaid ei lubanud asuda kohe töö kallale, sest tuli lahendada eeskätt peavarju küsimus sõduritele, et pääseda lõpuks üürimaksimisest ümberkaudsetele elanikele ja koondada kõiki üksusi ühtekokku kergemaks õppeülesannete täitmiseks. Spordivälja siiski planeeriti välja juba 1927. a. Suurematele töödele sai asuda aga alles 1929. a. alates, seejuures suurt abi andis tolaeagne riigivanem härra J. Tõnisson, kes laagri külastamise puhul annetas spordivälja ehitamiseks 1000 kr. Ülejäänud raha andis aga Põhjalaagri sõdurite poolt oma puhtastkasust. Kerge polnud see ehitustöö; palju vaeva ja higi tuli kulutada enne kui võistlajaid spordiväljale võis lubada. Tuhanded koormad liiva, telliskivi prügi, lõhutud kive, savi j.n.e. tuli vedada kohale, kanda laiali, tampida kinni ja siluda. Üle tuhande koorma tuli vedada kohale sõnnikut ja laotada laiali liivaleedetele, et tärkaks rohi ja tuhandeid pangesid vett läks rohu kastmiseks ja jooksuradadele asetatud materjali seoseks. Tööpäevi kulus aga mitmeid ja mitmeid tuhandeid.

Ja nüüd seisab diviisi peremehena oma spordiväljal. Ei ole vajadust enam olla üürnik eraspordiorganisatsioonide juures, jäävad ära ka võistlajate-sportlaste sõidukulud, läkituspäevarahad ja muud nende saatmisega ühenduses olevad kulud. 2. diviisi on uhke oma spordiväljale ja rõõmus, et töö ükskord lõppes.

Avamispäeva võistluskavas oli 100, 400 ja 3000 meetri jooksud, kaugus- ja kõrgushüpped, kuulitõuge, odavise ja teatejooks 10×75 m ja 800+400+200+200 m.

Parimaid tagajärgi saavutasid:

100 meetri jooksus: I koht noor Leo Pantalon — 2. soomusr. rüg., aeg 12,0 sek.; II koht leitn. Rudolf Mägi — 8. üks. jal. pat., aeg 12,1 sek.; III koht leitn. Walter Paide — ratsarügem., aeg 12,1 sek.

400 meetri jooksus: I koht leitn. Rudolf Mägi — 8. üks. jal. pat., aeg 56,2 sek.; II koht n.-ltn. Peeter Siimonson — 7. jal. rüg., II pataljon, aeg 56,4 sek.; III koht v.a.o. August Koidu — IV suurvt. gr., aeg 57,2 sek.

Kaugushüpe hooga: I koht n.a.o. Peeter Puna — IV suurvt. gr. — 6 m 20 sm; II koht n.a.o. Andrei Soovik — 7. jal. rüg., II pataljon — 5 m 99 sm; III koht noor August Kivisikk — 8. üks. jal. p. — 5 m 93,5 sm.

Odavises: I koht noor Safroni Järvits — 2. üks. jal. p. — 48 m 57 sm; II koht v.a.o. Filip Luiv — 7. jal. rüg., II patalj. —

47 m 54 sm; III koht n.a.o. Andrei Soovik — 7. jal. rügem., II patalj. — 47 m 20 sm.

Kõrgushüppes: I koht noor Martin Raudsepp — 2. üks. jal. p. — 1 m 70 sm; II koht veltv. Johannes Illak — IV suurtv. gr. — 1 m 65 sm; III koht leitn. Rudolf Mägi — 8. üks. jal. p. — 1 m 65 sm.

Kuulitõukes: I koht n.a.o. Peeter Puna — IV suurtv. gr. — 13 m 32 sm; II koht n.a.o. Albert Pehka — IV suurtv. gr. — 11 m 59 sm; III koht n.a.o. Jaan Kalanüpp — 7. jal. rügem., II patalj. — 11 m 47 sm.

3000 meetri jooksus: I koht v.a.o. August Koidu — IV suurtv. gr., aeg 9 min. 42 s.; II koht n.a.o. Elmar Jakobson — 7. jal. rügem., I patalj., aeg 9 min. 42.4 s.

Teatejooks 10×75 m: I koht — 2. üksiku jalaväe pataljoni meeskond, aeg — 1 m. 39,2 sek.

Teatejooksus 800+400+200+200 m: I koht — IV suurtükiväe grupp — aeg 4 m. 06 sek. —1.

SISUSTIK: A. T. Huvitavaid katseid rootsi jalaväe organisatsiooni ja kraamivarustuse aladel. — K-ts. Desarmeerimise konverents Genfis lõppes. — J. L. Lahingumasinate kasutamise. — A. K. Riigivanem ja väliskülaalised kaitseväge laagrites. — G. Meri. Ameerika rahudoktriin. — N. Rg. Riigivanem kadettide ülendamisel ohvitserideks. — J. Pillikse. Kaitseväge tähtsus rahva kehalises kasvatuses. — m. Suurtükiväe võistluslaskmine Jägala polügoonil j. m.

Vastutav toimetaja kol. A. TRAKSMANN.

Kõnetr. Kaitseväge nr. 40.

Tegev toimetaja major A. LAATS.

Kõnetr. Kaitseväge nr. 163.

Väljaandja: „Sõdur“ Tallinn, Toomkooli 7.

Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli tän. nr. 7.

Kõnetr. Kaitseväge nr. 163.

„SÕDUR“ TELLIMISE HIND: Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr. — veerandaastas 1 kr. 50 snt.

EESTI KUMMITOOSTUSE O.Ü

„PÕHJALA“

VALMISTAB KÕIKSUGU

KUMMITARBEID JA
KUMMIJALANÕUSID

JUHATUS JA LADU:

TALLINN, V. KARJA 1, TELEFON 443-12.

Riigi Põlevkivitööstuse
KATUSELAKK
pappkatuste
tõrvamiseks.

Hind vaadiviisi

9½ senti kg br. fr. Kohtla,
ühes kojutoomisega Tallinnas
10 senti kilogr. br.

Asfalt-emulsioon n. n.

KÜLM ASFALT

Hind vaadiviisi

9½ s. kg netto franko Kohtla
10½ s. kg netto fr. Tallinn.

Riigi Põlevkivitööstuse Juhatus

Tallinn, Valli tän. 3-4.

Telefonid: 450-85 ja 450-62.

E. Vildtag

Tallinn, Väike Karja 9

Telefon 451-67

Müük en gros ja en detail

Äris saadaval suures valikus kõiki

**koloniaalkaupu,
paberosse, veinisid,
likööre, napse**

kõigist kodumaa vabrikulist.

**Alati saadaval
värsket Saku õlu ja mõdu**

Sõjaväelastele minu ärist teatud
hinnaalandus.

PLEKITÖÖSTUS

G. LINHOLM

Tallinn, V. Kalamaja 32, tel. 439-93

Valmistatakse igasugu
plekk-artikleid ja te-
hakse kõiksugu välja-
stantsimistõid nii trüki-
tud — värvilisi kui ka
valgest plekist.

**SUURIM JA TÄIELIKUM OMA
SISSESEADELT EESTIS**

A-Ü. „EESTI KIVIÕLI“ Peakontor: Vene 7

Tallinn, tel. 464-50; 463-05

T e h a s: Kiviõlijaam, telefon Sonda 15

Segamata kodumaa bensiin annab ligi

20% kokkuhoidu

ja täiesti kloppimise vaba mootori töötamise

Katsed ilma karboraatori ümberreguleerimiseta annavad 7—8% kokkuhoidu. Karboraatori düüside vahetus ja ümberreguleerimine 15—20% kokkuhoidu. Katsetage „Estolin“ omal masinal ja Teie veendute selles. Tehnilistes küsimustes pöörata peakontori poole Vene 7, Tallinn, tel. 464-50.

Teie oma huvides, nõudke ainult „ESTOLIN“ bensiini.

Siidi,

kunstiidi ja voodririid,

vattiini,

trikoo,

trikoo pesu,

sukke, sokke.

Salle,

kaelasidemeid,

siidi-,

kummi- ja kõiksugusi

paelu ning moekaupu

valmistab kõige paremas

headuses

A/S „Rauaniit“

Tallinn, Rannavärava puist. 7

Kõnetraat 440-54

Meie saadused:
õlilakid,
nitrolakid,
emailvärvid,
õlivärvid,
nahavärvid,
põranda-lakkvärvid,
piirituslakid
ja polituurid

on tuntud ja igalpool saadaval. Tarvitamisel veendute nende headuses.

O/ä. H. GRAF & E. JÜRGENS
TALLINNAS.

KINNITUS AKTSIASELTS
„EESTI LLOYD“

ASUTATUD 1919. AASTAL

Juhatus: Tallinnas, Pikk tän. 11 omas majas

TELEFONID: 430-08 ja 448-94

**Toimetab: Elu-, tule-, veo-, klaasi-, murdvarguste- ja
õnnetusjuhtude kindlustusi**

Seltsi poolt on seni välja makstud kahjatusid

Kr. 2.312.600.—

see on parim tõendus kindlustamise määratud tähtsusest.

Edasikindlustus kapitalirikastes välismaa seltsides.

Õiglane ja kiire kahjude reguleerimine.

Esindajad kõigis linnades ja maakohtades.